MOHAMMEDIS FILII CHAVENDSCHAHI

VVLGO

MIRCHONDI

HISTORIA SAMANIDARVM

PERSICE.

E CODICE

BIBLIOTHECAE GOTTINGENSIS

NVNC PRIMVM EDIDIT,

INTERPRETATIONE LATINA,

ANNOTATIONIBVS HISTORICIS ET INDICIBVS

ILLVSTRAVIT

FRIDERICVS WILKEN

PHILOSOPHIAE DOCTOR ET HISTORIARVM IN ACADEMIA HEIDELBERGENSI P. P. O.

GOETTINGAE

SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

MDCCCVIII.

PRAEFATIO.

Quae tandem prodit, Historia Samanidarum, plura fuerunt in causa, vt ab anno MDCCCIII. vsque ad hoc tempus operarum in manibus sit versata. Primum discessus ab Academia Gottingensi, studiorum meorum alma matre, vbi librorum persicorum et typis vulgatorum et manuscriptorum larga supellex, quae in bibliotheca Academica asseruatur, literarum persicarum amorem aluerat, animi mei feruorem de his literis bene merendi non quidem exstinxit, ſed tamen suppressit. Deinde vita per aliquot annos gesta, quae quamuis otii plurimum vel potius nimium, vt ita dixerim, haberet, literarum tamen persicarum studio minime fauebat, quippe quae inertiam et omnium disciplinarum seueriorum fugam tanquam officium iniungeret. Denique quum autumno anni MDCCCV. bona Virorum excellentissimorum, qui tum Academiae nostrae commodis prospiciebant, in me voluntate ad munus Professoris Historiarum in hanc vrbem vocatus, redissem ad vitam et literarum studio et animi desideriis conuenientem, tot tantaeque erant noui muneris occupationes, vt carissimus Mirchond ex oculorum conspectu amouendus esset, ne inter has occupationes licet iucundi-

tatis plenissimas nimio eius desiderio animus fatigaretur. Captatis tandem aliquot horis, quas et muneris ratio et promissorum aliorum liberatio hac aestate studiis meis persicis concesserant, absolui annotationes historicas Indicesque et geographicum et historicum. Quod autem et in annotationibus et in Indice geographico ea copia et vbertas, quae recte postulari potest, desideratur, id non meae voluntati aut pigritiae tribuendum est, sed illi librorum inprimis orientalium penuriae, qua nunc quidem meus literarum persicarum amor numquam non restinctus premitur atque retinetur. Illi tantum facilitati, qua quilibet in rebus bonis a bibliotheca Gottingensi adiuuatur, debeo quod ad Indicem geographicum conficiendum vti Sotuerim Haukalidae, inprimis in earum regionum, quas damanidarum pietas et artium liberalium amor ornauit, descriptione magnam collocantis diligentiam, opere geographico, quod Ouseley V. Cl. eo cum splendore, quo Britanni et leuiora quaeque exornare solent, edidit *).

Quum eorum, qui bibliothecae Gottingensi praesunt, inprimis Heynii, venerandi senis, cuius de re literaria merita nemo bonus inficiatur et Ierem. Dav. Reussii V. Ill. in me fauore Codicis Manuscripti Historiarum Mirchondi in tria Voll. fol. diuisi, satis eleganter et accurate perscripti, vsus mihi esset concessus, multum dubitaui, quamnam operis Mirchondei partem typis exscribendam eligerem. Duae tandem po-

*) The oriental Geography of Ebn Haukal by William Ouseley, London 1800. 4.

tissimum res mihi persuaserunt vt Samanidarum historiam ederem. Primum quod in Mirchondi Opere horum principum historia Taheridarum et Soffaridarum historias, Viennae 1782. editas *), sequatur, adeo vt meum opus pro continuatione illius Mirchondi editionis haberi possit. Deinde id maxime me permouit ad Historiam Samanidarum ceteris omnibus praeferendam, quod hi principes et eximia pietate et artium amore fauoreque in omnes qui eas colebant, apud scriptores mohammedicos celebrentur, quod sub eorum imperio et ab illis promota, poesis persica originem cepisse tradatur **), denique quod regiones Mawarennahr, Chorasani, Thabaristhani, Kilani ceteraeque prouinciae illorum imperio subiectae adeo commerciis omnium gentium floruerint, vt plerique nummi, qui in oris maritimis Borussiae et Pomeraniae effodiuntur, Samanidarum nomina ferant. Talium principum et apud maiores nostros ita celebrium res accuratius pernoscere, nemini inutile videri posse mihi persuasi.

Erat tum, quum hunc laborem susciperem consilium hanc historiae Samanidarum editionem pro specimine proponere amplioris operis, quo continerentur e Codice Gottingensi Mirchondi omnia memoranda, quae in aliis historicis orientalibus, quos typis exscriptis habemus, aut non leguntur, aut aliter narrantur, pleraque autem textu persico suppresso. Quod consilium an vmquam exsequi possim, id nunc dicere non licet.

*) Historia priorum Regum Persarum, ex Mirchondo. Viennae 1782. 4.

**) Vid. Chrestom. nostra pers. Lips. 1805. p. 171.

Singulari typothetae sollertia factum est, vt, quamvis totum opus, paucis plagulis exceptis, Gottingae absolueretur, dum ego Lipsiae commorarer, in textu Persico fere nullibi commissum sit, in interpretationem Latinam nonnisi pauca quaedam vitia, nec ea magni momenti, irrepserint. Ita p. 3. lin. 6. pro Chorasana leg. *Chorasanae.* p. 15. lin. 4 et 5. pro imperarentur l. *imperentur.* p. 21. lin. 2. tolle numerum (13). p. 33. lin. 17. pro aliqui l. *aliquot.* p. 57. lin. 15. pro nouo l. *nono.* p. 63. lin. 6. pro omnidus l. *omnibus.* p. 77. lin. 10. pro facile l. *facili.* p. 91. lin. 12. pro priorem l. *priorum.* p. 103. lin. 10. pro Becharam l. *Bocharam.* p. 123. lin. vlt. post *humiles* tolle *et.* p. 135. lin. 4. pro Sobokthegìnam l. *Sobokthegìnum.* p. 161. lin. vlt. pro illam l. *illum.* p. 187. lin. 3. a fine pro amicita l. *amicitia.*

Nihil iam magis in votis habeo, quam ne hanc operam prorsus in cassum suscepisse videar. Scribebam Heidelbergae a. d. VII. Iul. MDCCCVII.

ARGVMENTA CAPITVM.

MOHAMMEDIS FILII CHAVENDSCHAHI

HISTORIA REGVM SAMANIDARVM

PERSICE ET LATINE.

ذکر ملوک سامانیه رحهم الله
وبیان دولت وحکومت ایشان در دیار اسلام

الفصل الاول

در نسب سامان کفته اند که او از اولاد بهرام جوبین است وابتداء دولت آنجماعت در زمان خلافت مامون واقع شده مفصل این مجمل آنکه جون مامون خلیفه در آن اوان که در مرو بود حکومت خراسان وما ورا النهر را بغسان بن عبّاد که عم زادهٔ فضل بن سهل بود داد وفرزندان اسد بن سامان را که در آن حین بملازمت عتبهٔ خلافت اشتغال داشتند به او سفارش نموده کفت این جماعت خداوندان نسب اند ایشانرا عملهای کرامند فرمای واو نوح بن اسدرا والي سمرقند کردانید واحمد بن اسدرا بحکومت فرغانه فرستاد وشاش واسروشنه بیحیی بن اسد داد وزمام رتق وفتق هرات را در کف کفایت الیاس نهاد وبعد از آنکه مامون غسان را عزل کرده حکومت خراسانرا بطاهر ذو الیمینین داد وطاهر آل سامانرا بحال خویش کذاشت وجون طاهر وفات یافت ومنصب او به

اسروشنه Ast.

بعد Ms.

و [illegible]

HISTORIA REGVM SAMANIDARVM,

QVIBVS DEVS FAVEAT,

EORVMQVE IN TERRIS A MOSLEMIS HABITATIS IMPERII.

CAPVT I.

Samanidarum familia, quam stemma ducere aiunt a Bahramo Dschupin i. e. ligneo *) (Sassanida), (1) prima potentiae suae fundamenta iecit, Mamuno Chalifâ. Scilicet quum ille eo tempore, quo Mervae curiam habebat, (2) Gasano, filio Abbadi, Fasli, filii Sahli (Veziri Chalifae) patrueli prouincias Chorasana et Transoxanae committeret: comites illi adiunxit filios Asadi, Samani eosdem nepotes, qui tunc temporis inter ministros et aulicos suos erant, quos vt tamquam viros nobilissimo genere natos, in maximi momenti negotiis adhiberet, ei mandauit. Ille domini voluntati obsequutus omnes filios Asadi summis muneribus ornauit. Noacho concessit praefecturam Samarcandi, Ahmedo Ferganam, Johanni Schâsch et Asruschaneh, Eliae summam Herathae potestatem tradidit **). (3) Quum postea in locum Gasani imperio exuti Taher ambidexter a Mamuno Chalifa Chorasano praefectus esset,

Anno Ar. 201. incepit 19 Jul. 817.

Anno Ar. 205. incepit 16 Jun. 820.

*) d'Herbelot v. Bahram Giubin, huius cognomenti originem explicat: "à cause qu'il paroissoit long et sec, comme une pièce de bois."

**) Verba ipsa: "frenum aperiendi et claudendi Herathae manui sufficientiae Eliasi imposuit."

بمرض طلحه منتقل شد مامون احمد بن ابي خالد وزيررا بخراسان وما ورا النهر فرستاد تا بضبط ونسق عمارت وزراعت آن ولايت كوشيده از كيفيت حكومت طلحه نيز استكشاف نمايد ومجموع بني اسد بخدمت احمد بن ابي خالد آمده منظور نظر عاطفت او گشتند وچون مخالفان فرغانه را از احمد بن اسد انتزاع نموده بودند احمد بن ابي خالد به آن صوب لشكر كشيده اعداء دين را زفرغانه بيرون كرد واحمد بن اسدرا بدستور سابق بدان ديار والي گردانيده مراجعت نمود *

وبعد از وفات نوح بن اسد طلحه بن طاهر ايالت سمرقندرا به برادران او يحيي واحمد داد واحمد بغايت پرهيزكار ورحيم وعادل ونيكوكار بود وهفت پسر داشت نصر ويعقوب ويحيي واسد واسماعيل واسحق وحميد وبعد از جنك كار احمد بن اسد بصوابديد طلحه بن طاهر حكومت سمرقندرا به پسر خود نصر ارزاني داشت في الجمله مدتي مديد در ايام دولت طاهريه حكومت ما ورا النهر بنيابت ايشان متعلق بفرزندان اسد بن سامان بود وچون يعقوب ليث خروج كرد وطاهريه ضعيف شدند در شهور سنة احدي وستين ومائتين معتمد خليفه منشور ايالت ما ورا النهر را نزد نصر بن احمد ساماني فرستاد واو در سمرقند رحل اقامت انداخته از طريق نيابت برادر خود اسماعيل ببخارا روان كرد ودرين اثنا ميان رافع بن هرثمه كه در خراسان بقوت شده بود واسماعيل بن اسد اساس محبه موكد

ille familiae Samanidarum omnes honores confirmauit. Tahero mortuo quum successisset filius Talheh, Vezir Ahmed ben Abi Chaled a Mamuno in Chorasanum et Transoxanam missus est, vt harum prouinciarum res constitueret et de gubernatione Talhehi ad Chalifam referret. Ad illum quum Samanidae eius fauori se commendaturi accesserant, tam benigne excepti sunt, vt Vezir Ahmedi ben Asad causa Ferganam, vnde ille a haereticis expulsus erat, proficisceretur. Inde Vezir expulsis religionis hostibus et Ahmedo in pristinam potestatem restituto rediit.

Post mortem Nuhi filii Asadi, Talheh filius Taheri Samarcandum fratribus eius Johanni et Ahmedo tribuit, quorum posterior erat vir summae castitatis, misericordiae, iustitiae atque benignitatis. Septem huic erant filii, Nasr, Jacob, Jahia (Johannes), Asad, Ishak et Hamid, quorum maximo natu Nasro post multas alias res gestas (quas hoc loco non possumus explicare) pater Ahmed, approbante Talheh filio Taheri, Samarcandi praefecturam concessit. (4) Verbo, quamdiu Taheridarum imperium durauit, posteri Asadi Samanidae ab illis Transoxanae praefecturam tenebant. Eorum potestatem quum Iacobus Laits anno CCLXI. euertisset, ab ipso Chalifa Nasr filius Ann. Ar.
Ahmedi Samanida hanc prouinciam accepit. Is quum Samar- 261. incepit 15 Oct. 874.
candi sedem haberet, fratrem Ismaëlem tanquam sui locum tenentem Bocharam misit. Ibi quum inter hunc et Rafiam filium Hartsemae, Chorasani praesidem, (5) tam arcta orta esset amicitia, vt non solum epistolarum inter eos esset commercium, verum etiam Rafia illam Ismaëlis libenter perficeret rogationem, qua Charismiae prouinciam vt sibi

ومربوط شده بيكديكر مكاتبات ارسال ميكردند واسماعيل
از رافع التماس نمود كه خوارزمرا به او دهد ورافع ملتمس
اسماعيل مبذول داشته از سر خوارزم در كذشت وجمعي
از خبيثان كه هزار لعنت حق بر ايشان باد فرصت يافته
بسمع نصر رسانيدند كه موجب محبت اسماعيل با
رافع بن هرثمه آنست كه ميخواهد كه بمدد او ترا از ما ورا
النهر بيرون كند ونصر از اسماعيل متوحش كشته
بتجهيز يورش بخارا مشغول شد واسماعيل برين معني
اطلاع يافته حمويه بن اسد بن علي را بخراسان فرستاد
تا از رافع استمداد نمايد وحمويه بمقصد رسيده رافع
بنفس خويش متوجه ما ور النهر كشت جون از آمويه
عبور نمود حمويه انديشيد كه رافع با اين سپاهي كه
همراه دارد ميتواند كه جميع مملكت ما ورا النهر را در
تحت تصرف آرد ويحتمل كه جون نصر را دفع كند اسماعيل
را بكيرد وبر تقديري كه مملكت را به او دهد بعد
از آن اسماعيل را تابع رافع بايد بود واين معني عاري
عظيم باشد وحمويه راي خود بر حل اين واقعه مفصله
كماشته با رافع كفت كه اي امير مصلحت آنست
كه سعي نمايي تا ميان برادران مصالحه واقع شود كه
اكر در مقام جنك ثابت قدم باشي يمكن كه برادران
تمنا باهم اتفاق نمايند وامير در مملكت بيكانه
ملالي رسد رافع را تدبير حمويه موافق مزاج افتاده رسولان
را نزد نصر واسماعيل فرستاد كه صلاح در صلح است

concederet, expetiuerat, maleuoli quidam, in quos omnia infelicitatis genera cumulet Deus optimus, opportunitate inuenta, Nasro insinuarunt, nullam aliam huius amicitiae esse causam, nisi quod frater Ismaël in animo haberet, Rafiae ope ipsum ex prouincia Transoxana expellere. Eo Nasr non solum suspicionem, quin etiam tantam contra Ismaëlem concepit inimicitiam, vt copias ad hostilem aduersus fratrem profectionem instrueret. Quod quum Ismaëli nunciatum erat, Hamuiam filium Asadi, Alii eundem nepotem, in Chorasan misit, vt a Rafia auxilium contra fratrem peteret. Ille legatus facile quod rogabat, consecutus, quum ipsum Rafiam tanto cum exercitu in prouinciam Transoxanam contendere videret, quantus satis foret ad totam prouinciam suae ditioni subiiciendam, metuere coepit, ne Rafia, expulso Nasr, etiam Ismaëli manum iniiceret ipsumque abdicato regno inter suos clientes esse cogeret. Quam contumeliam vt a suo principe auerteret, Rafiam, quum Amuiam (amnem) cum copiis iam transierat (adeoque prouinciae Transoxanae iam propinquus erat) adiit ipsique consuluit, vt potius pacem et concordiam inter fratres restituere studeret. Etenim et ipsi metuendum esse, ne quum ad pugnam res deuenerit, fratres animis reconciliatis, vires coniunctas in ipsum conuertant eumque dignitate exutum summaque miseria afflictum in regnum remittant. Quod consilium quum illi placuisset, Rafia ad vtrumque fratrem, et Nasrum et Ismaëlem legatos misit, qui pacem ipsis persuaderent. His illi obsecuti sunt, et Rafia in Chorasan rediit. Hamuiah autem, quum Ismaëli indicasset,

وجندان در آن باب مبالغه کرد که هردو برادران باهم
اشتي کردند ورافع بخراسان باز کشت وحمويه کيفيت
انديشه وحيلهٔ خودرا معروض اسماعيل کردانيده اسماعيل
شرف احماد ارزاني داشت واورا بمراتب ارجمند رسانيد وجند کاه
ميان نصر واسماعيل بساط مصادقت وموالات ممهد بود
تا باز بافساد مفسدان در نور ديده شد ووحشت بجايي
رسيد که نصر لشکري جمع آورده روي ببخارا نهاد واسماعيل
نيز بتجهيز سپاه قيام نموده در برابر او آمد وبعد از
محاربه اسماعيل ظفر يافت ونصر را اسير کرده نزد او
آوردند واسماعيل نصر را بر تخت نشانده دست بوس کرد
وبمرتبهٔ مراسم تعظيم وتبجيل بجاي آورد که نصر را
تصور شد که اسماعيل با او استهزا ميکند انکاه
اسماعيل برادررا با ملازمان بتجملي تمام بسمرقند
روان کرد ودر حين وداع با او کفت که من بنيابت تو در
بخارا بضبط وربط امور اشتغال خواهم نمود * ارباب تواريخ
کفته اند که اسماعيل بادشاهي کريم الطبع خيّر بود علماء
وفضلاء درايام دولت او معزز ومکرم بودند ابن اثير (a)
کويد که ببرکت اين طريقهاء خوب سالهاء دراز سلطنت در
خاندان او بماند وجون نصر در سنه تسع وسبعين (b) وماتين
وفات يافت مجموع ديار ما ورا النهر در تحت تصرف کماشتکان
اسماعيل آمده او بر سبيل استبداد واستقلال در مهام مملکت
مدخل ميکرد ومورخان اول کسي را از آل سامان که در زمرهٔ

(a) In Codice: ابن کثير. V. Annotat. histor.

(b) In Codice: وخمسين

quae curae tunc temporis animum ipsius subierint, et quam medelam inuenerit, ab Ismaële summis honoribus remuneratus et inter primos magnatum relatus est.

Quum aliquamdiu amicitia et mutua gratia inter fratres fuisset, prauis maleuolorum quorumdam hominum artibus amicitia eorum iterum est sublata et inimicitia in eius locum successit, quae hunc euentum habuit. Nasr quum copiis paratis Bocharam mouisset, ipsique Ismaël pariter cum exercitu obuiam profectus esset, proelium est commissum, quo Ismaëlis victoria tam perfecta fuit, vt ipse frater Nasr captiuus ad eum adduceretur. Neque vero iure suo victor vsus est, immo fratrem in throno constituit, manum eius osculatus, et tantis eum honoribus prosecutus est, vt ille suspicaretur, fratrem se ludibrio habere. Quam suspicionem falsam esse cognovit, quum Ismaël libertate concessa, cum omnibus, qui ad illum petinebant, comitibus, Samarcandum se conferre illi permitteret; quin quum discederet, ab eo tanquam domino suo peteret, vt sibi Bocharae praefecturam tribueret. (6)

Inter omnes historicos constat, Ismaëlem principem generosum et liberalem fuisse, doctosque et eruditos homines quibuscunque honoribus distinxisse, quare Ebn Alatsir opinatur, in harum virtutum remunerationem posteris Ismaëlis Soltanatum diuturnum et fortunâ secundâ laetum contigisse. (7)

Post mortem Nasri, quae anno CCLXXIX. euenit, Ismaël tota prouincia Transoxana potitus est, quam primus ex Samanidarum familia proprio iure tenuit. (8) Quare An. Ar. 279. incepit 2 Apr. 892.

B

بادشاهان شمرده اند اسماعيل بوده جه بيش از ان اولاد سامان بعض بنيابت طاهريه وبرخي بمنشور خلفاء در ما ورا النهر حكومت ميكرده اند وزيادهٔ استقلالي نداشته اند ✻

الفصل الثاني
ذكر سلطنت اسماعيل بن احمد ساماني

اسماعيل بعد از وفات برادر در سنه ثمانين ومائتين لشكر بتركستان كشيد وبدر بادشاه تركستان وخاتونش با ده هزار كس اسير كرده بسمرقند آورد وجندان (ε) نبود وبعد از آن اسماعيل از جيحون عبور نموده عمرو ليث را بكرفت جنانجه در قضاياء صفاريه رقم زده كلك بيان كشت ✻

در تاريخ كزيده مسطورست كه بعد از كرفتاري عمرو ليث اسماعيل ساماني حاجبي را نزد او فرستاده بيغام داد كه اكر خداي تعالي خواسته باشد من ترا از خشم خليفه خلاص كنم عمرو بر اسماعيل آفرين كرده كفت ميدانم كه مرا از خليفه روي رهايي نيست واسماعيل آنجه وظيفه مردي ومروتست بر زبان مي آورد بعد از اداء اين كلمات عمرو باز وبندي بحاجب داده كفت خدمت من باميبر برسان وبكوي كه ميشنوم كه لشكريان تو بمال

(ε) Dubito, lectionem hoc loco vitio carere.

ab illo seriem regum Samanidarum historici incipiunt. Etenim, qui ante eum Samanidae regnauerant, vel Taheridarum, vel Chalifarum nomine prouinciam Transoxanam administrauerant neque suo iure tenuerant.

CAPVT II.

HISTORIA IMPERII ISMAELIS FILII AHMEDIS, SAMANIDAE.

Prima res ab Ismaële post fratris mortem gesta est iter in Turkestan anno CCLXXX. susceptum, vnde patrem et vxorem Turcarum regis, et decies mille viros, qui numerus suarum copiarum numerum longe excedebat, captiuos Samarcandum duxit. (9) Deinceps Oxo transito Amru Laitsum captiuum fecit, (quo ditioni suae Chorasanum addidit,) quae res in Soffaridarum historia fusius est exposita. Ann. Ar. 280. incepit 22 Mrt. 893.

Narratur in historia, quae *Gozideh* (selecta) (10) est inscripta, Ismaëlem Samanidam ad Amru Laitsum statim, postquam ille in captiuitatem suam incidisset, vnum ex cubiculariis misisse, qui illi suo nomine promitteret: se, quodsi Deo optimo ita placuerit, Chalifae gratiam illi restituturum esse. Tum Amru Laitsum post solennes et debitas tanto principi laudes respondisse, se de gratia Chalifae recipienda omnino desperasse, virtutem tamen et humanitatem, quae ex hoc promisso cognoscatur, grato animo agnoscere. Post haec verba illum cubiculario fasciculum dedisse adiuncto mandato, "vt suo nomine debi„tam reuerentiam principi significaret eique nunciaret:

احتياجي تمام دارند درين نسخه كنجهاي من وبرادر من مسطورست همان بهتر كه اين اموال به بندكان تو رسد وموجب زينت ورفاهيت ايشان كردد توقع از كرم ذاتي امير آنكه كردار او موافق كفتار باشد ودست از خون من كوتاه كرده مرا نزد خليفه فرستد وحاجب بتصور آنكه تحفهٔ بيش امير اسماعيل آورده (*d*) بشاش وخندان باز كشته معروض داشت كه عمرو ليث جنين وجنين كفت امير اسماعيل بانك بروي زده كفت برو واين نسخه به او ده وبكوي كه اسماعيل ميكويد كه تو وبرادرت را كنج وخزينه از كجا بود همه جهانرا معلومست كه شما روي كر بجكانيد ودو سه روز سعادتي كه در حقيقت عين شقاوت بود مساعدة شما كرده در جهان استقلال يافتيد وبتعدي وجور اموال حاصل كرديد مظلمه از آن اموال كه در كردن شماست ميخواهيد كه متعلق بمن شود ومن از ان مرد نيستم كه بسخنان شما فريفته ومغرور شوم ميان من وتو خوني واقع نشده كه بر قتل تو مبادرت نمايم راقم حروف كويد كه قول حمد الله مستوفي صاحب تاريخ كزيده خالي از ضعفي نيست جه با وجود آنكه قايل شده كه عمرو در جواب حاجب كفت كه مرا از خليفه روي رهايي نيست جكونه تجويز توان كرد كه عمرو از اسماعيل التماس نموده باشد كه اورا بخدمت خليفه فرستد ودليل برانكه اين روايت از اول تا باخر مرجوست

(*d*) Hoc loco haud dubie aliquot verba exciderunt.

„se quoniam acceperit, eius copias pecunia egere, hunc „libellum ipsi mittere, quo omnes et suae et fratris opes „descriptae sint; quibus vt eius milites fruantur, iisque „ornentur et exhilarentur, magnopere se cupere; tum „autem sperare se ab insita principi humanitate, actiones „eius cum verbis esse conspiraturas, eum igitur vita sibi „seruata ad Chalifam se missurum esse." Cubicularium sperantem hocce donum acceptum fore suo Emiro ad Ismaelem laeto et hilari vultu rediisse ipsique quae Amru Laits dixerit indicasse, sed praeter spem Ismaëlem vehementi cum indignatione in haec verba erupisse: "Abi, „hunc libellum ipsi redde, atque haec verba illi dic meo „nomine: Qua ratione tu et frater tuus has Vobis parauc„ritis opes, hoc nemo ignorat. Etenim Vos, quum sitis „filii fabri aerarii, breuissima illa, quae Vobis contigit, „felicitate, vel vt verius dicam, infelicitate, vsi estis ad „homines tyrannide Vestra opprimendos et opes Vobis „iniuria ac violentia coaceruandas. Infamiae notam, quam „inde Vobis contraxistis, Vos mecum communicare vul„tis, ego vero non sum ille, qui Vestris verbis decipiar. „Neque tamen quum nullus meorum sanguis a te profusus „sit, mors tibi est timenda." At mihi quidem haec Hamdullae Musthufi, auctoris Tharichi Guzideh, narratio ab errore haud immunis esse videtur. Quomodo enim cum illo, quod ipse refert, Amrui Laitsi responso, quo se de gratia Chalifae recipienda desperasse significauerat, potest conciliari huius principis rogatio, vt ab Ismaële ad Chalifae curiam mittatur? Totam narrationem falsam esse, etiam inde apparet, quod Vir doctus Nezam al molk

آنست كه خواجه نظام الملك طوسي رحمه الله كه زمان او
نزديك بوده بايام دولت سامانيان در وصاياي خويش آورده
كه چون امير اسماعيل ساماني در نواحي بلخ با امير عمرو ليث
مقابل كشت وآنچنانكه مشهورست عمرو را بكرفت
وبتفحص خزاين كه باوي بود مشغول شد وهر چند
تجسس نمود بر اثري از آن اطلاع نيفتاد ومعلوم نشد
كه احدي از آحاد لشكر بران وقوف بوده باشد فرمود تا
كيفيت از عمرو برسيدند كفت از اقارب من كسي بود سام
نام متعهد خزاين شايد كه آنرا بهرات برده باشد وچون
بعد از چند روز امير اسماعيل بهرات رسيد اهل هرات
امان خواستند ايشان را امان داده واز حال سام وخزانه
عمرو استعلام فرمود هيچ آفريده اخباري نكرد ومشاهير
وجماهير باايمان ومواثيق وساير وجوه تفحص وتحقق از
آن مبرا شدند وچون آن اموال بدست نيامد وعسكر نيز از
ابتداء توجه بغنيمتي محظوظ نكشته بودند ضيق وعسرتي
تمام بديشان راه يافت ونيز از مردم هرات امدادي واقع
نشد اركان دولت امير اسماعيل بايكديكر كفتند كه
بصلاح اين اقربست كه بر اهل شهر تحميل رود ومعروض
امير اسماعيل كردانيدند كه در هرات ونواحي آن صد هزار
آدمي بي تردد هستند اكر هريك دو مثقال زر مساعدة
كنند دويست هزار مثقال باشد واكر يك مثقال مدد نمايند
صد هزار مثقال باشد وبدين قدر مرمت لشكر توان كرد
امير اسماعيل كفت چندين هزار مرد مومن موحد مسلم

Tusi, (11) cui Deus faueat, qui Samanidarum tempora fere attigit, in libro suo *Vezaia* (Consilia) inscripto, narret, Emirum Ismaëlem Samanidam, postquam Amru Laitsum in proelio prope Balch, sicut iam narratum est, cepisset, omni cum studio opes, quas secum haberet, inquisiuisse, sed nullum earum vestigium reperire potuisse. Quum igitur ignorauerit, vni ex copiarum Emiris earum curam commissam fuisse, iussisse ab Amru Laitso ipso quaeri, vbi lateant. Hunc respondisse, vnum ex cognatis, Sam nomine, eundemque thesaurarium, forsan Herathiam eas pertulisse. Ismaëlem quum interiecto aliquo tempore Heratham peruenerit, et petentibus incolis pacem concesserit, etiam de Samo et Amrui opibus quaesiuisse, sed omnino frustra, quamuis magnates et principes ad iuramenta adigerentur et alia omnia adhiberentur, quibus homines ad confessionem cogi possunt. Quum deinde copias, quae thesauris illis non repertis tantos labores irritos fuisse aegre ferrent, insuper inopia et commeatus defectus oppresserit, nec vllum illis ab Herathiensibus praestaretur auxilium, magnates consilium inter se iniisse, quo optimum illis visum fuerit, Herathensibus tributum imponi. Hoc vt principi persuaderent, eos illi proposuisse, Heratham vrbem eiusque agrum adiacentem haud dubie centum millia hominum continere, quorum singulis si bina tantum auri Miskal imperarentur, ducenta millia Miskal, vel si vnum tantum Miskal imperaretur, centum millia Miskal effici, quae suffectura sint ad satisfaciendum militum desideriis. Huic orationi Ismaëlem his verbis respondisse: "Totidem millibus hominum fidelium,

را امان داده باشم وبعهد وسوكند مؤكد كردانيده خلاف
آن بهيچ وجه تاويل نتوان كرد وبسرعة واستعجال از
هرات روان شد تا باز آن سخن در ميان نيارند وشيطان
تسويلي نكند كه موجب فتنه ونقض ميثاق كردد
چون بمنزلي نزول فرمودند اعيان حضرة وهمكنان همان
حكايت بيش امير اسماعيل آغاز كرده كفتند از مملكتي
كه محقق نيست كه در تصرف ما قرار خواهد كرفت باني
جنين بي استعداد بيرون آمدن از صلاح ملكي مستبعد
مينمايد امير اسماعيل باز همان جواب داد وكفت همان
خداي كه اسب عمرو ليث را بتازيانه تقدير بيش من
روانيد واسير وكسير من كردانيد قادرست برانكه بي غارت
وتاراج جمعي مردم مرحوم مظلوم تهيه اسباب لشكر من
كند آنجماعت مايوس از بيش او برخاستند دربن حال
كنيزكي خاصه امير اسماعيل حمايلي مرصع بقطعهاي
لعل ويواقيت از كردن بيرون آورده بر بالاي جامه نهاده
بود وبطهارت خانه رفته غليوازي بتصور انكه بارهٔ
كوشتست از هوا در آمد وانرا برداشت نزديكان سوار
شده بر اثر غليواز بتاختند وچون خواست كه فرود
آيد سواران از اطراف وجوانب رسيدند غليواز حمايل از
مخلب بيفكند اتفاقا برابر جاهي بود ودر آن جاه افتاد
طناب اوردند وكسي در جاه فرستادند از ان جاه بجاهي ديكر
راه صندوقها بنمود آن شخص نزديك صناديق رفت آن
خود خزانه عمرو ليث بود كه سام خويشاوند وخزانه دار

„vnum Deum profitentium Islamoque adhaerentium in„columitatem concessi et fide data ac iureiurando confir„maui, fidem autem datam violare nefas est;" statimque maxima cum festinatione Heratham reliquisse, ne magnates hanc propositionem repeterent neque Satan inueniret opportunitatem, ad perfidiam et periurium ipsum seducendi. Castris in quodam loco positis magnates ceterosque comites eodem ipsi proposito ex Ismaële quaesiuisse: "quomodo e re esse existimare posset princeps, prouin„ciam nondum satis constitutam et sua administratione „constituendam hoc quidem tempore, quo nullis rebus „non egeant, relinquere?" Sed et tum Ismaëlem negasse hoc consilium se secuturum, atque haec verba addidisse; "Idem Deus, qui suae potentiae flagello Amru Laitsi „equum ad me propulit, vt ille in meam captiuitatem „inciderit, poterit etiam sine exspoliatione ac iniuria ho„minum piorum et innocentium subuenire exercitus mei necessitatibus." Post haec verba magnates desperantes abiisse. At breui post accipitrem monile, gemmis et lapidibus pretiosis ornatum, quod puella ex gynaeceo Ismaëlis collo detractum super vestem suam *) posuerit, conspexisse, ac opinione carnis frustulum illud esse, seductum, quum illa cubiculo exierit, aduolasse illudque abstulisse. Qui forte adfuerint, equis conscensis accipitrem persecutos eumque ipso eo tempore omnibus ex partibus assecutos esse, quum in eo esset, vt ad terram descenderet. Tum accipitrem monile ore demisisse, quod in cisternam quandam (aqua carentem), cui accipiter forte imminuerit, delapsum sit.

*) D'Herbelot v. *Ismail Samani* habet: "sur la fenêtre de sa chambre."

او از بلخ کریزانیده بر سهول وجبال بر طریقی که مرور خلق بدآن جا واقع نباشد آورده تا حدود هرات ودر آن موضع اختفا کرده بود القصه آنچه از خزانه عمرو لیث متصور بود وآنچه داعیة داشتند که از اهالی هرات بستانند باضعاف مضاعفه آن ظاهر شد خواجه نظام الملك طوسي علیه الرحمه والغفران بعد از ایراد این حکایت گوید که غرض از تقریر آنکه بر طبق عهد وپیمان مستقیم بودن فواید موفور وثمرات نا محصور دارد *

گویند بعد از ارسال عمرو بن لیث ببغداد معتضد خلیفه جهة امیر اسماعیل خلع قیمتي واحکام ومناشیر فرستاد وحکومت سیستان وخراسان ومازندران وري واصفهان بوي تفویض نمود واو خلعتهاي خلیفه را یکیک مي پوشید وبعد از پوشیدن هریک دو رکعت نماز میگذارد وچون خلع بپوشید مناشیر خلیفه ببوشید وشرایط تعظیم بجاي اورد وحامل (dd) خلعتها واحکام را هفصد هزار درم داد ودرین اثنا خبر عزیمت محمد بن زید علوي صاحب طبرستان بسمع امیر اسماعیل رسید وامیر اسماعیل کسي بپش او فرستاده نصیحت کرد اما مفید نیفتاد وامیر اسماعیل محمد بن هارون را بجنگ او روانه ساخت ومحمد با حاکم طبرستان جنگ کرده غالب گشت وعلوي در معرکه

(dd) In Cod. وحاصل

Hoc opportunitatem praebuisse Amrui Laitsi thesauros inueniendi. Hominem scilicet fune demissum, vt monile produceret, viam inuenisse in aliam cisternam ducentem atque in hac magnum cistarum numerum conspexisse. Ad illas quum iste homo descenderit, statim intellectum esse, eas Amru Laitsi thesauros continere, quos Sam Amru Laitsi consanguineus et thesaurarius super plana et montes via ab hominibus minime trita, Balcho Herathum duxerat, ibique abscondiderat. Hac igitur ratione thesauris Amru Laitsi repertis exercitum Ismaëlis duplum eius, quod ex his thesauris se accepturum exspectauerit quodque ab Herathensibus extorquendum postulauerit, accepisse. Addit vir doctus Nezam el molk Tusensis, quem Deus amore et fauore suo amplectatur, splendidissima sane ratione Ismaëli seruatam promissorum et pactorum fidem remuneratam esse. (12)

Narrant, Chalifam Mothaded Ismaëlem, quum Amru Laitsum vinctum Bagdadum miserit, vestibus pretiosis et diplomatibus, quibus Sisthani, Chorasani, Masenderanae, Raiae et Isfahani praefecturas ipsi committeret, donasse; tum Ismaëlem omnes vestes singulas osculatum esse, et post singula oscula bis genua incuruasse; deinceps et diplomata osculatum esse, et sic debitam ipsis praestitisse venerationem, homini autem, qui haec dona attulerit, septingenta millia Drachmarum donasse.

Eo ipso tempore Ismaël certior factus, Mohammedem filium Saidi Alidam Tabaristhani praefectum bellum parare, ad eum misit legatum, qui ad officium illum reduceret. Quae vero admonitio quum nihil profuisset, Mohammedem filium Haruni cum exercitu in Thabaristhan

زخم خورده بدان هلاك شد ومحمد بن هارون بنيابت
امير اسماعيل در جرجان وطبرستان حاكم كشت
واسماعيل اورا بعد از آن طلب داشت واو تخلف نموده
اظهار عصيان كرده باستدعاي مردم ري روي به آن ناحية
نهاد وبا كماشته خليفه جنك كرده كماشته را با
برادر وپسرانش بكشت ومكتفي خليفه قاصدي پيش امير
اسماعيل فرستاده پيغام داد كه ضبط ري تعلق بتو
ميدارد دست تصرف پسر هارون را از آن ديار كوتاه كن
وامير اسماعيل لشكرها جمع آورده متوجه آن صوب شد
وچون بآن حدود رسيد محمد هارون ري را كذاشته بقزوين
وزنجان رفت واز آنجا بطبرستان در آمد وامير اسماعيل
ري را متصرف شده از آن موضع بقزوين شتافت ودر آن
اوان باغات بر از فواكه وانكور بود امير حكم فرمود كه
هيچكس بپيرامون باغها نكردد ويكمن انكور ويكمن كاه (e)
هيچ احدي بي رضاي خداوند نستانند وامير اسماعيل
حكومت ري را به برادر زادهء خود ابو صالح منصور بن
اسحق داد ومحمد بن زكرياي رازي طبيب كتاب
منصوري بنام او نوشته است ووي مدت شش سال بحكومت
آن ولايت اشتغال داشت وچون امير اسماعيل از عراق
مراجعت نمود بجانب تركستان لشكر كشيد وبسي
مواضع، فتح كرد وبغنايم تا مستقر معاودت كرد ودر
منتصف صفر سنه خمس وتسعين ومائتين بفراديس

(e) Nisi rectius legeris: كار

misit, qui procuratorem hunc rebellem proelio deuicit, in quo ipse vulnere cecidit (13). Tum Mohammed filius Haruni Tabaristhani et Dschordschani praefecturam ab Ismaële accepit; sed nec ille diu in officio permansit. Aduocatus enim a domino comparere noluit atque apertam commouit seditionem, quin etiam Raiam, aduocantibus huius vrbis incolis, profectus praefectum a Chalifa ibi constitutum proelio deuictum vna cum fratre et filiis eius interfecit. Tum Mokthafi Chalifa ad Ismaëlem legatum misit, qui Raia, cuius praefectura ipsi concessa sit, filium Haruni expellere eum iuberet. Ismaël igitur copiis statim coactis castra eo admouit, quo facto filius Haruni Raia relicta per Kazwin et Zendschan in Tabaristhan rediit. Rebus Raiae constitutis Ismaël Kazwinum profectus est. Vbi quum statiua castra haberet, horti et vineta plena fructibus et vuis erant; sed princeps (tanta eius erat iustitia) seuero mandato cauit, ne quis per hortos et vineta iret vel inuitis dominis vuam aut minusculum quidquid inde auferret. Ceterum Raiae praefecturam concessit Abu Saleho Mansuro filio Ishaki, qui per sex annos eam tenuit, idem cui medicus Mohammed ben Zakaria Razi vnum ex libris suis *Mansuri* a patroni nomine inscriptum dedicauit. (14)

Post reditum ex Irako Ismaël in Thurkesthan copias duxit, vnde multis vrbibus expugnatis magnaque praeda facta domum rediit.

Medio mense Safar (secundo apud Arabes mense) anni CCXCV Emir Ismaël in paradisum transiit, quum post destructum Amru Laitsi imperium sex annis regnas- Ann. Ar. 295. incepit 11 Oct. 907.

چنان خرامید وبعد از وفات اورا امیر ماضي گفتند مدت
سلطنت امیر اسماعیل بعد از انقراض ایام حکومت
عمرو لیث هفت سال وکسري بود عدالت او بحدي بود
که نوبتي بسمع شریفش رسید که در ري سنگي که
زر خراج به آن وزن میکنند زیاده از سنگهاي دیگر
است امیر اسماعیل في الحال جبر ایلچي را بري روان
فرمود تا سنگهارا مهر کرده ببخارا آورد چون جبر
ایلچي نزدیک رسید مردم متوهم شدند که مبادا بجهت
شلتاقي مي آید ناگاه (f) ایلچي بشهر در آمده سنگهارا
مهر کرده با خود بجانب بخارا برد در دیوان خانه بسته
ارباب دیوان معطل شدند وچون سنگرا به بخارا رسانید
احتیاط کردند از وزن مقرر زیاده بیرون آمد فرمود تا
زیادتي را اسقاط نمودند وسنگ معدل بري فرستاده حکم
کرد تا هر زیادتي که در ایام گذشته ستده باشد در آینده
مجري دارند *

گویند امیر احمد بسر امیر اسماعیل را معلمي بود
روزي معلم از احمد در خشم شده بحضور بدرش گفت
برکت بدهد (g) خداي ترا وآنرا که تو ازوي بیدا شدهء
امیر اسماعیل از مجلس بیرون امده آن معلم را عطا
داد تا حجابي که داشت زایل گشت *

(f) Quare ex improuiso legatus vrbem adierit, non satis intelligo. Suspicor انگاه *deinceps*, legendum esse.

(g) In Cod. بدهاد

set. Tantum sui desiderium apud omnes reliquit, vt illum post mortem *Emiri madhi* (principis nobis erepti) titulo honorarent. Neque hoc mirum, quum tot eius iusti-tiae, probitatis et humanitatis exempla commemorentur.

Quum audiuisset aliquando generosus ille princeps, pondus, quo Raiae aurum, quod in tributum praestaretur, penderetur, maius esse ceteris ponderibus, Tschebrum legatum Raiam misit, qui pondus illud obsignatum Bocharam perferret. Quum ille vrbi appropinquaret, incolae suspicati sunt, ne ad turbas excitandas in vrbem veniret *). At ille ex improuiso vrbem ingressus pondus obsignauit et secum Bocharam portauit. Licet porta Divani tunc temporis clausa sodales Divani ab omnibus negotiis se continerent, attamen pondus allatum statim explorarunt atque iusto maius esse deprehenderunt. (15) Quo facto princeps illud aboleri iussit iustumque pondus Raiam misit, addito mandato, vt illud quod nimium vsque ad hoc tempus dedissent, in posterum ab ipsorum tributo detraheretur.

Iam alia commemorabimus eius humanitatis exempla. Quum praeceptor Ahmedi filii a puero offensus, (eius accusandi causa) ad patrem accederet, solenni formula, qua omnia fausta votorumque omnium expletionem ipsi apprecabatur, eum salutans, princeps cubiculo exiit, muneraque ei dedit, vt (tristitiae) velum ab illo remoueret.

*) D'Herbelot v. *Ismail Samani* haec interpretatur: "les habitans effrayez craignirent qu'on ne vint leur demander quelque subside extraordinaire."

نوبتي پيش امير اسماعيل از حسب ونسب سخن
ميرفت فرمود كه كن عصاميا ولا تكن عضاميا (h)
مخاطب فهم نكرد امير فرمود كه فخر بهتر واستعداد
خود كن نه آنكه در اصل وتبار تو بزركي بوده *

يحيي بن زكرياء رازي كويد كه روزي امير اسماعيل
از من پرسيد كه چه سبب بود كه چون دولت آل معاد
منقرض كشت با آنكه شر ايشان غالب بود اندك خيري
كه از آنجماعت صادر شده بود جاري مانده وباز ماندكان
ايشان مرفه الحال روزكار كذرانيدند وآل طاهر كه بعدل
وكرم اتصاف داشتند وبعد از زوال آن قوم خيرات ومبرّاتي
كه از ايشان صدور يافته بود مندرس كشت ومنتسبان
ايشان ابتر وبد حال شدند جواب دادم كه چون نعمت
واقبال آل معاد بنهايت انجاميد آل طاهر استيلا يافتند
وچون ايشان ملوك عادل عاقل بودند خواستند كه هر
خللي كه از آل معاد صادر شده بود بجبر آن مشغول
شوند وهر نيكويي كه از ايشان در وجود آمده بود باقي
ماند چون اصالتي داشتند رعايت خاندانهاي قديم
مينمودند وچون دولت طاهريه بصفاريه كه بي اصل
ودون همت بودند انتقال كرد بمقتضي الاصل لا يخطي
همكي همت بر تغيير امور سابق ومنتسبان دودمان
حكام پيشين كماشتند تا اثار ايشان منطمس ورسوم

(h) Sic legitur in Codice; sed puto legendum esse عظاميا, quod in versione expressi, a radice عظم deriuandum, quamquam insolentior illa forma sit. Litera ظ cum ض pronunciatione facile confundi peterat.

Aliquando cum quodam de nobilitate ac dignitate colloquens, Emir Ismaël significaturus, quanto in honore eum haberet: "*Kon Isamian* inquit, nec quod erat dicendum: *Thakon Izamian.*" Quod et grammaticae et pronunciationis Arabum rationi aduersans quum alter non intelligeret, satis comiter vocem *Fachr* (quae dignitatem et nobilitatem apud Arabes notat) aptiorem esse dixit, vel aliam illum substituere iussit vocem, quae apud suos nobilitatem notaret.

A Iohanne filio Zachariae Razi hoc narratur. Aliquando (sunt ipsa auctoris verba), Emir Ismaël ex me quaesiuit, quidnam causae sit, quod Moadidarum (16) imperio sublato, quamuis mala, quae illi perpetrauerint, longe superauerint bona, tamen pauca quae ab illis facta sint bona permanserint, eorumque posteri beate et tranquille viuant; contra Taheridarum principum iustorum et beneficorum, euersa eorum dynastia, et opera pia bonaque destructa sint, et posteri vitam miserrimam agant. Respondi: Quum imperium a Moadidis ad Taheridas transiisset, principes hi probi ac prudentes omni cum diligentia curaruut, vt et praua quae a Moadidis facta erant, corrigerentur, et omnia bona conseruarentur. Pari ratione, quamdiu eorum imperium durauit, etiam pristinorum principum familias in honore habebant. Sed quum a Taheridis ad Soffaridas, principes ignobiles et imprudentes, imperium translatum esset, illi ex ingenio suo omni cura, quae ab antecessoribus instituta erant, funditus destruxerunt, et eos, qui ab illis originem ducebant, deleverunt, ne vllum eorum vestigium remaneret. Haec, sic

ایشان مندرس کشت بحبی کویند که چون این سخن کفتم امیر اسماعیل تصدیق نموده مرا صله داده کفت خاطر من بدین جواب نا (i) صواب از این دغدغه فارغ کشت *

آورده اند که چون نصر وفات یافته امیر اسماعیل بادشاه شد بدستور سابق ابواب مکاتبات نسبت بیاران وحق کزاران مفتوح داشته از القاب ایشان کلمه نمیکرفت (k) ناصحان معروض داشتند که چون بمرتبه سلطان رسیدی این همه تواضع احتیاج نیست جواب داد که در ایام عظمت وشوکت بر خود واجب ولازم میدانیم که دوستانرا از مرتبهٔ ایشان نیفکنیم بلکه در قدر آنجماعت بیفزاییم تا اخلاص ایشان نسبت بما ظاهر کرده وزیاده شود وبشکر انکه خدای عز وعلا درجهٔ مارا رفیع کردانید مارا نیز در ترفیع دوستان ویکجهتان میباید کوشید رحمة الله علیه *

الفصل الثالث

ذکر سلطنت احمد بن اسماعیل بن احمد سامانی

چون امیر اسماعیل بریاض رضوان رفت بسرش احمد متصدی امر حکومت کشت ومکتفی خلیفه جهت او عهد ولوا فرستاد واحمد در مبدا سلطنت خود خواست که متوجه خراسان کردد ابرهیم زید باوی کفت که نخست بسمرقند باید رفت وخاطر از عم خویش اسحق بن احمد

(i) نا vix locum hic habere potest. Neque, si rectum sit, alium sensum inuenire potui, nisi quem in versione expressi.

(k) In Codice: نمیکرد.

pergit Iohannes, Emiro ita placuerunt, vt manu mea prehensa diceret: "Hoc tuum responsum, quamuis rem indignissimam narres, animum meum ab illa sollicitudine liberauit."

Narrant, Ismaelem, quum post mortem Nasri Padschah factus esset, in epistolis ad amicos, quarum commercium non dissoluit, ne verbum quidem ab eorum titulis detraxisse. Quam humilitatem Sultano non opus esse quum admoneretur, respondisse: "Nostri officii, quamdiu magnitudo et potentia nostra durat, esse existimamus, „amicos non a loco, quem tenent, detrudere, sed potius „eorum dignitatem augere, vt sincero et in dies crescente „amore nos amplectantur. Ea scilicet ratione rectas deo „agere gratias putamus, si quantum in nobis est, amicos „et familiares nostros extollere studemus." Faueat Deus tam pio principi!

CAPVT III.

HISTORIA IMPERII AHMEDI FILII ISMAELIS SAMANIDAE.

Post Emiri Ismaelis mortem eius filius Ahmed imperium assumsit, quod illi a Chalifa Mokthafi misso vexillo et diplomate confirmatum est. Primum quod exsequi constituit consilium, erat expeditio in Chorasan, sed admonitus ab Ibrahimo Zaid Alida Samarkandum ante omnia proficiscendum esse, vt animum a metu patrui Isaaci filii Ahmedis, hostis domestici, liberaret, eo festinauit, patruum cepit et vinctum secum Bocharam duxit. Hac

که دشمن خانکیست فارغ ساخت امیر ابو نصر احمد بن
اسماعیل بر وقف صوابدید ابرهیم بسمرقند شتافت
واسحقرا بگرفت وببخارا آورده اورا محبوس گردانید وبجانب
خراسان نهضت فرمود جون بنشابور رسید بارس کبیر
که بنیابت بدرش حکومت جرجان تعلق به او میداشت
گریخته ببغداد رفت تفصیل این اجمال آنکه بارسرا از
خراج ری وطبرستان وجرجان مال وافر جمع شد جنانچه
در خزانه او هشتاد خروار زر سرخ مسکوک از فلوری ونقره
موجود بود واجناس وامتعهرا خود قیاس نبود ودر اخر ایام
امیر اسماعیل بارس این اموال را بار کرده متوجه خدمت
او کشت ودر راه خبر موت او شنید مراجعت نمود واین
اموال متصرف شده داعیهٔ استقلال از خاطرش سر بر زد
وجون خبر توجه احمد بن اسماعیل شنید رسولی نزد
مکتفی فرستاده رخصت طلبید که بخدمت شتابد مکتفی
رخصت داد بارس با جهار هزار سوار وخزانه سنکین ببغداد
رفت ودر حین وصول او مکتفی مرده بود ومقتدر بخلافت
نشسته واو در مبدا حال رسیدن بارس را با اموال ورجال
غنیمتی تمام شمرده در صدد تربیت بارس در آمد وامراء
خلیفه از توهم تقدم خدمتش غلامی از ممالیک اورا
بفریفتند تا بتعبیهٔ زهر جان گزای خاطر همه را از
آن دغدغه فارغ گردانید واحمد بن اسماعیل بعد از توجه
بارس بدار السلام حکومت طبرستان بابو العباس عبد الله
بن محمد نوح تفویض نمود ودر آن زمان حسن بن علي

re gesta iter decretum in Chorasan ingressus est. Quum igitur Nischapurum peruenisset, Pares Kebir, cui ab Ismaele Dschordschani praefectura conmissa erat, (aduersus quem haec expeditio suscipiebatur,) vrbe relicta Bagdadum fugit, cuius rei haec erat ratio et causa. Pares ex vectigalibus Raiae, Tabaristhani et Dschordschani tantas opes acquisiuerat, vt in eius thesauris auri flaui et signati et rudis octoginta camelorum onus et insuper immensa variae suppellectilis et vtensilium copia reperiretur. Quas opes quum iumentis et plaustris impositas ad Emirum Ismaelem ferret, in itinere nuncio mortis Ismaelis deprehensus statim rediit tantisque diuitiis potitus suae prouinciae imperium absolutum affectauit. Sed certior factus, Ahmedum filium Ismaelis aduentare, legato ad Mokthafium Chalifam misso veniam ab illo rogauit in eius tutelam se conferendi; qua accepta Pares cum quater mille equitibus et multis opibus Bagdadum profectus est. Priusquam autem eo peruenisset, Mokthafi Chalifae mortuo successerat filius Mokthader, (17) qui statim post Paresi aduentum ipsum cum omnibus et hominibus et opibus facilem praedam existimans rationem et occasionem illius exspoliandi dispiciebat. Hinc factum est, vt Chalifae magnates, metuentes, ne Pares suum principem anteuerteret, vnum ex eius seruis subornarent, vt veneno lethifero illum e medio tolleret, et ea ratione ipsorum animum ab hac sollicitudine liberaret.

Quum Pares Bagdadum fugisset, Ahmed Tabaristhani praefecturam Abulabbaso Abdallaho filio Mohammedis Nuhi concessit, qui vita et moribus tantam apud omnes

الاطروش علوي بر ممالك ديالمه استيلا يافته تحريص ايشان ميكرد كه با عبد الله محاربه ننمايند وايشان بواسطه حسن معاش عبد الله به آن راضي نميشدند تا احمد بن اسماعيل عبد الله را از طبرستان عزل كرده سلامرا بجاي او منصوب فرمود واطروش با ديالمه بجنگ سلام آمده منهزم شدند وسلام از حكومت آن مملكت استعفا نمود بار ديگر حكومت طبرستان بعبد الله مفوض شد وعبد الله بضبط وربط امور آن ديار اشتغال مينمود تا وفات يافت واحمد بن اسماعيل محمد بن صعلوك را قايم مقام او گردانيد *

ودر سنه ثمان وتسعين ومايتين احمد بن اسماعيل سيستان را بگرفت چنانچه در قضاياء صفاريه رقم زده كلك بيان گشت ودر همين سال احمد عمّ خودرا اسحق از محبس بيرون آورده سمرقند واندجان بوي داد *

ودر سنه ثلثمايه احمد بن اسماعيل بسر عمّ خويش را منصور بن اسحق را بحكومت نشابور فرستاد ودر همين سال باز سيستانيان باغي شدند واحمد بار ديگر لشكر بآن صوب فرستاده ايشانرا ايل ساخت *

ودر سنه احد وثلثمايه احمد بن اسماعيل بشكار رفته در مرحلهٔ نزول فرمود وچون از آن منزل كوچ كرد فرمود تا اتش در لشكرگاه زدند ودر حين باز گشتن از جرجان خبر رسيد كه اطروش بر ديار طبرستان استيلا يافته صعلوك نايب اورا از آن مملكت بيرون كرده است

iniit gratiam, vt Dailemitae, quos Hosn filius Alii Alatrusch (18) (surdus) subiugauerat, hunc suum principem bellum aduersus Abdallahum molientem sequi nollent. Deinceps quum Abdallah ab huius prouinciae imperio remotus in eiusque locum Sallam suffectus esset, libenter cum principe in Tabaristhan profecti, sed proelio commisso a Sultano deuicti sunt. Sallam autem quum sponte hac prouincia abdicasset, Abdallahus iterum illam accepit et vsque ad mortem tenuit. Illo mortuo Ahmed hanc prouinciam Mohammedi filio Saluki tribuit.

Anno CCXCVIII. Ahmed filius Ismaelis Sisthanum expugnauit, quae res iam in Soffaridarum historia narrata est. Eodem anno Ahmed patruo Ishako ex carcere producto Samarkandi et Andschani (quae vrbs vsitatiore nomine Ferganah dicitur) prouinciam donauit. Ann. Ar. 298. incepit 8 Sept. 910.

Anno CCC. Ahmed patruelem suum Mansurum filium Ishaki praefectum Nischapuri constituit. Eodem anno rebellarunt Sisthanienses, quare copiae aduersus eos mittendae erant, quae ad obedientiam illos reduxerunt. Ann. Ar. 300. inc. 17 Aug. 912.

Anno CCCI. Ahmed quum venatum exiisset magna comitum turba stipatus, castra in quodam loco posuerat, quae quum inde abiret incendi iussit. (Hoc quamuis leuissimum videri possit, haud leue tamen momentum habuit.) Scilicet quum aliquanto post ex Dschordschano redeuntem nuntius allatus, Atruschum Tabaristhano, Saluko suo ibi procuratore expulso, potitum esse, tanta tristitia affecisset, vt exclamaret: "Bone Deus, si apud te constitutum est, hac prouincia me priuare, mortem a te expeto," in Ann. Ar. 301. incepit 6 Aug. 913.

واحمد بن اسماعيل ازين خبرها بغاية ملول شده كفت الهي اكر تقدير جنانست كه آن مملكت بالكل از دست من مسلوب شود مرا مرك ده وبعد از آن در آن منزل كه اتش زده بود فرود آمد ومردم اين معني را بفال بد داشتند وهم در آن منزل شب غلامان بخركاه در آمده اورا بقتل رسانيدند بتبيين اين مقال آنكه احمد بن اسماعيل اكثر اوقات با علما مجالست نمودي وازين جهت غلامان مشعر (l) شده قصد كشتن او كردند هر شب دو شير غرين بر در خركاه بادشاه ميبستند تا دشمن بدانجا نتواند رفت وبحسب اتفاق شبي اين احتياط مرعي نداشتند وغلامان كه انتظار فرصت مينمودند بخركاه بادشاه در آمده اورا شربت فنا جشانيدند واين حادثه در شب بنجشنبه بيست وسيوم ماه جمادي الاخر سنه احدي وثلثمايه دست داد روز ديكر نعش اورا ببخارا برده دفن كردند وبعد از آن اورا سلطان شهيد كفتند وبعضي از غلامان بادشاه كش را يافته بقتل رسانيدند كويند كه امير احمد بن اسماعيل مردي بهادر خودراي بد خلق بود زمان سلطنت او شش سال وجهار ماه وهفت روز امتداد يافت ۞

(l) In Cod. مشغر.

locum, vbi castra incensa fuerant, se contulit, vnde homines statim nihil boni augurati sunt, neque eorum opinio eos fefellit. Siquidem noctu a seruorum quibusdam cubiculum ipsius ingressis interfectus est, quod ita contigit. Serui quum Ahmedis interficiendi consilium cepissent, eius exsequendi opportunitatem captarunt. Itaque quum vna quadam nocte, qua Ahmed cum theologis more suo disputabat, leones duo syluestres ante portam tentorii principalis alligati non essent, qui alias semper ibi alligari solebant, ne hostis aliquis ad principem posset accedere, hac occasione arrepta illi principis tentorium ingressi sunt et Ahmedem ad venenum, quod ipsi propinabant, sumendum coegerunt. Haec indigna eius mors contigit nocte post diem Iouis, vigesimum tertium mensis Dschemadi al achar (sexti Arabum mensis) diem anni CCCI. Sequenti die eius cadauer Bocharam transportatum ibique humatum est; seruorum, qui eum interfecerant aliqui deprehensi et supplicio capitali affecti sunt (19). Ann. Arab. 301. inc. d. 6 Aug. 913.

Ceterum Ahmed, qui post mortem *Emiri Schahid* (principis martyrio coronati) agnomen accepit, dicitur fuisse princeps fortis quidem, sed pertinax etiam et malignus. Regnum tenuit annis sex, quatuor mensibus et septem diebus (20).

الفصل الرابع

ذكر سلطنت نصر بن اسماعيل بن احمد ساماني

جون احمد بن اسماعيل كشته شد احمد بن محمد بن ليث شحنهٔ بخارا ابو الحسن نصر بن احمد را كه در صغر سن بود بر دوش كرفته ميبرد كه مردم با او بيعت كنند نصر متوهم شده كفت شما ميخواهيد كه مرا همچون بدر بكشيد كفتند ما ميخواهيم كه ترا بجاي بدر بنشانيم ودر ابتداء حال خلايق از نصر اعتباري نداشتند وكمان ايشان آن بود كه با وجود عم بدرش اسحق كه شيخ سامانيه است وحاكم سمرقند بيداست كه اين كودك جه تواند كرد ومجموع ما ورا النهر غير از اهل بخارا ميل با اسحق ساماني وفرزندان او داشتند وزمانه مساعدت نموده وطالع موافقت كرده بلكه ارادت حق عز وعلا متعلق شده وتوفيق آلهي ياوري نموده نصر بن احمد كه اورا امير سعيد ميكفتند بمراتب عليه رسيد ورتبهٔ او از مراتب آبا واجدادش در كذشت تفصيل اين اجمال آنكه ابو عبد الله محمد بن احمد وزير متكفل امور ملك شده بضبط مهام قيام نمود تا آن زمان كه نصر بسن رشد وتميز رسيد وباتفاق بادشاه ووزير احوال ممالك نظام وانتظام يافت جون خبر وفات امير احمد بن اسماعيل وبيعت مردم با بسرش امير سعيد بسمع اسحق ساماني رسيد بتجهيز سباه مشغول

Capvt IV.

HISTORIA IMPERII NASRI FILII AHMEDIS, NEPOTIS ISMAELIS, PRONEPOTIS AHMEDIS SAMANIDAE.

Ahmede, filio Ismaëlis, ita interfecto, Ahmed Mohammedis filius, Laitsi nepos, qui Schehnae (praefecti) muneri Bocharae praeerat, Abulhasanum Nasrum, interfecti principis filium, pueritiae annis nondum egressum, humeris sublatum populo ostendit, vt princeps proclamaretur. Tum Nasr timidus: "Num, inquit, me sicut patrem meum occidere vultis? At Bocharenses: Minime vero, responderunt, immo in patris locum te substituemus.

Initio imperii homines parum eius rationem habebant; opinabantur enim, hunc puerum nihil valere, dum viuus esset Ishak, patris illius patruus, familiae Samanicae senior et Samarcandi princeps. Quare tota prouincia Transoxana praeter Bocharam Ishako Samanidae eiusque filiis adhaesit. At vero deinceps Nasr, quem Emirum Saidum (principem fortunatum) homines appellabant, fauente fortuna et annuentibus astris, vel potius voluntate Dei optimi maximi ita iubente eiusque auxilio ad dignitatem est euectus ipsa patris auorumque suorum dignitate superiorem (21); quod ex rerum ab illo gestarum narratione patebit.

Quamdiu rex ad iustam aetatem nondum peruenerat, Vezir Abu Abdallah Mohammed Ahmedis filius rebus praeerat, insigni quidem cum felicitate propter regis et Veziri concordiam. Ishak autem Samanida, quum nunciatum ei esset, Emirum Ahmedem occisum eiusque

شده بسر خودرا بنیابت در سمرقند بگذشت وبنفس خویش با لشکر سنگین روی ببخارا نهاد وامیر سعید حمویه را بحرب او فرستاد وهر دو فریق بیکدیگر رسیده حرب صعب اتفاق افتاد واسحق منهزم گشته حمویه مظفر ومنصور بجانب بخارا معاودت نمود واسحق چون بسمرقند رسید بار دیگر استعداد سپاه کرده لشکر فراوان جمع ساخت وبجانب بخارا روان شد باز امیر سعید حمویه را بحرب او نامزد فرمود ودرین نوبت نیز حمویه غالب گشته اسحق بگریخت حمویه در عقب بسمرقند رفته آن دیارا در تصرف آورد واسحق در سمرقند مختفي شده بسرش الیاس بفرغانه رفت وحمویه راهها سپرده جاسوسان بر گماشت تا اسحقرا بیدا کنند واسحق متوهم شده بیرون آمد واز حمویه امان خواست وحمویه اورا ببخارا فرستاد واو در بخارا محبوس بود تا آن زمان که وفات یافت ❀

الفصل الخامس

ذکر مخالفة منصور بن اسحق ساماني با امیر سعید نصر بن احمد بن اسماعیل وبیان بعضي قضایا که در ان اوان روي نمود

در ایام دولت امیر سعید منصور بن اسحق بن احمد بن اسد بن سامان اظهار مخالفت وعصیان نمود وچون حسین بن علي مروروذي در اوان سلطنت امیر شهید احمد

filium Nasrum principem proclamatum esse, copias suas coegit, et filio suo Samarcandi praefectura commissa, ipse cum numeroso exercitu Bocharam contendit. Emir Said Hamuiam obuiam illi misit. Proelium acerrimum est commissum, vnde Ishak fuga salutem quaesiuit, Hamuiah victor et triumphans Bocharam rediit. Sed Ishak quum saluus Samarcandum peruenisset, iterum exercitum numerosum collegit, cum quo Bocharam versus est profectus. Tum pariter bellum contra eum Hamuiae est commissum, qui sicut antea, Ishakum proelio vicit, eumque fugientem Samarcandum vsque persecutus est. Vrbe ab eo capta Ishak in vrbe se abscondidit, filius eius Elias Ferganam fugit. Sed quum Hamuiah omnibus viis obsessis vbicumque homines misisset, qui Ishakum perquirerent, ille intelligens frustra esse se abscondere, sponte ad Hamuiam accessit gratiamque ab eo petiuit. Hamuiah autem Bocharam illum misit, vbi reliquam vitam in carcere transegit. (22)

Capvt V.

BELLVM A MANSVRO ISHAKI FILIO CONTRA EMIRVM SAIDVM GESTVM, ET ALIAE RES, QVAE ILLO TEMPORE ACCIDERVNT.

Qui primus post hanc rem bellum contra Emirum Saidum moueret, erat Mansur filius Ishaki, nepos Asadi adeoque Samanida, isque a Hosaino excitatus. Nimirum Hosain, quum regnante Emiro Schahido Sisthani prouin-

بن اسماعيل دو نوبت سيستان فتح كرده بود طمع
ميداشت كه ايالت آن ولايت بدو مفوض كردد واحمد
بخلاف تصور حسين حكومت ولايت سيستان بسيمجور دواتي
داد وحسين ازين معني رنجيده از امير شهيد بكريخت
وبنياد افساد كرده منصور بن اسحقرا بر عصيان او اغرا
وتحريض مينمود ودرين اثنا احمد بن اسماعيل را كشتند
وبعد از قتل او حسين اظهار خلاف كرده از هرات بنشابور
رفت ومنصور بن اسحق را بر ان داشت كه خطبه بنام
خويش خواند وامير سعيد ازين معني خبر يافته حمويه
بن علي را بخراسان جهت دفع اين فتنه نامزد فرمود وحمويه
چون نزديك بنشابور رسيد منصور بن اسحق وفات يافت
وحسين بن علي مروروذي نشابور كذاشته بهرات رفت ومحمد
بن جنيد شحنهٔ بخارا بسبب توهمي كه از امير نصر
كرد بحسين پيوست وحسين بن علي برادر خودرا منصور
در هرات كذاشته بار ديكر بنشابور رفت وچون امير
نصر به اين قضيه اطلاع يافت احمد بن سهل را كه از
امراء بزرك بود واز نسل يزدجرد بن شهريار وامير اسماعيل
ساماني در امور مملكت از صوابديد او تجاوز ننمودي وعدها
داده بخراسان فرستاد واحمد سهل بعد از جد واهتمام
حسين بن علي مروروذي ومحمد بن جنيد را كرفته ببخارا
ارسال نمود وامير نصر محمد بن جنيدرا بخوارزم روان
فرموده خدمتش در آن ديار وفات يافت وحسين بن علي را
بموجب فرمان در زندان بخارا باز داشتند وچون امير

ciam bis expugnasset, huius prouinciae procurationem in meritorum remunerationem sibi concedi optauerat; itaque quum praeter eius exspectationem Ahmed hanc prouinciam Simdschuro Davathio tribueret, Hosain hoc ita aegre tulit, vt principis curia relicta de bello contra eum mouendo cogitaret. Hic igitur etiam Mansurum Ishaki filium ad defectionem commouit. Neque tamen quae inter ipsos conuenerant, ante Ahmedis filii Ismaëlis mortem exsecuti sunt. Eo autem occiso Hosaïn animum hostilem declarauit. Herata enim Nischapurum profectus, Mansurum Ishaki filium permouit, vt iam preces publicas pro se ipso ibi fieri iuberet. Haec res quum ad Emirum Saidum delata esset, ille Hamuiam in Chorasan ad has turbas sedandas misit. Is quum prope Nischapurum peruenerat, Mansur Ishaki filius mortuus est, Hosain ben Ali Merurvedi autem Nischapuro relicto Heratham fugit. Vbi quum Mohammed filius Dschonaidi, Bocharae Schehnah (praefectus), qui ab Emiro Nasro haud bona sibi prouidebat, se illi adiunxisset, animus Hosaino ita creuit, vt fratre Mansuro Herathae relicto, Nischapurum rediret. Huius rei nuncio accepto Emir Nasr Ahmedem filium Sahli qui a Jezdedscherdo filio Schahrjari genus ducebat et olim Emiri Ismaëlis Samanidae laudem et approbationem numquam non meruerat, in Chorasanum misit, magnis promissis illum ad rem strenue agendam excitans. Etiam tum hic imperator tam bene rem gessit, vt Hosainum filium Ali Merurvedi et Mohammedem filium Dschonaidi captos Bocharam mitteret; quorum prior iubente Emiro Bocharae carcere detentus, alter in Karizmiam missus est, vbi vsque ad

نصر بمواعيد خود وفا ننمود احمد بن سهل باغي شد ونزد مقتدر خليفه رسولي ارسال كرده التماس حكومت خراسان نمود وملتمس احمد مبذول افتاده بعد از انكه در نشابور كارش قوي شد روي بجرجان نهاد وبا قراتكين حاكم جرجان جنك كرده اورا از آن ولايت بيرون تاخت واز آنجا بمرو آمده سوري در غايت استحكام بنياد نهاد وامير سعيد حمويه را بجنك او روان فرمود وحمويه بعد از محاصره احمد سهل را بدست آورده روانه بخارا كردانيد واحمد بن سهل در حبس امير نصر وفات يافت *

ومقارن اين حال ليلي بن نعمان كه از امراء اطروش بود از قبل قاسم بن حسن داعي والي طبرستان بجرجان آمد وفرزندان اطروش علوي در القاب او مي نوشتند المويد لدين الله المنتصر لآل رسول الله ليلي بن نعمان وبرين نهج نام اورا بعد از اسامي والقاب پادشاهان در خطبه ذكر ميكردند وليلي بعد از ضبط جرجان روي بدامغان نهاد ومردم آن ولايت باوي جنك كرده بسياري ازيشان كشته شدند وچون ليلي بسخاوت وشجاعت آراسته بود امراء اطراف بدركاه او ملتجي شدند وبنابر آنكه دخل او بخرجش وفا نميكرد باشارت قاسم بن حسن داعي عنان عزيمت بجانب خراسان منعطف ساخته بنشابور آمد وفرمود تا در آن ولايت خطبه بنام قاسم بن حسن داعي خواندند وامير نصر ازين حادثه خبر يافته حمويه‌را با لشكري سنكين بدفع او نامزد فرمود وميان هر دو فريق

mortem permansit. At quum Emir Nasr promissorum fidem non liberaret, Ahmed filius Sahli ipse ab eo defecit et ad Mokthaderum Chalifam legato misso Chorasani praefecturam ab eo expetiuit. Qua accepta Nischapuri suum imperium firmauit; deinceps de Chorasani fide certus in Dschordschan mouit, vnde Kerathkinum, huius prouinciae praefectum, expulit. Hinc Mervam rediit eiusque muros quam maxime firmauit. Neque tamen diu eius imperium durauit. Hamuiah enim, quem Emir Said contra eum misit, eum aliquamdiu Mervae obsessum cepit et Bocharam misit, vbi in carcere vitam finiuit. (23)

Eodem tempore Laili filius Nomani, qui inter Emiros Atruschi fuerat, in Dschordschan venit, a Kasemo filio Hasani Dai (inuitatore), Tabaristani procuratore missus. Hunc hominem ipsi Atruschi Alidae filii ita honorabant, vt in epistolis eum *Mowaiied ledin illah el monthaser leahl resul illah* (Defensor fidei, praesidium stirpis legati diuini) *Laili ben Noman* appellarent, et hoc honorificum eius nomen in precibus publicis statim post principum nomen recitaretur. Dschordschano occupato Dameganum perrexit, huiusque prouinciae incolarum, qui arma illi opposuerunt, multos interfecit. Neque non, quoniam Laili ben Noman erat vir fortis et liberalis, multi regionum adiacentium Emiri se ei adiunxerunt. Ita mandata optime exsecutus prouincia hac pacata iubente Kasimo filio Hasani Daio in Chorasan contendit, et quum Nischapurum peruenisset, postulauit, vt ibi pro Kasimo filio Hasani Daio preces publicae fierent. Id quum nunciatum esset Emiro Nasr, Hamuiam numeroso

در نوقان از اعمال طوس اتفاق ملاقات افتاد ودر اول محاربه لشکر بخارا منهزم شدند اما حمویه ومحمد بن عبد الله بلعمي وابو جعفر صعلوك وخوارزمشاه وسیمجور دواتي پاي ثبات افشرده جنگهاي مردانه کردند وبر سپاه لیلي که اکثر بغارت وتاراج اشتغال داشتند غالب آمدند ولیلي اکر چه از معرکه بیرون رفت اما عاقبت کرفتار کشته بقتل رسید *

آورده اند که حسین بن علي (m) مدتي در بخارا محبوس بود وبعد از چند کاه بشفاعت یکي از خواص ومعتبران امیر نصر اورا از حبس بیرون آورده ملازم درکاه کردانید روزي امیر نصر آب طلبید در کوزهٔ که چندان خوب نبود آب آوردند حسین بن علي مروردي با علي بن حمویه کفت که بدرت حاکم نیشابورست ودر آنجا کوزهاي خوب مي باشد چرا نمیفرستد علي بن حمویه جواب داد که تبرك خراسان که به این جانب فرستند (n) باید که مثل تو واحمد بن سهل ولیلي بن نعمان باشد از کوزه وامثال آن که کوید وحسین مروردي ازین جواب بغایت خجل شد *

(m) In Codice: علي بن حسين

(n) Forsan legendum: فرستد quae (pater meus) misit.

cum exercitu Nischapurum misit ad Lailium depellendum. Pugnatum est prope Nukan in pago Tusensi. Hac in pugna copiae Bocharenses iam fugae se mandauerant, sed Hamuiah, Mohammed filius Abdallahi Balami, Abu Dschafar Saluk, Karizmschah et Simdschur Davathi loco non cedentes et rem strenue gerentes, copias Lailii, magna ex parte praeda cogenda occupatas, inuaserunt et deuicerunt. Ipse Laili quamuis proelio iam excessisset, captus et trucidatus est.

Sed vt ad Hosainum filium Alii reuertamur; fertur ille aliquamdiu Bocharae vinculis detentus, deinceps deprecante quodam ex Emiri Nasr familiaribus liberatus et inter domesticos principis relatus esse. Aliquando ille, quum Emiro Nasr potum poscenti aqua in patera porrigeretur, qua nemo aliquid viderat pulchrius, ex Alio filio Hamuiae quaesiuit: quare pater, quum sit Nischapuri praefectus, ipsi non mitteret aliquot ex vasculis pulcherrimis, quae ibi conficerentur? Tum Ali, filius Hamuiae respondit: Quae huc ex Chorasan mittantur necesse esse, vt sint talia, qualis ille vel Ahmed filius Sahli vel Laili filius Nomani; quid rei illi sit cum pateris et huiusmodi aliis? Summo pudore suffusus est Hosain Merurvedi hoc responso audito.

الفصل السادس

ذكر استيلاء امير سعيد نصر بن احمد ساماني بر بلاد ري ونواحي آن

در شهور سنه ثلاث وعشر وثلثمايه فاتک غلام يوسف بن ابي الساج ري را كرفته با خليفه المقتدر بالله باغي شد ومقتدر به امير نصر پيغام داد كه ما ري را به او ارزاني داشته ايم بايد كه بنفس خويش متوجه آن جانب كردد وامير نصر لشكر بجانب ري كشيده جون به آن حدود نزديک رسيد فاتک بكوشهٔ بيرون رفت وامير سعيد دو ماه در آن ولايت اقامت نموده حكومت آن ديار را بسيمجور دواتي داد واز آنجا بخراسان وما ورا النهر معاودت نمود وبعد از آن سيمجوررا طلبيده جاي اورا بمحمد بن صعلوک ارزاني داشت وصعلوک بحكومت ري مشغول بود تا در سنه ثلاث وعشر مريض كشت ودر اوان بيماري حسن بن قاسم بن حسن داعي وماكان بن كاكي را از طبرستان طلبيد تا ري تسليم ايشان كند والقاب داعي الموفق بطاعة الله المعترف بحق آل رسول الله مي نوشتند ودر خطبه نيز به اين عنوان ميخواندند وايشان بري رفته صعلوک بوعده وفا نمود وصعلوک متوجه خراسان شده جون بدامغان رسيد وفات كرد وبعد از آن جند روز داعي كشته كشت وبعد از قتل او اسفار بن شيرويه بري وطبرستان وقزوين وقم وكاشان وارکوجک (o) استيلا

(o) Nomen ارکوجک vix rectum est. ABULFEDA Ann. mosl. T. II. p. 352. has Asfari vrbes enumerat: قزوين والري وهمذان وكنكور ودينور وبروجرد وقم وقاشان واصفهان وجرباذقان. Quod nomen reponendum sit, equidem ignoro.

CAPVT VI.

RAIA ET ADIACENS REGIO AB EMIRO SAIDO NASR FILIO AHMEDIS SAMANIDAE EXPVGNATVR.

Anno CCCXIII. quum Fathek, mancipium Jusefi filii Abi'ssah, defecisset et Raiae imperium vsurpasset, Moktbader Chalifa ad Emirum Nasr diploma misit, quo prouinciam Raiensem ipsi tribueret simulque iniungeret, vt ipse ad vsurpatorem expellendum Raiam proficisceretur. Eo quum Emir Nasr cum copiis peruenisset, Fathek vrbe relicta in latibulum se abdidit. Post duos menses in rebus huius prouinciae constituendis consumtos, Nasr Simdschuro Davathio eam commisit et in Chorasan et prouinciam Transoxanam reuersus est. Simdschuro breui post reuocato Raiam Mohammedi filio Saluki concessit, qui ipso hoc anno trecentesimo decimo tertio graui morbo correptus Hasanum Kasemi filium, Hasani nepotem Daium et Makanum filium Kaki ex Tabaristhano aduocauit, vt Raiam ipsis traderet, quod etiam, quum aduenerant, praestitit. Hic Dai et in diplomatibus et in precibus publicis splendidissimo titulo vtebatur: *Almowakkef bi tait illah el matharef bi hakki ahl resul illah.* (Constans in obedientia erga Deum, insignis meritis erga stirpem legati diuini). Saluk breui post quum in Chorasan rediret, in itinere Damegani mortuus est. Dai post aliquot temporis occiso, Asfar filius Schirujae Raia, Tabaristhano, Kazwino, Komo, Kaschano, et Lerkudscheko potitus, preces publicas in his regionibus rursus pro Emiro Nasr fieri iussit. Sed quum ille incolas multis et grauibus iniuriis afficeret, rebellione

Ann. Ar. 313. inc. 28 Mart. 925.

یافت وخطبه بنام امیر نصر خواند واسفار درین ولایات ظلم بسیار میکرد ومردم را مصادرات مینمود ونسبت بمقتدر خلیفه عصیان می ورزید امیر سعید مکتوبی به او نوشت تا دست از حرکات نا پسندیده باز دارد واسفار از امیر نصر متوهم بود او نیز اظهار باغی گری کرد وخلیفه لشکر بجنگ اسفار فرستاده اسفار ایشانرا منهزم گردانید ودر شهور سنه سبع وعشر وثلثمایه امیر سعید نصر بن احمد از بخارا بیرون آمده عازم ری شد وبعد از قطع منازل به نشابور رسیده جهت مصلحت ملکی چند روزی در آنجا توقف نمود واسفار این خبر شنیده او نیز آمادهء حرب گشت ودرین اثنا مطرف بن محمد جرجانی وزیر اسفار با او گفت مصلحت امیر آنست که رسولی نزد امیر نصر فرستاده اظهار اخلاص کند واگر مالی ثقیل باید کرد متقبل شود چه من از جماعت اتراک که درین لشکر اند اندیشناکم مبادا غدری کنند اسفار سخن وزیر شنیده ایلچی پیش امیر سعید فرستاد امیر سعید نخست (p) از مصالحت ابا نمود واصحابش نصیحت کرده گفتند جنگ مصلحت نیست چه مال حال را بجز علام الغیوب کسی نمیداند امیر سعید سخن ناصحان قبول کرده آن ولایت را باسفار مسلم داشت ومقرر ساخت که هر سال بخزانه عامره چه رساند در مدت غیبت امیر نصر برادرانش از بند بیرون آمده فتنها انگیختند وامیر باز گشته آن شورش را تسکین داد بر ازکیا پوشیده نماند که در ایام سلطنت امیر سعید در طبرستان وخراسان وما ورا النهر قضایای لا تعد ولا تحصی روی نمود واگر مجموع آنها رقم زدهء کلک بیان کرد این دفتر بتطویل انجامد ☼

(p) In Codice: نحبست siue بخست.

contra Mokthaderum Chalifam orta, Emir Nasr eum epistola admonuit, vt ab hac nequitia desisteret. Quod ille tam aegre tulit, vt etiam Nasro bellum indiceret. Copias a Chalifa deinceps aduersus se missas fugauit. Anno CCCXVII. autem Emir Said Nasr filius Ahmedis cum copiis Bochara Raïam summa cum festinatione profectus est. Sed quia Nischapuri illi morandum erat ad huius prouinciae res corrigendas, Asfar aduentus Emiri nuncium accepit et tempus nactus est quo ad bellum se pararet. Censente tamen Veziro Motarref filio Mohammedis Dschordschanensi, legatum de pace ad Emirum Nasrum mittendum, vel etiam pecunia, si necesse fuerit, pacem redimendam esse, quia Turcarum, qui in exercitu sint, fides non satis certa sit, legatum ad Emirum Saidum misit. Initio quidem ille parum promus erat ad hanc rogationem ipsi concedendam, sed monentibus amicis, belli fortunam ancipitem esse, cuius exitum nemo nouerit nisi Deus inuisibilis, omnisciens, in prouincia Asfarum confirmauit, tributo annuo in thesaurum regium perferendo ipsi imposito. (24)

Ann. Ar. 317. inc. 13 Febr. 929.

Dum aberat Emir Nasr, eius fratres carcere, quo inclusi erant, effracto turbas miscuerunt, quas tamen Nasr statim post reditum sedauit.

Inter omnes eruditos constat, regnante Emiro Saido, in Tabaresthano, Chorasano et regione Transoxana innumerabiles res gestas esse, quas si omnes commemorare vellemus, in amplum volumen hic liber excresceret. (25)

الفصل السابع

ذكر وفات امير سعيد نصر بن احمد ساماني

بر ذات همايون امير سعيد رحمت سلّ مستولي كشته سه ماه صاحب فراش شد ودر رجب سنه احدي وثلثين وثلثمايه بجوار رحمت غفور بپوست زمان حياتش سي وهشت سال بود ومدت حكومتش بيست وهشت سال واو بغايت رحيم وكريم وعادل وعاقل بود حكايت كنند كه بيش او تقرير كردند كه فلان تاجر جوهر نفيس خريده است بسيزده هزار درم وآن جوهر لايق خزانهٔ امير است فرمان داد تا بازركانرا با جوهر حاضر ساختند امير نصر جوهر را بشناخت كه از خزانهٔ وي دزديده بودند وبازركانرا برسيدند كه اين جوهر از كه خريدهٔ كفت از فلان غلام امير فرمود تا غلام بمجلس آورد وبهاي جوهر ازو طلبيدند ومعلوم كردند كه ثمن آنرا تلف كرده امير نصر جوهررا از بازركان كرفته مبلغ جهار ده هزار درم به او داد وبازركان جريمهٔ غلام را در خواست نموده كفت خونش بتو بخشيدم اما اورا با خود ببرد وغلام را نيز به آن مرد تاجر ارزاني داشت *

كويند كه در حين عرض لشكر شخصي را نزد او آوردند كه نصر بن احمد نام داشت امير نام او برسيده خاموش بايستاد وديكر باره برسيده جواب نداد يكي از ملازمان كفت كه اورا نصر بن احمد نام است وجهت

CAPVT VII.

MORS EMIRI SAIDI NASRI, FILII AHMEDIS, SAMANIDAE.

Phthisis tandem oppressit corpus augustum Emiri Saidi eumque sex menses in lecto decumbere coegit, donec mense Radscheb (septimo apud Arabes mense) anni CCCXXXI. Ann. Ar.
ad Deum clementem et misericordem transiret, postquam 331. inc. 14 Sept. 942.
octo et triginta annos vixerat, et viginti octo regnauerat; (26) princeps clementissimus, liberalissimus, iustissimus et prudentissimus.

Narrant, indicatum illi aliquando esse, mercatorem quendam gemmas pretiosas, dignas quae regio thesauro adiungerentur, tredecim millibus Drachmarum emisse. Iussisse igitur principem, mercatorem cum illis gemmis aduocari. Quum vidisset Emir, has gemmas ex suo thesauro surreptas esse, (ab amicis Emiri) quaesitum esse ex mercatore, a quonam illas emerit? Respondisse illum, se a regio quodam mancipio eas emisse. Tum mercatorem hoc mancipium aduocare iussum esse. (Amicos principis) dehinc seruum de gemmarum pretio interrogasse et ex illo cognouisse, hanc pecuniae summam iam dissipatam esse; tum Emirum gemmas quidem vindicasse, mercatori autem quatuordecim millia Drachmarum numerari iussisse; quumque mercator de mancipii delicto quaereret, dixisse: "Tibi sanguinem eius donaui, at illum secum abstulit." Etiam illud mancipium huic mercatori eum dedisse addunt.

Aliquando quum copias lustraret, hominem ad eum duxerunt, cui idem quod principi nomen, Nasr filius Ahmedis erat. Is quum princeps illum de nomine iterum

تعظیم امیر ورعایت ادب نام خود نمیکوید امیر نصر فرمود که بس اورا حقی بر ما واجب شد وفرمان داد تا اورا مرسوم مضاعف کردند *

وروایت کنند که در آن زمان که برادران او خروج کردند وباموال خزاین وی دست درازی کردند وچون بار دیکر امیر نصر بر مسند سلطنت تمکن یافت با او کفتند که فلان وفلان مبلغ خطیر از خزانه برده اند اکنون آن اموال را مع شیء زاید ازیشان میتوان کرفت امیر سعید فرمود که هر چه نصیب هر کس بود به او رسید باید که هیچکس متعرض آنجماعت نکردد تا روزی کاردی نفیس که شخصی از خزانه امیر نصر برده بودند دویست دینار فروخته بپیش او آوردند امیر فرمود تا آن مبلغ را بصاحب کارد دهند ان شخص کفت کم از هزار دینار نستانم ملازمان کفتند عجب حالتیست امیر کارد خودرا بآنچه خریده از تو میخرد وتو مضایقه میکنی بعد از آن خواستند که کاردرا بتغلب ازوی بستانند امیر نصر فرمود که رضای او نکاه دارید ومزاحم او مشوید *

نقلست که در ایام مرض فرمود تا بر در قصر او خانه ساختند وآنرا بیت العبادة نام نهاده اکثر اوقات در آنجا با (q) جامهای باك بعبادت مشغول میبود تا روزکار فرخنده اثارش بپایان رسید وبعد از وی با پسرش امیر نوح که ملقب بود بامیر حمید بیعت کردند ۞

(q) In Codice: تا.

iterumque interrogaret, silentium constanter obtinuit. Tandem aulicorum vnus, eum *Nasr ben Ahmed* vocari, et propter verecundiam principis suum nomen non proferre, Emiro significauit. Tum Emir Nasr: "Gratias sane, inquit, illi debemus," et duplum stipendium illi numerari iussit.

Aliud porro humanitatis Nasri exemplum narratur. Quum fratres eo tempore, quo thronum occupatum habuerant, etiam thesauros regios expilassent, Emiro Nasro, postquam in regnum redierat, indicati sunt illi, qui magnas pecuniae summas ex thesauris acceperant, adeo vt cum vsuris eas repetere posset. Sed Nasr vnumquemque suam portionem accepisse dixit, et ne quis alicui illam eriperet, vetuit. Aliquando quum ad eum culter preciosus, quem aliquis ex thesauro regio surripuerat, ducentis denariis venditus afferretur, ea pecunia cultrum ab emtore redimi iussit. Neganti homini, se minus mille denariis illum venditurum, aulici dixerunt: "Miro modo agis, quod Emiri, qui suum ipsius cultrum eadem, qua tu eum emisti, pecunia abs te redimere vult, voluntati te opponis." Suadebant tum principi, vt cultrum ab illo homine vi extorqueri iuberet; at ille, ne vllam vim illi inferrent, vetuit. (27)

Quum aegrotaret princeps, prope portam palatii aedificium exstrui iussit, quod *Baith el abadet* (domum cultus religiosi) appellauit. Ibi vestibus religiosis indutus saepissime rebus diuinis vacabat, donec vitam suam felicem clauderet. (28)

Post Nasri mortem principatus ad eius filium Emirum Nuh, quem *Emirum Hamid* (principem laudabilem) appellarunt, est delatus.

الفصل الثامن

ذکر سلطنت نوح بن نصر بن احمد بن اسماعیل سامانی

امیر نصر در ایام دولت خویش پسر بزرگتر خود امیر اسماعیل را ولي عهد گردانیده بود وارادهٔ ازلي چنان اقتضا کرد که پسر پیش از پدر وفات کند وبعد از رحلت امیر نصر امراء وارکان دولت بر سلطنت پسر دیگرش نوح اتفاق کردند وضبط مهام مملکت بابو الفضل محمد بن احمد الحاکم مفوض گشت وابو الفضل احمد بن حمویه که از معتبران امیر نصر بود بگریخت سبب آنکه او (٢) در آنزمان که امیر سعید اسماعیل پسر خویش را ولي عهد کرد ابو الفضل را بنیابت او تعیین نموده بود از ابو الفضل نسبت بنوح استخفافي صادر شد وامیر نصر ازین معني آگاه شده به ابو الفضل گفت که چون مرا واقعهٔ نا گزیر پیش آمد تو جان خودرا از نوح نگاه دار وچون امیر نصر بدار بقا خرامید ابو الفضل از امویه گذشته بجانب آمل رفت ونوح استمالت نامهٔ او فرستاد وابو الفضل از امل معاودت نموده ببخارا رفت ونوح در مقام مرحمت وعاطفت آمده سمرقند به او داد *

ودر (٣) اواخر سنه اثني وثلثین وثلثمایه امیر نوح ابو علي محمد بن محتاج را بري فرستاد بواسطه آنکه رکن الدولة دیلمي آن ولایترا متصرف شده بود وابو علي با لشکر سنگین متوجه ري شد

(٢) او videtur esse delendum.

(٣) In Codice: ونوح در. Sed haud dubie نوح vitiosum est, propter sequens امیر نوح, quod ad Abualium referri nequit.

Capvt VIII.

HISTORIA REGNI NUHI FILII NASRI, NEPOTIS AHMEDIS, PRONEPOTIS ISMAELIS, SAMANIDAE.

Emir Nasr, dum adhuc inter viuos esset, filium natu maiorem, Emirum Ismaelem, haeredem regni instituerat. Is vero quum ante patris obitum vita excessisset, Emiri et magnates post Emiri Nasri mortem alterum eius filium Nuhum Soltanum declarauerunt. (29) Hic Abulfadlo Mohammedi filio Ahmedis elhakemi summam rerum commisit. Ita Nuho in imperium sublato Abulfadl Ahmed Hamuiae filius, qui inter familiares Emiri Nasri fuerat, fugit, eam ob causam, quod illo tempore, quo Nasr filium Ismaelem regni haeredem instituit, istius adhucdum pueri tutor constitutus Nuhum paruo in honore habuerat. Quod animaduertens Emir Nasr ipsi consuluerat, vt si quando ipse fato ineuitabili functus fuerit, a filio Nuho sibi prouideret. Hinc factum est, vt Emiro Nasro in aeternam vitam transgresso Abulfadl Amuiae fluuio transito Amolum se conferret. Ibi autem ab Emiro Nuh litteras accepit, quibus omnium praeteritorum veniam ipsi obtulit. Amolo igitur Bocharam reuersus tam clementem et benignum erga se principem deprehendit, vt Samarcando ab illo praeficeretur. (30)

Exeunte anno CCCXXXII. Emir Nuh Abualium Mohammedem filium Mohthadschi Raium misit, quoniam Rokneddaula Dailamita hanc prouinciam occupauerat. Is quum numeroso cum exercitu in itinere iam Sobze- Ann. Arab. 332. incepit 3 Sept. 943.

جون بسبزوار رسيد وشمكير (*t*) از جانب طبرستان احرام خدمت امير نوح بسته در مرو به او رسيد وامير نوح مقدم اورا كرامي داشته شرايط احترام وتعظيم كما يجب وينبغي بجاي (*u*) آورد وجون ابو علي از حدود سبزوار كذشته بدامغان رسيد منصور بن قراتكين كه از جمله معتبران امير نوح بود با جماعتي از ابو علي مختلف نموده متوجه جرجان شدند وحسن بن فيروزان حاكم آن ولايت بود با منصور محاربه كرده ومنصور مقهور كشته بنشابور معاودت نمود وابو علي با بقيت لشكر متوجه ري شد وركن الدولة از شهر بيرون آمده در سه فرسخي ري ملاقات اتفاق افتاد وجمعي اكراد كه (*x*) لشكر ابو علي بودند بپيش ركن الدولة رفتند وابو علي منهزم شده بجانب نشابور عنان عزيمت منعطف كردانيد واجمال واثقال او بدست ديالمه افتاد وابو علي بنشابور آمده وشمكير از خدمت امير نوح بپيش او رسيد وحكمي با ابو علي رسانيد مضمون آنكه وشمكير را مساعدت (*y*) نمايد تا جرجان را از دست حسن فيروزان انتزاع نمايد ابو علي انقياد فرمان نموده با وشمكير وطايفهء از لشكريان كه امير نوح مصحوب او كردانيده بود بجرجان روان شد وحسن فيروزان استقبال ايشان كرده ميان فريقين حربي صعب روي نمود وحسن منهزم شده وشمكير بجرجان استيلا يافت *

(*t*) In Codice alibi legitur: دشمكير, alibi وشمكير.

(*u*) In Codice: بجاي siue بجامي.

(*x*) Forsan addendum est: در.

(*y*) In Codice: مسعارت.

varum peruenisset, Vaschmgir (31) ex Tabaristhano Mervam ad Emirum Nuh accessit, eum tamquam dominum suum salutans. Emir eius aduentum laetissimum sibi et honorificentissimum existimans, quocunque modo, sicut par erat, illum honorauit. Abuali interea quum Sobzevari finibus peragratis Dameganum attigisset, Mansur filius Kerathkini, vnus ex Emiri Nuhi familiaribus cum copiis, quibus praeerat, ab eo secessit et in Dschordschan, cui Hosn filius Firuzani praefectus erat, se contulit. At Mansur a Hosno victus Nischapurum rediit; nec ipse Abuali fortunam expertus est magis secundam. Cum reliqua scilicet copiarum parte Raiam progressus tribus parasangis ab vrbe Raia cum Rokneddaula, qui ex vrbe obuiam illi exierat, conflixit, et quum Kurdorum cohors, quae in eius exercitu erat, ad Rokneddaulam transiret, tam citato cursu Nischapurum fugere coactus est, vt omnis supellex omniaque impedimenta in Dailemitarum potestatem venirent. Nischapurum autem ingressus Vaschmgirum ab Emiro Nuh redeuntem deprehendit, qui mandatum principis protulit, quo Abuali iubebatur Vaschmgiro opem ferre ad Hosnum Firuzanum ex eius prouincia Dschordschano expellendum. Huic igitur mandato parens cum Vaschmgiro et copiarum, quas Emir Nasr illi dederat, parte in Dschordschan contendit. Hosn Firuzan quidem ad iis resistendum magnos apparatus fecerat, sed acri proelio pulsus et suam ditionem Vaschmgiro cedere coactus est.

ودر صفر سنة ثلاث وثلثين وثلثمايه ابو علي بخراسان باز كشت وامير نوح نيز به نشابور آمده لشكر عظيم مرتب ساخت ونوبت ديكر ابو علي را بري فرستاد واو در جمادي الاول سنة مذكور بمقصد رسيده ركن الدولة شهررا بكذاشت وابو علي بري ونواحي آن مستولي شده عمال خويشرا بساير (z) اعمال جبال روان داشت امير نوح مدتي در نشابور رحل اقامت انداخته طايفه از عوام خراسان از ابو علي ونواب او شكايتها كردند وامير نوح ابرهيم سيمجوررا والي خراسان كردانيده در رمضان سال مذكور روي ببخارا نهاد وولايت ابرهيم بر مزاج ابو علي كران آمده جه طمع آن ميداشت كه بواسطه اخراج ركن الدولة از ري مرتبه او ارتفاع بابد وبعد از آن ابو علي برادر خود ابو العباس فضل بن محمدرا ببلاد جبال فرستاد وهمدانرا باقطاع به او داد واورا خليفه خويش كردانيد وفضل بنهاوند ودينور رفته مجموع اكراد را بطاعت در آورد ۞

(z) Sic in codice, sed legendum videtur بسير.

Mense Safar (secundo apud Arabes mense) anni CCCXXXIII. Abuali in Chorasan rediit. Tum etiam Emir Nuh Nischapurum venit ibique magnum exercitum coegit, quem Abualio iterum Raiam ducendum commisit. Has vires Rokneddaula extimescens vrbem reliquit, quum Abuali mense Dschemadi el awal (quinto anni Arabici mense) huius anni Raiam aduenisset. Ita Abuali hac prouincia potitus omnibus muneribus per totam regionem montanam suos homines praefecit (iis qui ea tenebant, remotis). Nihilominus Abuali mox prouincia Chorasan exutus est. Emir Nuh enim, quum apud ipsum aliquamdiu Nischapuri morantem quidam ex plebe Chorasanica de Abualii eiusque locum tenentium violentia grauiter quererentur, Ibrahimo Simdschuro hanc prouinciam concessit. Tum mense Ramadhan (nouo anni Arabici mense) huius anni Bocharam reuersus est. Chorasani prouinciam sibi ademtam esse, Abuali aegerrime tulit praesertim quum propter Rokneddaulam Raia expulsum maiora potius praemia, quam honoris imminutionem exspectauisset.

Ann. Ar. 333. inc. 23 Aug. 944.

Deinceps Abuali fratrem suum Abulabbasum Fadhlum Mohammedis filium in regionem montanam misit, Hamadanum vrbem in portionem ei concessit, suique locum tenentem eum constituit. Fadl igitur Nehavendum et Dainverum contendit Kurdorumque gentes multas subegit.

الفصل التاسع

ذکر مخالفة ابو علي (a) محمد بن محتاج با امیر نوح بن نصر بن احمد ساماني

در شهور سنة اربع وثلثین وثلث مایة ابو علي بن محمد بن محتاج با امیر نوح اظهار مخالفت کرد وسببش آن بود که ابو علي بتجهیز لشکر مشغول کشت که از خراسان بري رود امیر نوح عارضي فرستاد که احتیاط سپاه کرده مرسوم ایشانرا برساند وعارض با ابو علي مناقشه بسیار نموده نام بعضي از متعلقان او از دفتر اسقاط کرد وخاطر ابو علي ازین جهت مشعل (b) کشت بعد از آنکه ري وآن نواحي مستخلص کردانید امیر نوح شخصي را بضبط اموال آن ولایت فرستاد وبابو علي نوشت که در مال مدخل نکند وازین جهت رنجش او سمت ازدیاد بذیرفته تفویض امارت خراسان سیمجور علاوهٔ این اسباب کشت وابو علي بر مخالفت امیر نوح یکجهت کشته بطلب ابرهیم بن احمد بن اسماعیل ساماني که در آن اوان بسببي از اسباب بجانب موصل رفته بملازمت امیر ناصر الدولة اشتغال مینمود فرستاد وابرهیم با نود هزار سوار از موصل متوجه عراق شده در همدان بابو علي ملحق کشت وباتفاق یکدیکر بري آمدند ودر مجموع ولایات عراق که در تصرف ایشان بود عمال خویش بر سر اعمال فرستاده روي بخراسان نهادند

(a) Deinceps interponitur: بن.

(b) In Codice: مشغر siue مشعر.

CAPVT IX.

REBELLIO ABUALII MOHAMMEDIS FILII MOHTHADSCHI CONTRA EMIRUM NUHUM AHMEDIS FILIVM SAMANIDAM.

Anno CCCXXXIV. Abuali Mohammedis filius Mohthadschi nepos ab Emiro Nuho defecit, cuius rei haec erat causa. Quum Abuali instruendis copiis, quibuscum Raiam contenderet, occupatus esset, Emir Nuh hominem ad illum misit, qui et copias perlustraret, et stipendium illis afferret. Hic quum alia multa ab Abualio facta taxaret, etiam vnius ex iis, quos comites sibi destinauerat, nomen ex copiarum albo deleuit. Quod quum Abualii animum acri dolore pupugisset, magis adhuc ille exacerbatus est, quum post Raiam eiusque agrum ab eo expugnatum Emir Nuh hominem quendam in hanc prouinciam mitteret, qui eius vectigalibus praeesset, et Abualium literis iuberet, ab hac cura omnino se continere. His accessit prouincia Chorasani ipsi ademta et Simdschuro tradita. Quare quum Abualio stetisset consilium seditionem aduersus principem mouendi, misit ad Ibrahimum, Ahmedis filium adeoque Ismaelis nepotem, Samanidam, qui tunc forte ob causam aliquam, quam hic exponere non licet, Mauselum profectus in Nasereddaulae castris stipendia faciebat, illumque ad belli societatem inuitauit. Is cum nonaginta millibus militum Mauselo in Irakum profectus, Hamedanum ad Abualium accessit. Coniunctis igitur copiis vterque dux Raiam mouit. Hinc omnibus Iraki praefecturis, quas tenebant, suis hominibus traditis,

Ann. Ar. 334. inc. 12 Aug. 945.

وامیر نوح از صورت حادثه اگاهی یافته با لشکرهاء ما ورا
النهر از آب عبور نموده بمرو آمد ودرین ولا سران سپاه
وسایر لشکریان که از محمد بن احمد حاکم وزیر متشکی
بودند معروض امیر نوح گردانیدند که بسبب حرکات نا
لایق وزیر ابو علی عصابهٔ عصیان بر ناصیه بسته است
وزیر مبلغی از علفه ما نیز گرفته اگر پادشاه اورا بما می
سپارد خدمت میکنیم وگوج (c) میدهیم والا پیش عمش
ابرهیم میرویم امیر نوح بالضرورة وزیررا بامرا سپرد وایشان
اورا در جمادی الاول سنه خمس وثلثین وثلثمایه بقتل آوردند
چون مخالفان قریب بمرو رسیدند اکثر سپاه امیر نوح
غدر کرده بآنجماعت پیوستند ونوح را مجال مقاومت
نمانده در کشتی نشست واز آب عبور نموده ببخارا رفت
وابرهیم سامانی وابو علی بر خراسان استیلا یافته بعد از ضبط
آن مملکت روی ببخارا نهادند ونوح از آنجا بطرف سمرقند
نهضت کرد وابو علی به آن ولایت در آمده بفرمود تا خطبه
بنام ابرهیم خواندند ودر خلال این احوال ابو علی از ابرهیم
متوهم شده بترکستان رفت چه مفسدان با او گفتند
که ابرهیم قصد تو دارد وامیر ابرهیم در بخارا تنها مانده
منصور بن قراتکین که از امراء امیر نوح بود وابو علی اورا
در نشابور گرفته وبند کرده بود رها کرد ومنصور
گریخته بسمرقند بپیش امیر نوح رفت وامیر ابرهیم از ضبط
امور مملکت عاجز آمده مقرر بران شد که امیر نوح حاکم

(c) In Codice: کوح.

Abuali et Ibrahim in Chorasan perrexerunt. Hac de re certior factus Emir Nuh cum copiis Transoxanis Oxum transgressus Meruum peruenit. Ibi summus copiarum praefectus caeterique duces grauiter de Veziro Mohammede Ahmedis filio Hakimo conquesti sunt; illum enim violentia et iniuriis Abualium ad seditionem permouisse *) et iam ipsis stipendium imminuere clamabant. Quare optionem fecerunt principi, aut si Vezirum ipsis traderet, se fideliter ipsi seruituros et auxilium praestituros; aut si hoc recusaret, se ad patruum ipsius transituros esse. Eo coactus Emir Nuh copiarum ducibus Vezirum tradidit, quem illi mense Dschemadi el aval (quinto apud Arabes mense) anni CCCXXXV. trucidarunt. Nihilominus tamen, quamuis princeps tam facilem se praebuisset copiis, maxima earum pars, quum rebelles Mervo appropinquarent, ad hos transiit, ita vt Emir Nuh resistendo impar, nauicula arrepta Oxum transire et Bocharam fugere coactus esset. Hinc mox Samarcandum perfugit, quum Ibrahim Samanida et Abuali Chorasano potiti, rebus huius prouinciae constitutis, eum persequerentur. Abuali igitur Bocharam ingressus, preces publicas ibi pro Ibrahimo fieri iussit. At breui post Abuali, quum a maleuolis quibusdam suspicio in eius animo excitata esset, Ibrahimum vitae ipsius insidiari, in Thurkesthanum se contulit. Ita Ibrahimo solo Bocharae relicto, Mansur Kerathkini filius, vnus ex Nuhi Emiris, quem Abuali Nischapuri captum in vincula coniecerat euadendi opportunitatem inuenit et Samarcandum ad Emirum Nuhum perfugit. (32)

Ann. Ar. 335 incepit 1 Aug. 946.

*) In persicis legitur: "propter eius iniurias Abuali armillas rebellionis pericarpio suo alligauit."

وامير ابرهيم لشكر كش باشد وهر دو باتفاق در استيصال
ابو علي كوشند ومجموع اهالي بخارا اين معني را پسنديده
داشته قاصدان پيش امير نوح فرستادند ونوح از سمرقند
بيرون آمد وابرهيم با لشكر بخارا متوجه خدمت او شده
بيكديكر رسيدند وباتفاق بر سر ابو علي رفتند وابو علي
ايشانرا منهزم كردانيده امير نوح پناه بكوهي برد وابو
علي بار ديكر خودرا بر ايشان زده بخاريانرا متفرق ساخت
با قبح صورتي ببخارا رسيدند وابو علي ايشانرا تعاقب
نموده به شهر در آمد وخواست كه اتش در بخارا زند
بعضي از مشايخ در آن باب شفاعت كردند تا از سر آن
در كذشت وبرادر امير نوح ابو جعفر محمد بن نصررا طلب
داشت وبا او بيعت كرد ودر مجموع آن ولايت خطبه بنام
او خواندند ودر اين اثنا ابو علي از بعضي اعيان لشكر
مخالفتي تصور كرد وبهانه آنكه بسمرقند ميرود از
بخارا بيرون آمده متوجه جغانيان شد ودر غيبت او
جمعي به امير نوح نوشتند كه عرصهٔ مملكت خاليست
وجهت توقف معلوم نيست امير نوح عنان عزيمت بجانب
بخارا معطوف كردانيد وامير ابرهيم ساماني وابو جعفر به
استقبال شتافته بامير نوح پيوستند ودر مقام اعتذار
واستغفار در آمدند واز جرائهاي خويش اظهار ندامت
كردند ونوح عذر ايشان مسموع داشته ببخارا در آمد
وچون بر سرير حكومت متمكن كشت از امراء طغان
حاجب را بقتل آورده عم خود امير ابرهيم ودو برادر خود

Emir Ismael autem regni curis sustinendis impar tandem decreuit, omnia quae ad ciuilem prouinciae administrationem pertinerent, Emiro Nuho concedere, sibi copiarum imperio tantum reseruato, et cum nepote vires ad delendum Abualium coniungere. Quod quum et omnidus Bocharensibus placeret, legatus ad Emirum Nuhum missus est, qui ipsi hoc patrui consilium indicaret. Nuh omnia rata habens Samarcando exiit, et Ibrahim cum copiis Bocharensibus obuiam illi profectus est. Coniunctis igitur copiis aduersus Abualium processerunt, sed turpem ab eo cladem perpessi sunt, ita vt Emiro Nuh in monte quodam latibulum esset quaerendum. Bocharenses item Abuali altero proelio deuicit, et cum ignominia vrbem repetere coegit, vrbemque ipsam eorum vestigiis inhaerens cepit; quam igni concremare iam decreuerat, sed quorundam magnatum (vrbis) precibus mollitus ab hoc crudeli consilio destitit. Tum Nuhi fratrem Abudschafarum Mohammedem, Nasri filium, aduocauit, principem illum declarauit proque eo in tota hac regione preces publicas fieri iussit.

At breui post Abuali, quorumdam ducum fidem suspectam habens, Bocharam reliquit, praetexens Samarcandum se proficisci et Dschafanianum secessit. Eo absente quidam Emiro Nuho literis significarunt, regnum iam vacare ipsique sine mora Bocharam veniendum esse. Emir Nuh igitur iter Bocharam statim ingressus est, et Emiri Ibrahim et Abudschafar obuiam ei profecti, veniam eorum, quae in eum commiserant, rogarunt et meliorem fidem polliciti sunt. Eorum excusatione benigne accepta,

ابو جعفر واحمد را میل کشید ومنصور قراتکین را بحکومت خراسان فرستاد *

ومقارن (*d*) این حال وشمکیر از حسن فیروزان گریزان شده بخراسان آمد وبعد از ضبط آن ولایت منصور از جانب امیر نوح مامور گشت که وشمکیر را معاونت نموده جرجانرا از حسن فیروزان انتزاع نماید وبه او دهد وبموجب فرمودهٔ منصور با لشکرها روي بجرجان نهاد ومیان او وحسن مصالحه واقع شده حسن از جرجان بیرون رفت وشمکیر در مقر عز خویش قرار گرفت ومنصور قراتکین از آن دیار مراجعت نموده بعد از معاودت منصور رکن الدولة دیلمي بر صوب جرجان حرکت کرد ووشمکیر با او محاربه کرده منهزم بخراسان رفت واز اعیان سپاه وشمکیر سیصد وسیزده کس بدست رکن الدولة گرفتار گشتند *

ودر سنه ثمان وثلثین وثلثمایة عماد الدولة دیلمي وفات یافت *

ودر سنه تسع وثلاثین منصور قراتکین با لشکرهاي خراسان متوجه ري شد ودر آن اوان رکن الدولة در شیراز بود وعلي بن کامه که بنیابت وي در ري بحکومت مشغول میبود از شهر بیرون رفته متوجه اصفهان شد ومنصور بران ولایت مستولي گشته عمال خود باطراف فرستاد ومعز الدولة دیلمي برادر رکن الدولة آهنگ جنگ منصور ساز داده میان ایشان محاربات واقع شد ودر سنه اربعین (*e*)

(*d*) In Codice: مغارن. (*e*) In Codice: اربع.

in vrbem venit, imperium sibi vindicauit et ex Emiris vnum tantum Togannm Hadschebum (cubicularium) occidi iussit, Emirum Ismaelem autem duosque fratres suos Abudschafarum et Ahmedem in gratiam recepit. (33) Post haec Mansurum Kerathkinum Chorasani rebus praefecit.

Breui post contigit vt Vaschmgir (ante triennium fere in regnum restitutus) a Hosno Firuzano Dschordschano rursus eiectus in Chorasanum veniret. Tum Emir Nuh Mansurum iussit, post Chorasani res constitutas Vaschmgiro opem ferre ad imperium Firuzano eripiendum. Qui mandato parens cum copiis in Dschordschan profectus est, et Hosn Firuzan, quum ad bellum cum tantis copiis imparem se sentiret, pacem cum eo composuit, qua Vaschmgiro prouinciam concessit. At postquam Mansur in Chorasanum redierat, Vaschmgir rursus prouincia expulsus est. Rokneddaula scilicet Dailamita Dschordschanum inuasit, et Vaschmgirum acie victum, sexcentis et sedecim ex eius copiarum ducibus captis, in Chorasan fugere compulit.

Anno CCCXXXVIII. Emadeddaula Dailamita mortuus est. (34) Ann. Ar. 338. incepit 30 Iun. 949.

Sequenti anno Mansur Kerathkin cum copiis Chorasanicis Raiam profectus est, et Ali Kamehi filius, Rokneddaulae, qui tunc Schirazi erat, nomine hanc prouinciam tenens, Isfahanum fugit, hosti prouincia sua relicta. Quum Mansur iam omnibus prouinciae vrbibus et locis suos homines praefecisset, tum demum Moezzeddaula Rokneddaulae frater ad illum expellendum aduenit et Ann. Ar. 339. incepit 19 Iun. 950.

وثلثمایه منصور در ری وفات یافته خراسانیان با اوطان
مراجعت نمودند *

ودر اثناء این اوقات میان ابو علي وامیر نوح رسل ورسایل
متواتر شده امیر نوح بدین رضاء آمد وبعد از رحلت منصور
قراتکین ابو علي بفرمودهٔ امیر نوح در امارات خراسان مدخل
نمود ودر شهور سنه اثني واربعین وثلث مایه امیر نوح
ابو علي را بجانب ري روان کرد ووشمکیر از جرجان به او بپیوست
وایشان جون بري رسیدند رکن الدوله دید که طاقت مقاومت
ندارد بناه بقلعهٔ - - - - (f) طبرك را محاصره کرد ومدت
در بند آن امتداد یافته زمستان رسید واکثر دواب خراسانیان
تلف شده هردو فریق از محاربه ملول ومتبرم شدند وعبد
الرحمن خازن که در علوم ریاضي مصنفات دارد وزیج صفایح
از مولفات اوست باي در میدان سفارت نهاده بدان مقرر شد
که رکن الدوله هرسال مبلغ دویست هزار دینار بخزانهٔ امیر
نوح رساند وابو علي از ظاهر طبرك برخاسته ووشمکیر مکتوبي
به امیر نوح فرستاد مضمون انکه ابو علي بنابر محبتي که
با رکن الدوله داشت در محاربه مساهلة نمود وامیر نوح بدین
سبب از ابو علي برنجید وجون ابو علي معاودت کرده به نشابور
رسید رکن الدوله لشکر بجرجان کشید ووشمکیر گریخته
بخراسان آمد وجون صورت واقعه مسموع امیر نوح گشت ابو

(f) Hoc loco haud dubie aliquot verba exciderunt, forsan totus locus sic restituendus est: وپناه بقلعهٔ طبرك برده ابو علي طبرك را محاصرهٔ كرد propter redeuntem vocem طبرك librarius facile haec verba omittere poterat. Infra haec arx scribitur طبرك. Nolui immutare in vtrouis loco nomen mihi ignotum.

plura proelia cum illo fecit. (35) Sed Mansuro sequenti anno CCCXL. Raiae defuncto copiae Chorasanicae sponte domum redierunt. Ann. Ar. 340. incepit 8 iun. 951.

Dum haec gererentur, Emir Nuh et Abuali legatis et literis sibi inuicem missis in gratiam redierunt; quare Mansuro ipso hoc tempore mortuo, Abuali in prouinciam Chorasani restitutus est. Sed biennio post haec eorum amicitia rursus dissoluta est. Anno scilicet CCCXLII. Emir Nuh Abualium Raiam misit, eique ex Dschordschano Vaschmgir (in regnum denuo restitutus) se adiunxit. Quorum coniunctis copiis vim opponere verens, Rokneddaula Raiâ in arcem Tirek (vel Tabrek) confugit. Quam quum Abuali per longum tempus obsedisset, tempus hibernum, quo Chorasanicorum maxime iumenta affligebantur, vtrique parti pacis desiderium indidit. Quare mediante Abdorrahmano (36) thesaurario, egregio mathematico, scriptis mathematicis et tabulis astronomicis claro, vtrimque de his conditionibus conuentum est, vt Rokneddaula quotannis tributum ducentorum millium Denariorum principi penderet. Arcis igitur Tabrek (vel Tirek) obsidione ab Abualio soluta, Vaschmgir Emiro Nuh scripsit, Abualium propter occultam cum Rokneddaula amicitiam negligenter in bello egisse. Eo Emiri Nuhi animus erga Abualium ita exacerbatus est, vt quum post Abualii reditum Rokneddaula Dschordschanum rursus inuasisset et Vaschmgirum in Chorasan confugere coegisset, prouin- Ann. Ar. 342. inc. 17 Mai. 953.

علي از خراسان عزل کرده امارت آن دیار را بابو سعید بکر بن
مالك فرغانه ارزاني داشت وابو علي در صدد معذرت آمده رسولان
نزد امیر نوح فرستاد اما عذر او مسموع ومقبول نیفتاد
وامیر نوح بوشمکیر وحسن فیروزان وامراء خراسان پیغام داد
که بر سبیل اتفاق بدفع او قیام نمایند وابو علي از امیر
نوح مایوس شده مکاتبات برکن الدولة فرستاده دستوري
خواست که به او ملحق شود ورکن الدولة ایلچي اورا بنوازش
تمام باز گردانیده ابو علي بجانب ري توجه نمود وچون بخدمت
رکن الدولة رسید بیش از آنچه توقع میداشت رکن الدولة
اورا تعظیم واحترام کرده ابو علي ازوي درخواست تا منشور
ایالت خراسان از خلیفه بنام او حاصل کند ورکن الدولة
رسولي جهت این مهم بپیش برادر خود معز الدولة که در بغداد
صاحب اختیار بود فرستاد ومعز الدولة در آن باب منشور
خلیفه حاصل کرده ارسال نمود وابو علي در اوایل سنة ثلاث
واربعین وثلثمایه بخراسان در آمده روس منابر باسم ولقب
مطیع عباسي مزین گردانید ودر خلال این احوال امیر
حمید نوح بن نصر وفات کرد وزمان سلطنت او سیزده
سال بود ۞

ciam Chorasan Abualio iterum adimeret et Abu Saido Bekro filio Maleki Ferganensi tribueret, nec legatos admitteret audiretque, quos ad se excusandum Abuali ad eum misit, sed Vaschmgiro, Hosn Firuzano et Emiris Chorasanicis mandaret, vt iunctis viribus Abualio bellum inferrent. Tunc Emiri Nuhi reconciliandi spe deiectus Abuali ad Rokneddaulam literas scripsit, quibus ab illo veniam expeteret, ad ipsum se conferendi; quae res Rokneddaulae tam grata fuit, vt Abualii legatum summis honoribus prosequeretur, et ipsum Abualium, quum Raiam peruenisset, cum maioribus quam sperare ille poterat, honoribus exciperet. Libenter etiam morem illi gessit petenti, vt diploma a Chalifa, quo Chorasani prouinciae praeficeretur, sibi procuraret. Legato enim misso Rokneddaula fratrem Moezzeddaulam, qui tum Bagdadi omnia ex suo arbitrio agebat, rogauit, vt tale diploma Abualio a Chalifa impetraret. Quo accepto Abuali initio anni Ann. Ar.
CCCXLIII. in Chorasanum profectus, pro Motio Abbasida 343. incepit 6 Mai. 954.
preces a suggestibus templorum fieri iussit. (37) Haec dum fierent Emir Hamid Nuh, Nasri filius diem supremum obiit, post tredecim annorum regnum.

الفصل العاشر

ذکر وفات نوح بن منصور . وجلوس پسرش عبد الملك بجاي او

در ربیع الاخر سال مذکور سنة ثلاث (g) واربعین وثلثمایه نوح بن منصور بجوار رحمت ملك غفور بپیوست واو طریقهاي مستحسن واخلاص پسندیده داشت وبعد از وفات او بکر بن مالك که نامزد حکومت خراسان شده بود وهنوز بانجا نرفته جد وجهد تمام نمود تا شغل خطیر سلطنت بر عبد الملك قرار کرفت وبعد از آن عبد الملك اورا بخراسان فرستاد *

ودرین سال وباي عظیم در خراسان وقهستان روي نمود چنانچه اکثر خلایق آن موضع بزوال وفنا آمدند *

ودر سنه اربع واربعین وثلثمایه با لشکري از خراسان متوجه ري شد ودر محرم اینَ سال رکن الدولة که از جرجان معاودت نموده بري رفته بود چون شنید که لشکر بیکانه توجه آن جانب دارد رقعهٔ بمعز الدولة نوشت که مدد فرستاد واو سبکتکین حاجب با جماعتي بمعاونت برادر خود نامزد فرمود وهم درین سال محمد بن ماکان با لشکري از خراسان بجانب اصفهان رفت وابو منصور بویه پسر رکن الدولة بعد از استماع این خبر دفاین وخزاین وعیال واطفال خود وپدر خود رکن الدولة را برداشته بطرف ري روان شد ومحمد بن (h) ماکان بعد از استیلا بر اصفهان بویه

(g) Excidit in Codice ثلاث, quod addendum putaui.

(h) Excidit in Codice: بن

CAPVT X.

NUHO MANSURI FILIO SVCCEDIT FILIVS ABDOLMALK.

Anni igitur commemorati CCCXLIII. mense Dschemadi el achar (sexto anni Arabici mense) Nuh ad Deum clementem et misericordem transiit, princeps vitae eximiae et morum praestantium (38). Post eius mortem Bekr Maleki filius, qui Chorasano praefectus nondum in suam prouinciam abierat, omne studium intendit, vt Abdolmalkum in excelso imperii munere confirmaret. Deinceps Abdolmalki iussu in suam prouinciam profectus est.

Illo anno grauis pestilentia in Chorasano et Kahisthano saeuiit, quae multos homines abripuit.

Anno CCCXLIV. Bekr cum copiis ex Chorasano Raiam Ann. Ar. mouit, quo Rokneddaula ex Dschordschano reuersus 344. inc. 26 Apr. 955. mense Moharram (primo anni Arabici mense) peruenerat. Hic quum hostilis exercitus aduentum accepisset, literis auxilium expetiuit a fratre Moezzeddaula, qui Soboktheginum cum exercitu ad auxilium illi ferendum misit. Eodem anno Mohammed Makani filius cum alia copiarum Chorasanicarum parte Isfahanum accessit, et Abu Mansur Bubeh, Rokneddaulae filius, (qui ibi rebus praeerat) eius aduentu audito, cum omni supellectile et familia cum sua tum patris Raiam fugit. Mohammed autem, Makani filius, vrbe praesidio firmata, ad Bubehum persequendum se accinxit, quem etiam in itinere

را تعاقب نموده در راه بدو رسید وبحسب اتفاق وزیر رکن الدولة ابو الفضل بن حمید در آنزمان بجوبه بپوست ولشکر وزیر بعد از جنک از (*i*) خراسان منهزم شده خزاین وحرم رکن الدولة بدست اتباع محمد بن ماکان افتاد ولشکر خراسان بغارت وتاراج مشغول شدند ودرین اثنا وزیر باخود اندیشید که جون خزینه واهل وعیال رکن الدولة بدست دشمنان افتاد بکدام آب روي بپش او توان رفت وبکدام جشم روي او توان دید لاجرم دل از جان بر کرفته بر سپاه محمد بن ماکان حمله کرد منهزمان جون دانستند که وزیر در معرکه باي ثبات فشرده بنفس خویش جنک میکند باز کشتند وفداي وار بر لشکر خراسان زده ایشانرا از جاي برداشتند وبسر ماکانرا اسیر کردند وابو الفضل بن حمید باصفهان رفته خراسانیانرا از آنجا اخراج نمود وبالاخره میان رکن الدولة وعبد الملک بن نوح ساماني مهم بمصالحه انجامید *

ودر سنه خمسین وثلاث مایه امیر عبد الملک در حین کوي باختن از اسب افتاد وهلاک شد مدت سلطنتش هفت سال وکسري بود وکنیت او ابو الفوارس ولقبش در زمان حیات مؤید بود وبعد از وفاتش موفق خواندند ودر ایام دولت خویش قاعده انصاف ومروت وسیاست مرعي داشت ونام نیک در جهان یادکار کذاشت *

(*i*) Siue لشکر addendum, siue خراسانیان legendum est.

assecutus est. Quamuis interea Abulfadhl Hamidi filius, Rokneddaulae Vezir, quem pater filio obuiam miserat, ad Bubehum accessisset, tamen Veziri exercitu in fugam coniecto, omnes et opes et mulieres Rokneddaulae in manus militum Mohammedis filii Makani inciderunt. Sed dum copiae Chorasanicae colligendis spoliis occupatae erant, illa animum Veziri subiit cogitatio: "quonam cum vultu, amissis opibus et familia Rokneddaulae, ad Emirum accedere eiusque vultum aspicere possit?" Haec cogitatio animum eius ita pupugit, vt resumtis viribus pugnam cum Mohammedis filii Makani copiis restauraret. Tum etiam cetera copiarum pars, quae iam fugerat, quum Vezirum pedem sistere strenueque rem gerere audiisset, in proelium rediit, et impetu vehementi facto Chorasanicos loco pepulit, ipso eorum duce filio Makani capto. Tali victoria potitus Abulfadhl Hamidi filius Isfahanum mouit et praesidium Chorasanicum inde expulit. Denique inter Rokneddaulam et Abdolmalkum Nuhi filium Samanidam pax est composita.

Anno CCCL. Emir Abdolmalk, dum pila luderet, equo delapsus, breui post exspirauit, post septem annorum et quod excurrit, regnum (39). Agnomen ipsi erat *Abulfavares* (equitum pater) et honoris titulus, dum viueret, *Movaijad* (victoriis inclytus); post mortem *Movaffek* (constans) est appellatus. Morum probitate, aequitate et imperii iustitia praeclarum apud posteros nomen meruit. (40)

Ann. Ar. 350 inc. 19 Febr. 961.

K

الفصل الحادي عشر

ذکر سلطنت منصور بن نوح بن نصر بن اسماعیل سامانی

چون عبد الملک وفات یافت برادرش ابو صالح منصور بن نوح حاکم خراسان وما ورا النهر شد پیش از بیعت او با (*k*) امراء وارکان دولت قاصدی پیش البتکین که از مرتبهٔ رقیبت بدرجهٔ امارت رسیده بلکه قدوه ومرجع ایشان شده بود فرستادند تا ازو استمزاج نمایند که لایق پادشاهی از ارومهٔ (*l*) سامانی کیست او با فرستادهٔ امراء گفت که منصور تو جوانست وسزاوار بر (*m*) امر خطیر عم اوست وقبل از آنکه این پیغام بامراء رسد ایشان منصوررا بر سریر سلطنت نشاندند والبتکین از منصور متوهم شده بتحف وهدایا خواست که خاطر او بدست آرد هرچند پیشکشها فرستاد مفید نیفتاد وچون مهم منصور استقامت یافت بطلب (*n*) مسرعان روان کرد البتکین دانست که در رفتن او خیر نیست لاجرم قصد غزنین کرد ودر راه با امراء بر سبیل امتحان مشورت فرمود که مخالفت منصور اظهار کنند بانه ایشان متفق الکلمه معروض داشتند که ما همه در مقام اطاعت وانقیاد امیریم والبتکین شرف معهدت ارزانی داشته رخصت فرمود که آن جماعت ببخارا روند وخود با سه هزار غلام خاصه بجانب غزنین روان شد ومنصور جای اورا بابو الحسین سیمجور داد مشار الیه

(*k*) با delendum videtur. (*l*) In Codice: اروههٔ.

(*m*) In Codice legitur بري, vnde quidem sensus extrudi potest. Debet enim, si lectio sana est, idem esse quod Arabes dicunt اطراف الملک.

(*n*) Excidit forsan او.

CAPVT XI.

IMPERIVM MANSURI, FILII NUHI, NEPOTIS NASRI, PRONEPOTIS ISMAELIS, SAMANIDAE.

Abdolmalko igitur mortuo, illius frater Abusaleh Mansur in imperium Chorasani et prouinciae Transoxanae successit. Priusquam autem illi iuramentum praestaretur, Emiri et magnates ad Alptheginum (Chorasani procuratorem), qui extremo loco natus, ad Emiratum deinceps euectus, summam denique inter Emiros auctoritatem assecutus erat, legatum miserunt, qui illum percunctaretur, quem ex familia Samanidarum dignum imperio existimaret? Quo ad nihil aliud intendebant, nisi vt ludibrio eum haberent. Respondit ille legato, Mansuro iustam ad regnum aetatem deesse, patruum autem eius parem imperio esse. Emiri autem, antequam illud responsum ad eos perueniret, Mansuro thronum Soltanatus concesserunt. Alpthegin igitur, quum a nouo principe quaeuis mala timeret, donis et muneribus illum placare conatus est, quod tamen, quamuis munera plurima eaque pretiosissima mitteret, minime assecutus est. Mansur deinceps, quum imperium sibi firmum esse existimaret, legatos ad Alptheginum misit eumque ad curiam suam venire iussit. Alpthegin autem periculosum hoc esse ratus, Gaznam contendit. In hoc itinere Emirorum suorum animos exploraturus, ab illis petiit, vt se hostes Mansuri declararent; illi autem vnanimi consensu responderunt, se in fide erga principem permansuros. Tum Alpthegin eorum fidem laudans, Bocharam eundi iis licentiam dedit, ipse cum tribus mil-

بخراسان رفته بضبط وربط آن مملکت مشغول شد ومنصور پانجده هزار سوار از عقب البتکین فرستاد والبتکین بمحاصره (o) مشغول کشته قهرا قسرا (p) شهررا بکرفت وبار دیکر منصور لشکر سنکین بجنک او نامزد فرمود ودرین نوبت نیز البتکین غالب آمد *

ودر سنة ست وخمسین وثلثمایه ابو علي بن الیاس والي کرمان کریخته ببخارا رفت وبعرض منصور رسانید که باندک توجهي مملکت دیالمه در حوزهٔ دیوان اعلي مي آید وپیش ازین وشمکیر نیز این سخن بعرض رسانیده بود القصه منصور نامهٔ نوشت بوشمکیر وحسن فیروزان که در خاطر نشانست که لشکري بطرف ري روانه کردانم وظیفه آنکه شما ساخته وآماده باشید تا در مرافقت ایشان بدآن صوب توجه نمایید (q) بعد از آن امیر الجیوش خراسان ابو الحسین سیمجوررا نامزد ري کرد وبا او مقرر فرمود که از صواب دید وشمکیر تجاوز ننماید وچون این خبر برکن الدولة رسید عیال واطفال را از ري باصفهان فرستاد وبا پسر خود عضد الدولة وبعضي لشکریان در ظاهر کفت بخراسان روید چه امیر الجیوش محمد بن ابرهیم بن سیمجور متوجه ري است وعرصهٔ خراسان خالي مانده وعضد الدولة بدآن صوب نهضت نموده از حدود خراسان راه کردانید واز عقب وشمکیر وابو الحسین محمد بن ابرهیم سیمجور متوجه شده بدامغان آمد ورکن الدولة از ري بیرون آمده متوجه خراسانیان شد ودرین اثنا

(o) Excidisse videtur nomen vrbis غزنین.

(p) In Codice: قبرا. (q) In Codice: نمایند.

libus satellitum Gaznam perrexit. Mansur Chorasani provinciam, quam Alpthegin hactenus tenuerat, Abulhosaino Simdschuro dedit, qui illam sibi vindicauit, et quindecim millia hominum ad Alpthegin um persequendum misit. Hic tamen Gaznam vrbem vi expugnauit, aliumque exercitum, quem iterum Emir aduersus illum misit, proelio deuicit. (41)

Anno CCCLVI. Abuali, filius Eliae, Kermani procurator, prouincia sua expulsus (42), Bocharam venit, et Mansuro persuasit, eum Dailamitarum regno facile opera posse potiri. Idem quum iam Vaschmgir (43) ei retulisset, Mansur Vaschmgiro et Hosno Firuzano literis nunciauit, se constituisse copias Raiam mittere, simulque eos iussit, his copiis necessaria prouidere et paratos esse ad illas comitandas. Abulhosaino item Simdschuro, cui bellum Raiense commisit, iniunxit, vt in omnibus rebus Vaschmgiri consilium sequeretur. Harum copiarum aduentum quum accepisset, Rokneddaula omnes opes et familiam Raia Isfahanum misit, filiumque Adadeddaulam et quosdam copiarum duces iussit prouinciam Chorasan inuadere a procuratore Abulhosaino, qui iam Raiam contendat, desertam. Id quum Adadeddaula fecisset, Chorasani finibus deinceps relictis, Vaschmgirum et Abulhosainum Mohammedem Ibrahimi filium Simdschurum insequens, Dameganum peruenit. Rokneddaula item Raia egressus Chorasanicis obuiam venit. At inter ipsos hos apparatus Vaschmgiro mortuo (44) tota res dilapsa est. Ann. Ar. 356 inc. 16 Dec. 966.

وشمکیر وفات یافت وابو الحسین سیمجور سعي بسیار نمود تا میان امیر منصور ورکن الدوله مهم بر صلح قرار یافت مقرر بر آنکه رکن الدوله هرسال مبلغ صد وپنجاه هزار دینار سرخ بخزانهٔ منصور رساند وجهت تشیید (r) مباني مصالحة دختر عضد الدولة را در حبالهٔ نکاح اورد *

ودر بانزدهم رجب سنه خمس وستین امیر منصور سفر آخرت اختیار کرده مدت حکومت او بانزده سال بود ودر حین حیات اورا امیر مؤید میکفتند وبعد از وفات ازوي بامیر سدید تعبیر میکردند ؛

الفصل الثاني عشر

ذکر سلطنت امیر نوح بن منصور بن نوح ساماني

ابو القاسم نوح بن منصور بعد از وفات بدر قایم مقام او شد ودر ابتداء دولت او جون البتکین وفات یافت اتباع او بر امارت سبکتکین اتفاق نمودند *

ودر سنه ست وستین وثلثمایهٔ بیستون بن وشمکیر در جرجان در کذشته شمس المعالي قابوس بن وشمکیر بر جرجان وطبرستان استیلا یافت *

ودر سنه سبع وستین وثلثمایه عضد الدولة بعد از وفات رکن الدولة بدر خود بر تمامت عراقین مستولي کشت ودر سنه تسع وستین قصد برادر خود فخر الدولة کرد وفخر الدولة کریخته بناه بقابوس برد وقابوس در تعظیم

(r) In Codice: تشبید.

Abulhosain Simdschur enim omnem operam impendit, vt Rokneddaulae et Emiro Mansuro pacem persuaderet; quae his conditionibus est composita, vt Rokneddaula annuum tributum quinquagies mille denariorum aureorum Emiro penderet, Emir autem ad firmandam concordiam Adaded-daulae filiam in matrimonium duceret. (45)

Vndecimo mensis Radscheb (septimi anni Arabici mensis) die anni CCCLXV. Emir Mansur in alteram vitam transiit, post quindecim annorum regnum. Dum viueret, *Emir Movaijad* (princeps victoriis inclytus), post mortem *Emir Sadid* (recta via ad finem propositum tendens) est appellatus. (46) Ann. Ar. 365. incepit 9 Sept. 975.

CAPVT XII.

IMPERIVM EMIRI NUHI II. FILII MANSURI NEPOTIS NUHI I. SAMANIDAE.

Post mortem patris Abulkasem Nuh, Mansuri filius, imperium adiit. Initio eius regni fato functus est Alpthegin, cui Sobokthegin successit a militibus electus.

Anno CCCLXVI. Bisthuno, filio Vaschmgiri, qui patri in Dschordschani imperio successerat, defuncto successit frater Schams el maala Kabus. Ann. Ar. 366. inc. 29 Aug. 976.

Anno CCCLXVII. Adhadeddaula post patris Rokneddaulae mortem vtroque Irako (Arabico et Persico) potitus est. Hic deinceps anno CCCLXIX. fratri Fachreddaulae bellum intulit. Fachreddaula ad Kabusum confugit, qui Ann. Ar. 367. inc. 18 Aug. 977. Ann. Ar. 369. incepit 28 Iul. 979

واحترام فخر الدولة مبالغهٔ تمام نمود بلكه اورا در ملك خود شريك وسهيم (s) كردانيد *

ودر سنهٔ احدي وسبعين وثلثمايه امير نوح محمد بن ابراهيم بن سيمجوررا از امارت خراسان عزل كرده حسام الدولة ابو العباس تاش را بجاي او نصب فرمود *

ودرين سال عضد الدولة برادر خود مؤيد الدولة را بحرب فخر الدولة فرستاد ودر نواحي استراباد قابوس وفخر الدولة با مؤيد الدولة جنك كردند ومنهزم كشتند وبخراسان بپش حسام الدولة تاش آمدند وشمهٔ از حال خويش واستيلا اعدا بر ملك موروث قلمي كرده ببخارا نزد امير نوح فرستادند نوح بن منصور جوابي فرمود مشحون بانواع اعزاز واكرام وبحسام الدولة تاش نوشت تا مقدم ايشانرا معزز ومكرم دارد ودر تعظيم واجلال آن دو مهمان عزيز كوشيده ايشانرا (t) بمقر عز وشرف خود رساند وبجواب خصوم ودفع منازعان ايشان قيام نمايد وحسام الدولة مثال را امتثال نموده لشكرهاي متفرق جمع آورد واز نشابور بر صوب جرجان رحلت كرد تا نخست دار الملك قابوس مستخلص كرداند انكاه روي بكار فخر الدولة آرد وچون حسام الدولة وفخر الدولة ديلمي وتابك كه يكي از معتبران نوح بن منصور بود بحدود جرجان رسيدند مؤيد الدولة در شهر متحصن شد ودر استحكام برج وباره مبالغه تمام بجاي آورد ومدت دو ماه در آن محاصره مصابرت نموده لشكر ديالمه در آن حادثه پاي ثبات بيفشردند وسربازيها كرده دست بردها نمودند ودر آن مصادرت

(s) سهيم quod e lexicis exulat, a سهم (pars, portio) ductum, *participem alicuius rei* notat.

(t) In Codice: ايشلانرا.

tanto eum honore prosecutus est, vt etiam regni socium ipsum assumeret. (47)

Anno CCCLXXI. Emir Nuh prouinciam Chorasan Mohammedi, filio Ibrahimi, nepoti Simdschuri ademtam Husam addaulae Abulabbaso Thascho tribuit. Ann. Ar. 371. incepit 6 Iul. 981.

Eodem anno Adhadeddaula fratrem Movaijeddaulam aduersus alterum fratrem Fachreddaulam misit, cumque eo Kabus et Fachreddaula in agro Istherabadensi pugnarunt. (48) Victi sunt et ad Husameddaulam Thaschum Chorasani recens constitutum procuratorem fugerunt. Inde literis Bocharam missis Emirum Nuhum certiorem reddiderunt, qua ratione patrium regnum ipsis ereptum in hostium potestatem peruenerit, et ab eo responsum honorificum et benignum tulerunt. Iussus enim ab eo est Husameddaula Thasch, duos illos hospites eximios omnibus honoribus prosequi et in regnum ipsis ademtum restituere. Cui mandato morem gerens procurator copiis collectis Nischapuro in Dschordschanum profectus est, ita rem instituere cupiens, vt Kabuso in sedem regni restituto ad Fachreddaulae deinceps res animum aduerteret. Husameddaula igitur cum Fachreddaula Dailamita et Faieko, vno ex Emiri Nuhi familiaribus quum in Dschordschanum peruenisset, caput huius prouinciae obsedit, cuius turres et muros ad diuturnam oppugnationem tolerandam Movaijeddaula diligenter firmauerat. Praeterea copiae Dschordschanicae infractis semper viribus et animo erant et frequentibus eruptionibus saepe victoriam reportabant;

روي از صدمهٔ شمشير نمي تافتند وبنوك تير وسنان موي ميشكافتند وچون مدة مقام لشكر در جرجان امتداد يافتند در شهر قحطي عظيم بديد آمد وكار بجايي رسيد كه مردم جرجان نخالهٔ جو باكل خمير كرده ميخوردند وابو الفضل منجم با مؤيد الدولة كفته بود كه در آن واقعه صبر را شعار خود سازد تا مريخ بدرجهٔ هبوط رسد پس عزم حزم كند وجد تمام نمايد اكر فتحي ميسر شود فبها والا خود با لشكريان از آن مضيق بفضا افكند وبفضا رضا دهد ومؤيد الدولة اين را زنهار ميداشت وبا استعداد ادوات حرب اشتغال مينمود تا در رمضان سنه احدي وسبعين وثلثمايه با مجموع سپاه از شهر بيرون آمده خراسانيان پنداشتند كه بدستور روزهاي ديكر جولان كرده باز خواهند كشت وبخلاف تصور ايشان ديالمه حملتها بپايي آوردند ودر حملهٔ نخست فايق كه متهم شده بود كه از مؤيد الدولة رشوة كرفته است تا در روز پيكار مساهلة نمايد عنان بر تافت وحسام الدولة تاش وفخر الدولة ثبات عظيم نمودند تا معظم لشكر متفرق شدند وشب نزديك رسيد ودشمن قوي وچيره كشت بالضرورة لشكر كاه را با خزاين جهان ورغايب بسيار ونفايس بيشمار ومواشي فراوان كذاشته روي بانهزام نهادند وقابوس وفخر الدوله وحسام الدولة تا نشابور در هيچ مقام توقف ننمودند ورسولي ببخارا فرستاده نوح را ازين واقعه صعب اكاهي دادند وامير نوح ايشانرا دل خوشيها ميداد ووعده فرمود كه بار ديكر بخزاين موفور ولشكر نا محصور

neque enim a gladiorum ictibus refugiebant et missilium et hastarum mucronibus hostes lacerabant. Sic per duos menses oppugnatione continuata, in vrbe vehemens fames est exorta, quae eo vsque processit, vt homines pane hordeaceo vesci coacti essent, dum exercitus obsidens commeatu abundabat. Hac in miseria Movaijeddaulae commode in mentem venit consilium, quod Abulfadhl astrologus illi dederat; scilicet vt in hac vrbis obsidione Dei sapientiae confisus, donec Martis sidus ad declinationem peruenerit, nihil ageret. Id autem quum factum fuerit, vt omni eum studio atque diligentia ad rem strenue agendam se accingeret. Si prius vrbs capiatur, aequo animo hanc calamitatem tanquam immutabile Dei decretum, esse ferendam; si autem capta non fuerit, tempore a se notato copias suas in planitiem effunderet. Huius igitur consilii memor Movâijededdaula quum copias omnibus ad pugnam necessariis instruxisset, mense Ramadhan (nono anni Arabici mense) vrbe egressus, Chorasanicos opinantes, copias Dailemicas pristino more per planitiem vagaturas et deinceps in vrbem redituras esse, praeter opinionem iteratis concursibus aggressus est. Primo concursu facto Faiek, quem a Movaijededdaula, vt in proelio negligentius rem gereret, pecunia corruptum esse dicunt, tergum vertit. At Husameddaula Thasch et Fachreddaula fortiter pugnarunt, donec maxima copiarum parte dispersa et nocte aduentante hosti victori castra quibuscumque rebus pretiosissimis, immenso commeatu et plurimis iumentis referta relinquere et fugam capessere coacti sunt. Nischapurum quum celeri et trepida fuga peruenissent,

Ann. Ar. 371. incepit 6 Iul. 981.

L 2

مدد ومعاونت فرمايد وابو الحسين عتبي بموجب اشارت نوح بن منصور مسرعان باطراف وجوانب ممالك محروسه فرستاد كه لشكرها در مرو مجتمع كردند تا او بنفس خويش حركت كند وباصلاح آن وهن وتدارك آن خلل قيام نمايد وامير نوح منصور ابو الحسين وزير را خلعتي كرانمايه بخشيد واورا ساز واهبت سپهداري ولشكر كشي باشعار وزارت جمع كرد *

وچون كار او در علوشان ونفاذ (*u*) فرمان وكمال اقبال وحصول آمال بغايت رسيد روي در تراجع نهاد اذا انتهي الامر الي الكمال عاد الي الزوال وخلع او از ربقهٔ حيات مقارن آن خلعت واقع شد تفصيل اين اجمال آنكه ابو الحسين سيمجور عزل خويشرا از امارت خراسان بسعايت (*x*) او نسبت ميكرد وبپوسته بفايق (*y*) در تقبيح حال او فصول مي نوشت تا فايق جمعي از غلامان ميديدرا (*z*) بر قتل او تحريص كرد وايشان درين باب اتفاق نموده فرصت نكاه ميداشتند وابو الحسين ازين حال اكاه كشته مستشعر شد وكيفيت حال معروض نوح بن منصور كردانيد واو جمعي از خواص خدم خودرا بحراست وزير كماشت وبنداشت كه

(*u*) In Codice: نغاد. (*x*) In Codice: بسعايب.

(*y*) In Codice scriptura non satis certa est. Videtur tamen extare بپغايق.

(*z*) Sic in Codice. Quid sibi velit مبيديد, ignoro. Forsan مبيد (*occisor*) vel مقتحم (*audax*) reponendum est. DE SACY V. C. in *Ketab Jemini*, quem noster hoc loco exscripsit, *Notices et Extraits* T. IV. p. 342. habet: "il aposta quelques uns *des serviteurs de Mansour*, père de Nouh, pour l'assassiner." Itaque منصوري legisse videtur. Sed quoniam de medela huic loco afferenda mihi non constabat, immutare aliquid nolui.

inde legato Bocharam misso Nuhum de turpi suorum clade certiorem fecerunt. Nuh eos consolans pecuniam magnam se rursus collecturum et copias ingentes coacturum promisit, cuius promissi perficiendi causa Vezir Abulhosain Othbi ex eius mandato in omnes Imperii a Deo custoditi partes legatos misit, qui copias Mervum conuenire iuberent, vt earum imperio ibi assumto ipse rebus afflictas restauraret et cladem illatam hostibus rependeret. (49) Etenim Emir Nuh Abulhosainum Vezirum vestibus pretiosis, armisque et apparatu bellico imperatorio donatum, praeter Veziri munus copiarum imperio ornauerat.

At quum Veziri fortuna ad summum splendoris gradum peruenisset, vbi omnia, quae vmquam optare potuerat, laeta ac fausta in eum cumulabantur, repente ab eo faciem fortuna auertit, adeo vt de eo possit dici, quod prouerbio Arabico dicitur: "*vbi res aliqua ad summum peruenit, relabitur.*" Ipso enim tempore, quo hos honores accipiebat, ex viuorum numero ereptus est *), quod hac ratione contigit.

Abulhosain Simdschur, quum suspicaretur, Emirum Nuh Veziri calumniis permotum Chorasani prouinciam sibi ademisse, apud Faiekum de hac iniuria conquestus est, illumque permouit, vt seruos ad occidendum Vezirum subornaret. Qui quum mandati perficiendi opportunitatem captarent, Abulhosain quidem de periculo sibi imminente edoctus rem ad Emirum Nuhum detulit, qui

*) Est in persicis παρονομασία vocum arabicarum خلعت et خلع, quae latine exprimi nequit.

تقدير آسمانرا بتدبير انساني دفع ميتوان كرد وبحسب
اتفاق وزير شبي بسراي امارت متوجه شد جمعي از آن
طايفه بر عقب او روان شدند وآن جهان فضل وافضال را
بزخمهاي بيابي از باي در آوردند وحارسان بكريختند وبي
تكلف در هيچ تاريخي چنان وزيري هيچكس نشان نداده
ونخواهد داد وحسام الدولة تاش وفخر الدولة وقابوس در نشابور
بانتظار وصول وزير چشم در راه داشتند كه ناكاه اين خبر
موحش برسيد وعقد جمعيت ايشان كسيخته شده
قوافل غم واندوه بر خواطر استيلا يافت واز حضرة بخارا
حسام الدولة را طلب داشتند تا بتلافي آن حادثه وتدارك
آن حال قيام نمايد واو از موافقت ومرافقت شمس المعالي
قابوس وفخر الدولة باز مانده روي ببخارا نهاد وبعضي از
قاتلان ابو الحسين عتبي را بيدا كرده مثله كردانيد
وديكران در اقطار بلاد متفرق كشتند ووزارت بر ابو الحسين
مزني مفوض كشت *

ودرين اثنا ابو الحسين سيمجور از سيستان باز كشته بود
وبي اجازت حضرت بخراسان آمده ومترصد فتنه وتشويش كشته
وطمع بسته كه حادثه جرجان ووهني (a) كه بحال لشكر
بخارا راه يافته سبب رواج كار ورونق بازار او باشد ابو
الحسين مزني اورا بر آن حركت تعنيف كرده بر سبيل نصيحت
وارشاد فرمود كه از عرصهٔ خراسان برخاسته بقهستان كه اقطاع
تست بايد رفت وابو الحسين سيمجور ملتمس وزير قبول كرده

(a) In Codice: ودهني.

diuinae prouidentiae decretum humana prudentia posse impediri opinans ex suis seruis aliquos deputauit qui Vezirum custodirent. Sed irritum hoc cecidit. Scilicet, quum aliquando noctu Vezir ad principis palatium se conferret, hominum eorum, qui ad eum necandum subornati erant, aliqui illum insecuti sunt et fugatis custodibus pluribus vulneribus hominem hunc sane egregium confecerunt. Sine adulatione recte contenderis, nullis in annalibus tam egregium Vezirum vmquam commemoratum esse neque vmquam commemoratum iri.

Husameddaula Thasch, Fachreddaula et Kabus Nischapuri Veziri aduentum exspectantes, quum hic tristissimus nuncius ad eos afferretur, vinculo eorum societatis rupto in summam tristitiam inciderunt. Husameddaula mox Bocharam euocatus, vt rebus turbatis ibi succurreret, Schamsalmaalio Kabuso et Fachreddaula relictis, eo se contulit. Ibi quosdam occisorum Abulhosaini Othbii detectos grauissimo supplicio affecit, ceteri per prouincias se dissiparunt. In Veziri munus successit Abulhosain Mezni.

Dum haec gererentur, Abulhosain Simdschur Sisthano iniussu Emiri relicto in Chorasanum profectus est, res huius prouinciae turbaturus. Opinabatur enim, illam propter cladem Dschordschanicam et copiarum Bocharicarum duce destitutarum infirmitatem mercem esse, quae vilissimo pretio emi possit. Quum autem Abulhosain Mezni Vezir constitutus hanc ab officio aberrationem illi exprobrasset et vt Chorasano excederet et in Kahisthanum suam prouinciam rediret, adhortaretur, morem statim

وزير باد غيس (*b*) وكنج رستاق را در اقطاع او افزوده كفت اكر صدق وعده وطاعت داري وصفاي عقيدت تو در خدمتكاري وثبات قدم در موالات دولت ظاهر شود بانواع اكرامات ومزيد اقطاعات اختصاص يابي *

ودر بعضي از تواريخ مسطورست كه جون حسام الدولة تاش ببخارا رفت ابو علي سيمجور عرصهٔ خراسان خالي يافت وبا فايق طريق مراسله ومكاتبت بيش كرفت واورا بر مخالفت تاش ترغيب نمود ودر رضا بتقدم او با خود كبر سن وحقوق قديم كه بر دولت آل سامان ثابت داشت سرزنش كرد وبر مرافقت وموافقت خويش واصلاح ذات بين دعوت كرد واورا با خود موافق ودرين امر متفق يافت وميان ايشان مباني عهود ومواثيق تاكيد بذيرفت وابو علي عمال تاش را كه متصدي اعمال خراسان بودند كرفته مصادرات كرد وهر دو باتفاق روي بمرو نهاده با علان كلمه عصيان مبادرت نمودند وجون اين خبر بتاش رسيد لشكرها جمع آورده متوجه خراسان شد وميان ايشان ستيزان (*c*) تردد نموده صلح كونه روي نمود مقرر بر آنكه زعامت لشكر ونشابور تاش را باشد وبلخ فايق را وهرات ابو علي را وهريك بولايت خويش رفتند *

ودر وقت مراجعت حسام الدولة از بخارا مزني از وزارت عزل كرده بود ومنصب اورا بيكي از ملازمان خويش كه اورا عبد

(*b*) In Codice: باد عنس. DE SACY V. C. in excerpto ex *Ketab Jemini*, Notices et Extraits etc. T. IV. p. 342. "Il ajouta *Badghiz* et le revenu de son territoire à son apanage." Ceterum vrbem KONDSCH RESTHAK tantum commemoratam inueni apud EBN HAUKAL ed. Ouseley p. 213. vbi male كنج رشاق scriptum est. V. Ind. geogr.

(*c*) In Codice: سنيران. Dubito tamen, an rectam vocem reposuerim.

gessit. Eam ob causam Vezir vrbibus prouinciae, vnde ille reditus et vectigalia accipiebat, Badgisum et Kundschresthakum addidit, adiecto promisso, quodsi in fide, obedientia et amicitia erga principem persistiturus esset, plurimos in illum honores collatum eiusque reditus auctum iri.

Quidam annales referunt, Husameddaula Thascho Bocharam profecto, itaque prouincia Chorasan deserta, Abualium Simdschurum ad Faiekum legatos et literas misisse, quibus ad inimicitiam aduersus Thaschum eum excitaturus, diuturnam ipsorum amicitiam et antiquam eius ingentem Samanidarum fidem atque merita (quorum nulla fere praemia acceperit) in mentem illi reuocauerit, et ad foedus et societatem secum ineundam illum inuitauerit. Eandem ad rem quum etiam Faiek procliuis fuerit, societatem et amicitiam facili negotio inter eos esse confectam. Tum Abualium magistratus a Thascho in Chorasano constitutos in vincula coniecisse et duriter habuisse; deinceps Faiekum et Abualium copiis coniunctis Mervum mouisse, et rebellionem palam fecisse. Hoc audito Thaschum exercitu collecto in Chorasanum rediisse; sed quum proelio fortunam experiri vtrique dubitauerint, pacem esse compositam his conditionibus, vt Thascho copiarum imperium et oppidum Nischapur manerent, Balch Faieko, Herath Abualio concederetur. Vnumquemque igitur suam portionem sibi vindicasse.

Ipso tempore, quo Husameddaula reditum in Chorasan moliebatur, Emir Nuh Meznium (50) Veziratu remouit et in eius locum vnum ex familiaribus Abdorrahmanum

الرحمن فارسي ميكفتند داده بعد از انكه تاش بخراسان آمد نوح بن منصور رقم عزل بر صفحهٔ حال فارسي كشيده آن منصب را بعبيد الله عزيز مفوض داشت وجون عبد الله بر منصب وزارت نشست بنابر عداوتي كه بحسام الدولة تاش داشت اورا از زعامت وامارت خراسان عزل كرده ابو الحسين سيمجوررا به آن منصب مسرور وممنون كردانيد وحسام الدولة هر جند جد وجهد نمود تا خاطر بادشاه ووزير بدست آورد مفيد نيفتاد وعبد الله عزيز معروض امير نوح كردانيد كه حدوث (*d*) وهن دفترت وذبول طراوت دولت مترتب بر ضعف راي وسوء تدبير وزراء سالف بوده وتدارك آن خلل جز بدين تغيير وتبديل متصور نيست *

ودرين اثناء فخر الدولة كه بعد از فوت برادران خود عضد الدولة ومؤيد الدولة بر سرير سلطنت نشسته بود جنانجه شمهٔ ازين وقايع در قضاياي دبالمه رقم زدهٔ كلك بيان خواهد شد ان شاء الله تعالي مكتوبي بتاش فرستاد مبني از آنكه ايام محنت وروزكار شدت بيابان رسيد وكارها بر سنن استقامت ووفق مرام منتظم كشت وملك موروث از كدورت ومزاحمت اضداد مستصفي شد وتاش جوابي نوشته فخر الدولة را با عشاق عروس مملكت تهنيت كفت وشمهٔ از مكايد حساد وبي عنايتي بادشاه ضميمه آن سخنان ساخت وفخر الدولة در جواب حسام الدولة فصلي مشبع در قلم آورد وكفت آنجه ايزد عز وجل بفيض لطف خويش

(*d*) In Codice: حدوت.

Faresium Vezirum dixit, qui hoc munus tam breui tempore tenuit, vt Husameddaulae, Chorasanum vix ingresso nuncius iam afferretur Abdorrahmani munere exuti *) et Abdallahi Azizi pro eo in Veziratum promoti. Hoc ipsum autem Thascho fatale erat. Scilicet Abdallah Aziz ex infenso, quem in Husameddaulam Thaschum gerebat, animo, illi prouinciam Chorasan ademit eaque Abulhosainum Simdschurum donauit; et quamuis Thasch quaeuis tentaret, quibus principis et Veziri fauorem sibi conciliaret, irriti tamen eius conatus fuere. Etenim Abdallah Aziz Emirum Nuh admonuit, redituum exiguitatem et languorem imperii nonnisi ex priorem Vezirorum imbecillitate et praua administratione fluxisse, nec vllum huius mali remedium esse, nisi omnia ab iis facta et instituta rescindantur.

Hoc tempore contigit, vt Fachreddaula post mortem fratrum Adhadeddaulae et Movaijeddaulae in Sultanatum restitueretur, quae res, si Deo placuerit, curatius in Dailemidarum historia exponetur. (51) Is epistolam ad Husameddaulam Thaschum misit, qua illi nunciauit, tempus afflictionis et miseriae transiisse et res suas ad optatum statum rediisse; regnumque patrium ab inimicorum oppressione et tyrannide liberatum esse. Thasch eum de amore sponsae imperii conciliato gratulatus est simulque certiorem reddidit, quae mala sibi inuidorum machinationibus principisque ira acciderint. Fachreddaula, sicut

*) In persicis exstat: "(Emir Nuh) scripsit calamo remotionis a munere in tabula dignitatis Faresii," quae dicendi ratio Mirchondo valde placuit; saepe enim occurrit.

ارزاني داشته از ممالك وخزاين ودفاين وغير ذلك حكم
مشاركت دارد وهر آنچه اقتراح افتاد از مال ولشكر وساز
وعدت دريغ نيست وفرمود كه مارا مكارم واياديِ وعوارف حسام
الدولة تاش كه بهنكام اقامت ما در خراسان مبذول داشته
فراموش نيست وبشكرانهٔ آن اكر صامت وناطق خود مصروف
داريم خودرا مقصر شناشيم ورسول تاش را فخر الدولة باحترام
تمام رخصت انصراف ارزاني داشت ودو هزار سوار با جملي
لايق بمدد فرستاد وتاش به ابو الحسين سيمجور توجه
نمود وابو الحسين در نشابور متحصن شده تاش بمحاصرة
او مشغول كشت دريں اثناء دو هزار سوار ديكر از ديالمه
بمعاونت تاش رسيدند وچون ابو الحسين ازين قصه اكاه
شد در ظلام ليل راه انهزام پيش كرفت ولشكر تاش
را خبر شده از عقب رفتند واز احمال واثقال خراسانيان
غنيمتي وافر حاصل كردند وتاش در نشابور متمكن
كشته مكاتبات وتضرع نامه بدركاه ملك نوح ارسال نمود
ودر استصلاح حال وطلب مغفرت وتمهيد معذرة واستغفار
از سوابق عثرات توجهي هرچه تمامتر نموده كفت
نعوذ بالله اكر خود خيانتي كردم طريق عفو چرا بسته
شد ودرين معني بسعايت وبدكوبي عبد الله عزير امير نوح
بسخنان ابو العباس تاش التفات ننمود ودرين اثنا ابو
الحسين سيمجور رسولي بكرمان فرستاده از امير ابو الفوارس
بن عضد الدولة مدد خواست واو دو هزار سوار بمعاونت فرستاد
وفايق نيز با جمعي كثير به ابو الحسين پيوست

virum bonum decebat, rescripsit, omnia a Deo O. M. prouinciarum, bonorumque cuiuscumque generis sibi concessa se libenter cum eo communicaturum esse, nec vllum ei denegaturum, siue pecuniam, siue copias arma ceterosque apparatus bellicos a se expetierit. "Nos enim, ita „scripsit, non obliti sumus, quanta in nos beneficia con„tulerit Husameddaula tum quum in Chorasan essemus; „quorum gratiis referendis si omnia nostra impendissemus, „iusto minus tamen egisse nobis videremur." Hoc cum responso Thaschi legatum summo in honore habitum dimisit. Quae promisit etiam impleuit. Etenim misit Thascho in auxilium bis mille equites cum idoneo apparatu, quibuscum ille aduersus Abulhosainum Simdschurum profectus, Nischapurum, quo Simdschur confugerat, obsidione cinxit. Breui post, quum alii bis mille equites Dailamici Thascho subuenirent, Abulhosain hoc audito noctu vrbe excessit. Qua eius fuga cognita, Thaschi copiae eum insecutae sunt atque ex sarcinis et impedimentis Chorasanicorum magnam praedam fecerunt. Thasch autem Nischapuro potitus, ad aulam Emiri Nuh literas supplices misit, quibus a principe humillima sane ratione delictorum praeteritorum veniam orans: "Per Deum, „scripsit, etiamsi peccaui, quare mihi condonationis via „occlusa est?" At Nuh calumniis et accusationibus Abdallahi Azizi occupatus nullam harum precum rationem habuit.

Interea Abulhosain Simdschur legato in Kermanum misso ab Abulfawares filio Adhadeddaulae auxilium expetierat atque bis mille equites ab eo impetrauerat. Praeter

وچندان لشکر جمع شد که کوه وهامون بر نتافت
وباتفاق روي بنشابور نهادند وابو العباس تاش از شهر
بیرون آمده در برابر دشمنان صف آراي کشت وبعد از
کوشش بسیار منهزم کشته لشکر دیلم از مصاحبت
او باز ماندند وخراسانیان بیرامون ایشان در آمده قتلي
بافراط کردند وبعضي از دیالمه وارباب خراسان که بخدمت
تاش توسل جسته بودند اسیر کرده ببخارا فرستادند
وایشانرا بر سوایي تمام ومذلتي عظیم بشهر در آوردند
ومخنثان شهر با دف وامثال آن از ملاهي باستقبال شتافته
دوکهاي زنان در دست آنجماعت نهادند وزبان بسخریت
واستهزا کشادند پس همکنانرا در قلعهٔ قهندز (e) محبوس
کردانیدند تا بعضي به اسوء حال بفنا رسیدند وبرخي آزاد
مطلق کشتند ※

(e) Ita EBN HAUKAL (ed. Ouseley) hanc Bocharae acropolin recte appellat, eiusque nomen *arcem antiquam* significare (p. 236.) tradit. (Scilicet pro کهن دز dicitur.) v. p. 236. 245. 246. 247. 248. 251. 253. In nostro codice exstat قهندز. *Kohendiz* auctore JAKUTI (apud Abulfedam in Büsching. Magazin etc. T. V. p. 337.) est "generale nomen cuiuis arci in medio magnae cuiusque vrbis."

hos quum etiam Faiek ingentibus cum copiis ad Abulhosainum venisset, tantus exercitus conuenit, quem montes et planities non caperent. His copiis, quum Nischapurum peruenissent, Abulabbas Thasch vrbe egressus aciem contra instruxit, sed post fortem pugnam in fugam coniectus est. Tum Chorasanici copias Dailamicas, quae solae ceteris fugientibus pugnam sustinebant *) circumventas breui temporis spatio occiderunt. Quot autem Dailamicorum et magnatum Chorasanicorum, qui in Thaschi seruitium transierant, capti sunt, ii Bocharam missi et summa cum ignominia in hanc vrbem inducti sunt. Plebs enim Bocharensis cum tympanis et aliis huius generis instrumentis musicis illis obuiam profecta fusos muliebres manibus eorum indidit, verba contumeliosa in eos iactans. In arce Kohendiz deinceps carcere inclusi sunt, vbi nonnulli prae miseria exspirarunt, alii aliquamdiu post libertate donati sunt. (52)

*) de Sacy V. C. verba ماندکند - - - لشکر, quae eadem in Ketab Jemini legisse videtur, interpretatur: "Les soldats du Dilem qui étoient demeurés dans le camp" etc.

الفصل الثالث عشر

ذكر رسيدن ابو العباس حسام الدولة تاش به جرجان ومآل حال او

تاش چون از معركه ابو الحسين سيمجور روي گردان شده بجرجان رفت فخر الدولة سراي امارت همچنان آراسته بفرشهاي فاخر وساز وآلت واثر واواني زر وسيم وآلات مطبخ وشراب خانه وديگر اسباب وخزاين بدو باز گذاشته متوجه جانب ري شد واز آنجا پنجاه اسب تازي واستر با سر افسار وزينهاي زرين وساز وسلاح وبرگستوان (f) وخود وسپرهاي زر نگار وشمشيرهاي هندي واصناف اسلحه محلي بزر وسيم باسم تحفه پيش او فرستاد وخراج جرجان ودهستان وابسكون به او گذاشت وبر سبيل تواتر چندان تحفه وهدايا ميفرستاد كه صاحب عباد با آن همه علو همت در مقام نصيحت آمده اورا باسراف وتبذير نسبت ميكرد فخر الدولة روزي در جواب صاحب عباد گفت كه حقوق نعمت وسوابق انعام تاش بر من چندانست كه اگر مجموع موروث ومكتسب خويش با اين پيراهن كه پوشيده ام در مصلحتي از مصالح او صرف كنم از قضاياي يك مكرمت از مكارم او تقصي ننموده باشم واز عهدهٔ يك عارفه از عوارف او بيرون نيامده واز آنجمله يك آنست كه در آن اوان كه از جور وقصد برادران پيش حسام الدولة تاش در خراسان اقامت نمودم اخوان مكتوبات نزد او فرستادند وملتزم شدند

(f) برگستوان a Meninsky ex Lexico Persico-Turcico Constantinopoli s. t. فرهنگ شعوري *Ferhengi Schouri* impresso, exponitur: *tegumentum ferreum vtraque facie panno coactili vestitum.*

Capvt XIII.

NARRANTVR, QVAE ABULABBASO HUSAMEDDAULAE THASCHO IN DSCHORDSCHANO, QVO CONFVGERAT ACCIDERINT.

Fachreddaula Thascho, quum ex proelio cum Abulhosaino Simdschur fugiens in Dschordschanum peruenisset, suum palatium cum omnibus, quibus ornatum erat, stragulis pretiosis, supellectile plurima, vasis aureis argenteisque, instrumentis culinariis, cella vinaria ceteroque apparatu concessit, atque Raiam se contulit. Inde illi misit muneris nomine quinquaginta equos arabicos et mulos pleno cum ornatu, phaleris aureis, apparatu bellico armamentisque et cingulis ornatissimis; quin etiam Dschordschani, Dahisthani et Abisguni reditus illi assignavit, neque non deinceps iteratis vicibus tot tantaque munera misit, vt (Vezir) Saheb Abbad principem moneret, ne nimium liberalitati indulgeret et prodigalitatem illi exprobraret. Sed Fachreddaula aliquando ita Sahebo respondit: "Tanta sunt Thaschi in me merita atque bene-„ficia, vt si omnia mea, et quae haereditate accepi et „quae acquisiui, cum ipso quo indutus sum indusio, pro „illo expenderem, tamen ne quod pro vno quidem be-„neficiorum ab illo in me collatorum illi debeo, exsolue-„rem. Horum beneficiorum vnum tantum commemorare „sufficiet. Quum nimirum propter fratrum infensum in „me animum atque inimicitiam in Chorasano apud Hu-„sameddaulam essem, fratres literas illi miserunt, quibus „expeterent, vt me sibi traderet. Quod si faceret, polli-

كه اكر مرا تسليم ايشان كنند هر ساله مال بسيار
بخزانه امير نوح رسانند ومثل آن مبلغ بتاش دهند
منضم برغايب بلاد عراق از جامهاي فاخر واسبان تازي
وديكر تبركات آن ديار ودر تقبل خدمات كار بجايي
رسانيدند كه عذررا مجالي نماند وجون مضمون رسالت
ايشان بسمع من رسيد روز روشن بجشم من تاريك
شد واميد از حيات منقطع كشت نه طريق برهيز
ميسر بود ونه كريز ممكن در اثناء اين انديشه روزي
حاجب تاش بدر وثاق من آمده دستوري خواست وبمجلس
در آمده مرا بمهماني دعوت كرد ومن متردد شدم كه
ضيافتست يا آفتي ومخافتي با خود كفتم كه غالبا
تير خداعت برادران بهدف مراد رسيده در ضمن احضار
من مكيدتي عظيم مندرجست وبا قلق واضطراب تمام
سوار شدم نه بنائرا تمالك عنان ممكن ونه دست را قوت
تماسك تازيانه باقي جون بمجلس او رسيدم تعظيم
نا محدود وتوقير واحترامي بيش از معهود بجاي آورد
وبلطف مجانست وفرط موانست او خوفي كه داشتم
زايل كشت انكاه مكتوب برادران بمن داد وكفت
ميخواستم كه اين رقعت نهان دارم تا بخاطر اشرف
ملالي نرسد ليكن برده از روي كار بر انداختن از تهمت
وريبت دورتر ديدم وبسكون دل وفراغ خاطر تو نزديكتر
شناختم وبعد از آن ايمان مغلظ بر زبان كذرانيد
كه تاي موي تو بلكه تاري از جامهٔ ترا بهمهٔ خراج

„citi sunt, se quotannis Emiro Nuh magnum tributum, „neque non ipsi aequalem pecuniae summam solutu„ros, insuper magnam eorum, quae bona et iucunda „prouincia Irak producat, et supellectilis et equorum ara„bicorum, copiam donaturos et tam fideliter in illius ser„vitio perstituros, vt nullus vmquam excusationi locus „futurus sit. Quibus de literis quum mihi relatum esset, „lux diurna obscura mihi visa est et de vita prorsus de„speraui. Neque enim fuga saluare me poteram. Hac „in anxietate quodam die vnus ex Thaschi cubiculariis „ad domus meae ianuam venit atque intrandi venia a „me accepta ad prandendum cum domino suo me inui„tauit. Ego incertus, vtrum ab hospitalitate vel a ma„lignitate et insidiis haec inuitatio proficisceretur, ita „mecum locutus sum: Iam sagitta fraudis fratrum sco„pum feriit, atque sub hac inuitatione latet fraus sce„lesta. Tanto igitur cum angore et metu equo ad Tha„schum vectus sum, vt neque digitis frenum regendi „neque manui flagellum tenendi vis et potestas esset. At „quum eius cubiculum intrassem, magno cum honore, „quin maiori fere, quam antea solitus erat, me excepit, „adeo vt eius humanitas et comitas omnem ex animo de„pelleret metum et suspicionem." Tum fratrum literas mihi porrigens: "Constitueram quidem, inquit, hasce „literas occultare, ne animum tuum sollicitarent; iam „autem rem detegere, ad omnem fraudis suspicionem re„mouendam et animum tuum metu et anxietate liberan„dum aptissimum mihi visum est." Post haec verba valido iuramento se constrinxit: "Tu mihi es, aiens,

عراق ندهم واكر آنچه در تحت تصرف منست از صامت وناطق ونقير وقطمير در فراغ خاطر كمينه كسي از ممالیك تو بر باد دهم هنوز در اكرام مقدم واعزاز مورد تو بعشر آنچه در ضميرست از صدق ومحبت وصفاي مودت نرسيده باشم واكر اين بيرهن كه در بردارم در حفظ معاونت تو عنان همت بكردانم ودر مصلحت دفع (g) حوادث از ساحت مجد وانتقام از منازعان ملك موروث تو خرج كنم حق قدوم تو نكزارده باشم وهر كز در باب معاونت تو عنان همت بكردانم (h) تا حق عز وعلا ترا بمستقر عز وشرف خويش رساند اكنون كسي كه در مودت به اين مثابت بود كه بي واسطه خدمتي وواسطه طمعي اين مكرمت بجاي آورده باشد چكونه روا دارم كه در مقابلهٔ صنايع وعوارف او تقاعد وتهاون جايز شمرم لا والله بحق كعبه وروان ركن الدولة كه بنسيان آن مساعي وكفران آن ايادي همداستان نباشم وخودرا بسمت قصور وتقصير منسوب نكردانم علي الخصوص كه قدرت مكافات ومكنت مجازات يافته ام وباري تعالي توفيق معونت وكفايت مؤنت او ارزاني داشته *

وتاش چندگاه در جرجان مقيم بود تا در سنه تسع وسبعين وثلثمايه در آن ولايت وباي عظيم روي نمود ومعظم سپاه تاش ووجوه لشكر ومعارف حجاب وكتاب او در غرقاب فنا افتادند وتاش هم در آن چند روز بمرض مهلك كرفتار آمده در آن غربت با دلي بر حسرت روي براه آخرة آورد *

(g) In Codice: مصلحت ودفع sine در, quod addendum putauimus.

(h) In Codice: نكردانم.

„instar crinis meae; ne filum quidem vestis tuae pro „omnibus Iraki vectigalibus tradam. Quodsi enim omnes „quae mihi sunt, facultates pro salute vel vilissimi seruo„rum tuorum impendissem, tamen tuum aduentum non „ita me honorasse opinarer, quam decima pars amoris et „affectionis animi mei erga te flagitat. Atque si ipsum, „quo amictus sum, indusium, pro tua salute, et siue ad „calamitates a te depellendas, siue ad vltionem a regni „tui patrii vsurpatoribus sumendam collocassem, minus „tamen pro hoc tui ad me aduentus honore me fecisse „existimarem. Omnia igitur pro tua salute impendam, „donec Deus O. M. in patrium regnum te restituerit." „Quum igitur hic homo, quem nullo mihi deuinxeram „beneficio, neque a me rogatus, tantum sui in me amoris „et fauoris exhibuerit documentum, quomodo tandem „recte me agere arbitrari possem, si in rependendis ipsi „beneficiis negligens et remissus forem? Quare per Kabam „et Rokneddaulae (patris mei) animam! numquam horum „beneficiorum memoria animo meo effluet; immo omni„bus viribus annitar, ne minore mensura illa ipsi reddam, „praesertim quum summi numinis gratia facultatem mihi concesserit, ferendi ipsi opem atque auxilium."

Ita in honore habitus Thasch in Dschordschano moram fecit vsque ad annum CCCLXXIX, quo grauis pestilentia Ann. Ar. post abreptam maximam copiarum, praefectorum militiae, 379. incepit principum aulicorum scribarumque partem, etiam ipsum 10 Apr. 989. Thaschum inuasit. Sic ille in hac peregrinatione cum animo multis curis afflicto iter in alterum mundum ingressus est. (53)

الفصل الرابع عشر

ذكر وفات ابو الحسين سيمجور ورسيدن منصب او به پسرش ابو علي ومخالفت ابو علي با امير نوح بن منصور وبيان قضاياء بغراخان ❊

روزي ابو الحسين سيمجور در بعضي از تنزهات خويش رفته كنيزكي از جمله سراري با خود برده بود وخواجه را ميل عيش شده در كنيزك اويخت ودر اثنا مباشرت وانزال روح از بدنش مفارقت كرده آلت معاشرت از كار افتاد وپسرش ابو علي بطريق ارث واستحقاق متصدي امارت خراسان كشت واز بخارا حكومت نشابوررا با ابو علي رجوع نمودند وامارت هراترا بفايق دادند وميان ابو علي وفايق نزاع شده بقتال انجاميد وفايق از معركهٔ ابو علي منهزم شده بمروالرود رفت ودر آنجا لشكر خود مستعد واراسته كردانيده بي آنكه از نوح بن منصور رخصت حاصل كند متوجه بخارا شد وامير نوح نسبت بفايق بد كمان شده اينابخ ويكتوزون را (*i*) بدفع او نامزد كرد وايشان با فايق محاربه كردند وفايق منهزم ببلخ رفت واز آنجا متوجه ترمذ كشت ومكتوبات ببغراخان فرستاده اورا بر مخاصمت امير نوح تحريص نمود ودرين اثناء ابو علي سيمجور عرضه داشتي ببخارا فرستاده التماس نمود كه امارت خراسان بي شريكي مفوض به او باشد ودرين عرضه داشت خدمات آل سيمجور كه نسبت بسلاطين ساماني صدور يافته بود مندرج كردانيد وملتمس او باجابت مقرون

(*i*) DE SACY V. C. in *Ketab Jemini*, Not. et Extr. T. IV. p. 352. pronunciat: *Ibekh* ايبخ et *Bektouroun* بكتورون. Dow hist. of Hind. T. I. p. 54. appellat *Burtusin*. Etiam in nostro codice aliquoties بكتوزون, nisi duo ي puncta in vnum coaluere.

CAPVT XIV.

ABULHOSAINI SIMDSCHURI MORS. IN EIVS LOCVM SVCCEDIT FILIVS ABUALI. BELLVM AB ABUALIO CVM EMIRO NUH FILIO MANSURI GESTVM. RES A BAGRACHANO GESTAE.

Abulhosain quum aliquando in vnum ex suburbanis suis cum concubinarum aliqua se contulerat, ibi inter ipsum cum ea concubitum animam exhalauit, et filius eius Abuali regnum Chorasani et haereditate et meritis debitum accepit. Bocharenses autem rem ita constituerunt, vt Abualio Nischapur quidem maneret, Herath autem Faieko concederetur. At breui post discordia nata bellum inter eos excitauit, et Faiek ab Abualio acie victus Meruarrudum fugit, vnde, copiis paratis et instructis, nulla ab Emiro Nuh venia rogata, Becharam contendit. Quod quum principi suspicionem moueret, Inabechum et Jekthuzunum aduersus Faiekum misit, qui eum fugarunt. Balchum igitur indeque Therbedum fugit, vnde Bagrachanum ad bellum contra Emirum Nuh suscipiendum sollicitauit.

Eo tempore Abuali literas supplices Bocharam misit, quibus petebat, vt tota Chorasani prouincia sibi sine socio concederetur, et quo facilius hoc consequeretur, pristina a familia Simdschuri Soltanis Samanidis praestita seruitia commemorabat. Id quum Emir Nuh annuerat, scribae

شده القاب خدمتش منشیان عطارد فطنت بفرمان امیر نوح
امیر الامراء المؤید من السما نوشتند چون کار ابو علی در
استیلا واستعلا بغایت رسید دست تصرف در مجموع دیار
خراسان دراز کرده مطالبه آغاز نهاد واموال آن بلادرا بر
اتباع خویش موزع ومنقسم گردانید ونوح بن منصور
ازوی استدعا کرد که بعضی دیار خراسانرا بگماشتگان
دیوان خاص گذارد ابو علی بدان سخن التفات ننمود ودر
جواب فرمود که خلقی کثیر از متجنده درین جانب
مجتمعند واموال این ولایت بعلوفات ومرسومات ایشان وفا
نمیکند اگر طرفی دیگر از ممالک محروسه اضافهٔ اقطاع
این کمینه کنند میشاید وبعد از آن میان طاعت
وعصیان روزی میگذرانید ومخاصمتی در پردهٔ مصادقت مینمود
ومکتوبات وتبرکات (k) بملک ترک بغراخان فرستاده بپیغام
داد که اگر خان متوجه ماورا النهر گردد من نیز ازین
جانب در حرکت آمده بدو بپیوندم مشروط بآنکه بعد از رفع ودفع
امیر نوح مملکت او منقسم بدو قسم شود ماورا النهر از خان
باشد وخراسان بما تعلق گیرد وبغراخان دندان طمع تیز کرده
بقصد امیر نوح لشکر کشید ونوح اینانج حاجبرا با لشکرها
باستقبال او فرستاد وبغراخان اینانجرا اسیر کرده بترکستان
روان کرد وبدین سبب وهنی تمام بحال نوح بن منصور راه یافت
وبعد از آن از سر اضطرار نوح فایقرا طلبیده تربیت کرد
ولشکری به او داده بحکومت سمرقند نامزد فرمود تا آن

(k) In Codice: میلاکات.

(in diplomatibus) eum: *Atharedi fetnath bifirmâni Emir Nuh Emir el omra Almowaiiad min assamia* [Mercurium sapientiae ex iussu Emiri Nuh *) summum Emirum a coelo confirmatum] appellarunt. Consecutus igitur quae optauerat et omni Chorasano potitus, prouinciam exactionibus vexare coepit, omnesque eius reditus inter suos milites et familiares diuisit, neque mandato Emiri, quo iubebatur nonnullas Chorasani regiones praefectis a Divano suo missis concedere, obtemperauit, sed respondit: "Sunt „in hac regione collecti tot milites, vt huius prouinciae „reditus non sufficiant ad stipendia illis numeranda, quare „potius haud a re alienum foret, aliam regni a Deo custoditi „partem illi addere." Sic inter obedientiam et seditionem res aliquamdiu fluctuabat, et inimicitia amicitiae velo obtecta erat. Interea autem Abuali literis et muneribus Bagrachanum Turcarum regem sollicitabat, vt prouinciam Transoxanam inuaderet, se ipsum ab altera parte eandem prouinciam ingressurum, et cum illo copias coniuncturum esse promittens, ea nimirum conditione, vt Emiro Nuh exturbato imperium ita inter ipsos diuideretur, vt Kano prouincia Transoxana, sibi Chorasan obtingeret. Quod quum etiam Bagrachano arrisisset, ille cum idoneo exercitu finibus suis aduersus Emirum Nuh exiit, et Inabekum cubicularium, quem Emir Nuh ad illum prohibendum cum copiis emiserat, captum in Thurkesthanum misit. Eo rebus valde debilitatis Emir Nuh filius Mansuri quamuis inuitus Faiekum reuocauit, illique copiarum imperium et

*) Singularis sane titulus, cuius similem non reperi. DE SACY V. C. ex *Ketab Jamini* (p. 351) eum non commemorat.

مملکت را از آسیب ترکان صیانت نماید چون فایق بسمرقند
رسید شنید که بغراخان متوجه است با سپاهي که همراه
داشت از شهر بیرون آمد وپیش از تسویهٔ صفوف واستعمال
سیوف روي در تافته ببخارا رفت وهیچکسرا شبههٔ نماند
که فرار فایق بنابر خبث عقیدت وکفران نعمت بوده نوح از
حدوث آن واقعه هراسان ومضطرب کشته ودل از حکومت
برداشته ومملکت کذاشته در کنجي متواري شد وبغراخان
بعد از ضبط سمرقند ببخارا رفت وفایق به استقبال او
شتافته در زمرهٔ خواص وي منتظم شد وچون بغراخان بر
سریر ملک قرار کرفت فایق رخصت طلبیده که ببلخ رود
ومال آن مملکت از رعایا استخراج نماید وسکه وخطبه بشعار
دعوت خان در اطراف آن ولایت مقرر کرداند وبغراخان دستوري
داده فایق به آن صوب توجه نمود ونوح بن منصور فرصت یافته
از مستقر خویش متنکر وار بیرون آمده واز جیحون عبور
نموده بآمل شط نزول فرمود وجمعي از خدم وممالیک او که
آنجا افتاده بودند متحیر وسر کشته مانده چون ایشان از
وصول پادشاه خویش خبر یافته شادمان کشتند بلکه
حیاتي نو در ابدان پژمردهٔ آنجماعت ظاهر شد واز اطراف وجوانب
لشکرهاي متفرق در ظل رایت نصرة آیت او مجتمع کشتند
واز بدایت حدوث فتنه وآشوب امیر نوح مکتوبات به
ابو علي سیمجور میفرستاد واورا بنصرت خویش وقضاي
حقوق نعمت وقیام بحمایت بیضهٔ دولت دعوت میکرد
واو در آن باب بقول مکذوب ومواعید عرقوب نوح را مغرور

Samarcandi praefecturam commisit, vt hanc regionem a Thurcis vexatam defenderet. Is autem audito Bagrachanum aduentare, cum copiis sibi commissis vrbe egressus, acie nondum instructa neque gladiis strictis tergum vertit et Bocharam aufugit. Nemini erat dubium, quin turpis haec Faieki fuga a summa perfidia et ingrato erga principem animo profecta esset. Emiro Nuh autem haec clades tantum timorem iniecit, vt deserto regno latibulum quaereret. Post hanc victoriam Bagrachan Samarcando potitus Bocharam perrexit, et Faiek obuiam illi profectus, aulicorum eius turbae se immiscuit. Idem a Bagrachano, quum thronum sibi vindicasset, veniam petiit, Balchum proficiscendi, vectigalia ab huius prouinciae incolis exigendi atque curandi, vt preces publicae ibi pro eo fiant nummique eius nominibus ornentur. Qua impetrata Faiek Balchum profectus est.

Interea Emir Nuh filius Mansuri opportunitate inventa, vestibus quae dignitatem prodere possent abiectis, ex latibulo euasit, atque Oxo transiecto Amal Schattum se contulit, vbi ministrorum et Mamlukorum aliquos, qui dubii quid agendum essent eo se receperant, aduentu suo exhilarauit. Eorum quidem nonaginta vitam ex hac miseria saluauerant, sed mox vndique milites dispersi ad vexillum eius victoriosum rediere. Iam initio calamitatis et miseriae Emir Nuh ad Abualium Simdschurum scripserat, atque ab eo petiuerat, vt gratiam sibi pro pristinis beneficiis rependens, rebus suis afflictis succurreret *).

*) In persicis: "vt perseueraret in defendendo suo dynastiae."

میداشت وچون نوح بآمل شط نزول کرد ایلچي بپش ابو علي فرستاده کفت انتظار از حد کذشت وکار بغایت رسید وقتست که بقضاي حقوق سابقه قیام نمایي ودر معاونت آل سامان بکذشتکان اقتدا کني وابو علي همچنان بر عادت ذمیم وخلق لئیم خویش مستمر بود تا خداي تعالي مهمات ملک نوح بي منت خلق کفایت کرده اورا بمقر شرف خود رسانید وغدر ومکر دشمنان اورا سبب حرمان وخذلان ایشان ساخت وما ذلک علي الله بعزیز ۞

الفصل الخامس عشر

ذکر رفتن بغراخان از بخارا ومعاودت نوح بن منصور بمملکت خویش واتفاق امیر ناصر الدین سبکتکین با او در قلع وقمع ابو علي وفایق وبیان محارباتي که در آن ولا میان ایشان واقع شد ۞

بغراخان از هواي بخارا متاذي شده شامه طمع در خاندان قدیم شامل حال او کشت وبعلتي صعب کرفتار آمده علاج بیماري خویش جز استنشاق هواي ترکستان ندانست لاجرم از بخارا بیرون آمده متوجه آن صوب شد وبخاریان دست اذناب بلشکر او دراز کرده شرایط غارت وتاراج وقتل بتقدیم رسانیدند وبغراخان در بعضي از منازل نقد حیات بقابض ارواح سپرد وچون این بشارت

At ille Emirum blandis verbis et promissis *) decepit. Quum igitur Amol Schattum se contulisset, Emir Nuh rursus legatum ad Abualium misit hoc cum mandato: „Nullus amplius morae locus, res enim ad extremum per-„venit. Tempus est, vt nobis beneficia olim in te collata „rependas, atque in defendenda gente Samanidarum maio-„res tuos imiteris." Nihilominus Abuali in hac turpi et inhonesta agendi ratione perstitit, donec Deus O. M. sine vlla ope humana Nuhum in patrium regnum restitueret, et hostium eius fraudes atque machinationes in eorum ipsorum perniciem conuerteret, quam ob rem Deum laudibus meritis celebramus. (54)

CAPVT XV.

BAGRACHAN BOCHARA EXCEDIT. NUH FILIVS MANSURI IN REGNVM REDIT. EMIR NASEREDDIN SOBOKTHEGIN SOCIETATEM CVM EO INIT, AD ABUALIUM ET FAIEKUM DEBELLANDOS ET EXSTIRPANDOS. BELLA ILLO TEMPORE INTER EOS GESTA.

Bagrachan ab aëre Bocharensi male affectus in pristinam sedem redeundi consilium cepit. Scilicet, quum graui morbo inuaderetur, cuius nullam aliam nouerat medelam nisi aërem Thurkesthani ducere, Bochara relicta statim eo contendit, sed in ipso itinere morte praeuentus est. Illo vrbe egresso Bocharenses omnia violentiae genera in eius milites cumularunt, eos occidendo et spoliando. Nuh

*) In persicis: "*promissis Orkubi*" RICHARDSON *pers. engl. Dict.* s. h. v. *Urkub* a man celebrated for breach of promise, hence the adage *Mowaid Urkub* the promises of Urkub, never meant to be performed. V. GOLII *Lex. arab.* s. h. v.

بسمع نوح رسید بر جناح استعجال روی ببخارا نهاد و
بخاریان با جمعهم باستقبال او شتافته از ملاقات خدمتش
جنان خرم کشتند که روزه دار برویهٔ هلال وتشنه لب
بشراب زلال وبار دیکر سمرقند وبخارا ومنسوبات آن در تحت
تصرف کماشتکان ملك نوح قرار کرفت وامر ونهی او
بر قاعدهٔ معهود بدآن ممالك شرف نفاذ یافت جون ابو علی
دید که سفینهٔ نوح بر جودی فراغت قرار کرفت شعلهٔ
رای او در ظلمت آن نازله فرومرد وروضهٔ عیش او از صرصر
آن حادثه بژمرده کشت وبا خواص در آن باب مشورت
نموده جاره آن از عقلاء استفسار کرد همکنان کفتند
که طینت آل سامان بزلال لطف وکرم سرشته وعفو
واغماض آن طایفه از زلات وعثرات خدمتکاران رسمیست
قدیم وعادتی معهودست وازین غرقاب جز بکشتی عنایت
امیر نوح بساحل نجات نتوان رسید واین سیلاب محنت
جز بیمن دعوت او در مناقیر (l) ارض نفوذ نیابد طریق
آنست که در استرضای خاطر شریفش بهر نوع که میسر
کردد سعی نموده آید وابو علی را این سخنان موافق مزاج
افتاده تهیهٔ هدایا وتحف اشتغال نمود وبیشکشهای لایق
فراهم آورده خواست که بدست سفیر جرب زبان بخدمت امیر
رضی نوح بن منصور سامانی فرستد تا بسحر بیان عقدهٔ وحشت
از ضمیر منیر او بکشاید اما در آخر اندیشهٔ دیکر کرده
با خود کفت جایی که من همه تخم جفا کشته باشم

(l) In Codice: مناقد.

autem, laeto mortis Bagrachani nuncio accepto, Bocharam festinauit, omnisque Bocharae populus obuiam ei egressus eius aduentu exhilaratus est pariter ac ieiunans aduentu nouilunii et sitiens potu aquae purae. Sic rursus Samarkand et Bochara regionesque ad hos vrbes pertinentes in Nuhi potestatem peruenere. Ita autem quum Nuhum in imperium restitutum videret *), Abualio lux prudentiae in tenebris huius calamitatis exstincta atque hortus vitae halitu huius casus afflictus est. Quare cum amicis deliberationem instituit huiusque rei remedium ex prudentibus quaesiuit. Omnes in eo consenserunt: quum nota sit gentis Samanidarum antiqua et innata quasi benignitas atque erga peccata et delicta ministrorum indulgentia, itemque nulla alia salutis via ipsi pateat, nisi confugere ad hanc principis indulgentiam, curandum illi esse, vt quauis ratione principis gratiam sibi conciliet **). Quod consilium quum Abualio placuisset, munera pretiosa comparauit, quae per legatum eloquentem et facundum ad Emirum Radhi (benignum) Nuh mitteret, vt ille facundiae illecebris omnem ex animo eius indignationem expelleret. Sed ad extremum mente mutata ita ratiocinatus est: "In „loco vbi segetem destruxi, quomodo possum exspectare

*) In persicis: "Quum videret, arcam Nuhi (Noachi) in monte Dschudi (ita vocant Orientales montem Armeniae, in quo Noachi arcam post diluvium dilapsum consedisse dicunt) liberationis consedisse."

**) In persicis: "Omnes dixerunt, naturam gentis Samanidarum in aqua benignitatis et liberalitatis depstam, illique peccata et delicta ministris condonare et remittere antiquum et vsitatum morem esse; neque ex hoc vortice nisi nauigio indulgentiae Emiri Nuh euadi, neque hanc inundationem calamitatis, nisi eo implorato, fistulis terrae absorberi posse."

خرمن وفا چگونه بپیمایم ودر موضعی که نهال خلاف نشانده باشم ثمرهٔ موافقت بر چه وجه توقع نمایم ودر فرستادن ایلچی واموال واظهار اعتذار واستغفار متردد شد ودرین اثناء فایق به او پیوسته چندان وسوسه کرد که ابو علی در مخالفت ولی نعمت یکجهت گشت بیان این سخن آنست که چون احوال امیر نوح بعد از فوت بغراخان انتظام یافت فایق پریشان روزگار ومشوش خاطر گشته تدبیری جز آن ندانست که قبل از آنکه قوت وشوکت ملك نوح سمت ازدیاد پذیرد اورا از میان برگیرد لاجرم لشکری ترتیب داده از سر تهور متوجه بخارا شد وامیر نوح جمعی از دلیران سپاه باستقبال او فرستاد وهردو گروه بیکدیگر رسیده بعد از تسویه صفوف مقاتله صعب روی نمود وخلقی کثیر در عقدهٔ هلاك افتاد آخر الامر فایق جان از معرکه بیرون برد وچون ملجا ومهربی دیگر نداشت التجا بابو علی کرده خباثت آغاز نهاد وابو علی بمقدم او شادمان شده حضور اورا سبب استغنا از استرضای امیر نوح پنداشت وآن تحف وهدایا که جهت امیر نوح ترتیب کرده بود بفایق داد ومیان ایشان مبانی مصادقت ومخالصت استحکام یافت وامیر نوح چون از اتفاق ابو علی وفایق آگاه شد همگی همت را بر آن گماشت که آن دو توسن عاصی را بدست کدام رایض در زیر بار اطاعت آرد وآن دو نهنگ جافی (m) را بقوت کدام صیاد بدام انتقام کشد وبعد از تقدیم مشورت قرعهٔ اختیار بر امیر ناصر الدین سبکتکین افتاد که بوفا ومروت معروف

(m) In Codice: حافي.

„messem laetam, et in solo, vbi surculum seditionis plan„taui, quomodo mihi potest excrescere arbor concor„diae?" Eo dubius redditus est, an munera et legatum ad principem mitteret, peccatorumque veniam ab eo rogaret. His curis anxium quum Faiek superueniret, is facile illi persuasit, vt secum societatem rebellionis contra principem clementem iniret, quae res iam accuratius exponenda est. Scilicet quum post Bagrachani mortem res Emiri Nuh ad laetiorem statum rediissent, Faiek eandem ob caussam anxius et sollicitus aliud inuenire non potuit consilium, nisi vt principem, priusquam eius vis et potentia magis aucta esset, e medio tolleret. Quare exercitu statim instructo Sirthehuro Bocharam contendit. Emir Nuh autem fortissimorum militum exercitum obuiam illi misit, qui Faiekum acie vicit, multis vtrimque caesis. Faiek igitur pulsus, quum aliud refugium non haberet, ad Abualium confugit, vbi vafritiam suam exercere coepit. Illius aduentu Abuali mirum in modum laetus, vires suas eo ita auctas existimabat, vt principis clementiam implorare opus non haberet, donaque et munera, quae Emiro Nuh destinauerat, Faieko dedit. Sic inter eos amicitiae et societatis fundamentum firmissimum exstructum est. Ea autem de re quum Emir Nuh certior factus esset, omnem cogitationem in illud intendit, cuiusnam domitoris ope duos hos equuleos refractarios sub iugum obedientiae mitteret, cuiusque venatoris vi has duas belluas immanes laqueo vindictae irretiret. Post deliberationem sedulo institutam sors electionis in Emirum Nasereddinum Sobokheginum, vir-

وبقوت وشوكت مذكور وموصوف بود ودر آن اوقات كه در
خراسان وما ورا النهر اين قضايا دست داد امير سبكتكين
بغزوات هند اشتغال نموده غنيمتي فراوان حاصل كرده بود
وجون خاطر امير نوح بر استعانت سبكتكين قرار كرفت ابو
نصر فارسي را بر سالت نزد او فرستاد وشمه از قبايح افعال
وفضايح اعمال ابو علي وفايق انها كرده استمداد نمود امير
سبكتكين از بيسماني آل سامان غيرت آورده بر فور طبل رحيل
كوفته بجانب ماورا النهر نهضت فرمود وامير نوح تا ولايت
كش (n) باستقبال او آمد وبيش از ملاقات امير سبكتكين
از كلفت نزول ومباشرت زمين بوس بحكم ضعف شيخوخة
ومراعات كبر سن استعفا نمود وملك نوح عذر اورا در آن
باب مقبول داشته اما جون جشم ناصر الدين سبكتكين
بر طلعت نوح افتاد هيبت بادشاهي زمام اختيار از دست
او بستد لاجرم فرود آمده ركاب ملك نوح ببوسيد ونوح
باعزاز وبشاشتي تمام اورا در بر كشيد واز ملاقات آن دو
سعادتمند روحي بدلها رسيد وكل مسرت در رياض خواطر خاص
وعام بشكفت وجمعي دست داد كه مثل آن در هيج تاريخ
مذكور ومسطور نيست وبعد از ترتيت اسباب ضيافت
وطوي در باب منتظم امور ملك ودفع منازعان انواع سخنان
كفتند ومقرر بر آن شد كه امير سبكتكين بغزنين معاودت
نموده باستعداد سباه وترتيب لشكر قيام نمايد وامير نوح

(n) In Codice: كس. *Ketab Jemini* l. c. p. 355. "Nouh alla au-devant de lui jusqu'à *Kesch.*" Dow hist. of Hindost. T. I. p. 45. habet "to the country of Sirchush."

tute et fortitudine inclytum, potentiaque et robore clarum, cecidit.

Emir Sobokthegin eo tempore, quo haec in Chorasan et Transoxana gerebantur, bello Indico (55) occupatus erat, quo magnam praedam faciebat. Emir Nuh igitur quum decreuisset, Sobogtheginum in auxilium aduocare, Abunasrum Farasium ad illum misit cum epistola, qua ea, quae in se mala Abuali et Faiek perpetrauerint, narrauit eiusque opem implorauit. Sobogthegin, qui et in his Samanidarum miseriis *) ab animi generositate non aberrabat, sine mora iter in Transoxanam ingressus est, illique Emir Nuh vsque ad Keschi agrum obuiam processit. Eo quum peruenisset, Sobokthegin, priusquam conueniret cum principe, ab eo expetiit, vt propter senectutis debilitatem descensionem ab equo et terrae osculationem sibi remitteret. Quod licet facile a Nuho impetrauisset, tamen, oculis in Nuhum incidentibus, tanta illius mentem cepit huius viri veneratio, vt continere se nequiret, quin ab equo descenderet stapiasque eius oscularetur; sed Nuh summa cum humanitate et comitate surgere eum iussit. Augustorum horum principum conuentus omnium animos exhilarauit inque hortis omnium animorum et nobilium et plebeiorum rosa tantae laetitiae effloruit, quanta quod huius historiae auctor asseuerat, nullis in annalibus commemoratur. Post epulum magnificum principes deliberatione instituta de eo conuenerunt, vt Emir Sobokthegin Gaznam rediret ad copias parandas et instruendas. Tum

*) Est in persicis παρωνομασία vocis persicae *Bisamani* et nominis *Samani*.

دست بصلات ومبرات بر کشاد وبخلعتهای فاخر وتشریفات
پادشاهانه واصناف الطاف امیر سبکتکین واتباع اورا بنواخت
وسبکتکین بغزنین مراجعت کرده امیر نوح بجانب بخارا شتافت
وجون ابو علي بدین قضیه مطلع شد دود حیرت بکاخ دماغ او
متصاعد کشت وبا خواص خویش وارباب تجربه مشورت فرمود که
اکر حادثه روي نماید وجشم زخمي رسد بکدام ولایت روند وپناه
بکدام صاحب حشمت برند ایشان باتفاق کفتند که با فخر الدولة
طریق محبة ومودت مسلوک باید داشت وموالات اورا عروهٔ وثقي باید
شناخت ابو علي ابو جعفر بن ذو القرنین را (o) بسفارت جرجان
نامزد فرمود واز نفایس خراسان ورغایب ترکستان بقدر میسور
جهت فخر الدولة ووزیر او صاحب عباد ارسال نمود تا میان ایشان اساس
مخالصت وموافقت مشید کشت وابواب مکاتبات ومراسلات مفتوح آمد
ودرین اثنا ماهجهٔ رایت امیر ناصر الدین سبکتکین از افق
دیار بلخ طالع کشت وامیر نوح از بخارا در حرکت آمده شار
حاکم غرجستان وابو الحارث فریغوني والي جوزجان (p) به او
بپیوستند وامیر ناصر الدین با قرب دویست زنجیر فیل اراسته
ولشکري از عار جبن وبددلي پیراسته بامیر نوح ملحق شد

(o) Dow hist. of Hind. T. I. p. 46. "Jaffier zul Karmin."

(p) In Codice: جورجان DE SACY V. C. ita scribit *Ketab Jamini*, Notic. et Extraits T. IV. p. 356. "(Nouh) fut joint *dans le Djouzdjan* par Aboul-hareth Fariguni," ibique haec annotat: "Il y a encore ici Djordjan dans le manuscr. 61: c'est une faute. Le Djordjan appartenoit à Fakhred-doula; le Djouzdjan étoit l'apanage de la maison de Férigoun." Cf. quae idem vir doctissimus l. c. p. 353. not. *o.* monet. ABULFED. Tabb. geogr. in Büsching. Magaz. T. V. p. 337. Infra iterum *Dschurdschan* in nostro codice occurrit. Etiam apud ABULFEDAM *Ann. mosl.* T. I. p. 249. T. II. p. 120. legitur جورجان. Quodcunque rectum sit, bene distinguenda est haec regio a Dschordschân (جرجان sine و). V. Indic. geograph.

Emir Nuh manum ad liberalitatem et munificentiam aperuit et Sobokthegiuum eiusque comites vestibus splendidis, muneribus pretiosis, qualia tantum principem decebant, aliisque beneficiis multis ornauit. Deinceps Sobokthegin Gaznam, Emir Nuh Bocharam rediere.

Has autem res quum Abuali accepisset, ita stupefactus est *), vt cum amicis et magnatibus suis consilium iniret, quonam confugiendum sit et apud quemnam ex amicis salutem inuenire possit, si quando haec calamitatis vis ingrueret. Omnibus in eo consentientibus, Fachreddaulae amicitiam esse ambiendam, eamque omnibus aliis praestare, Abuali Abudschafarum filium Dsulkarnaini tanquam legatum in Dschordschanum misit, qui Fachreddaulae eiusque Veziro Saheb Abbad (vulgo appellato) munera ex pretiosissimis Chorasani et Thurkesthani rebus bona cum fortuna perferret, quibus eorum fauorem et amorem sibi conciliaret epistolarumque et legatorum commercium aperiret. Interea Emir Nasereddin Sobokthegin Balchum peruenerat **); Emir Nuh Bochara egressus Scharum Gordschesthani regem (56) et Abulharetsum Farigunicum Dschuzdschani praesidem sibi adiunxerat. Emir Nasereddin autem adducebat ad illum ducentas prope elephantum armatorum catenas †) et copias pusillanimitatis et

*) In persicis: "fumus stuporis super fastigio cerebri eius continuo ascendere coepit."

**) In persicis: "Orbiculus vexilli Emiri Nasereddini Sobokthegini ex horizonte agri Balchici apparuerat."

†) DE SACY V. C. Notices et Extr. T. V. p. 333. coniicit, catena elephantum intelligi *elephantum par*.

وچون ابو علي وفايق از توجه ايشان خبر يافتند با لشكرهاي خراسان ودو هزار ديلم كه فخر الدولة بمدد ايشان فرستاده بود باتفاق داراء بن شمس المعالي قابوس بن وشمكير كه از جرجان بمعاونت ايشان آمده بود آماده حرب كشته از هرات بيرون آمدند وامير ناصر الدين صحراي عريض فسيح اختيار كرده ميمنه وميسره بياراست وخود باامير نوح وسيف الدولة محمود غازي در قلب بايستاد وابو علي نيز در ترتيب لشكر غاية جد مبذول داشته فايق را بميمنه فرستاد وميسره را ببرادر خويش ابي القاسم سيمجور سپرد وچون هر دو فريق بهم رسيدند ميمنه وميسره فايق برابر (q) انغار وجو انغار ملك نوح غالب وفايق آمده ايشانرا از جاي برداشتند ونزديك بود كه كار از دست برود وخللي فاحش راه يابد كه داراء بن قابوس از قلب ابو علي حمله آورد وچون بميان هردو صف رسيد سپر در پشت كشيد وبخدمت ملك نوح رفته روي بمقاتله سپاه خراسان نهاد امراء عاصي وجمهور سپاه انديشيدند كه غدر دارا بي موافقت جمعي نتواند بود وبدين سبب دلشكسته شدند وامير سبكتكين چون آثار ضعف وانكسار بر وجنات احوال مخالفان مشاهده نمود با جمعي سواران پر خاشجوي حمله كرد واصحاب ابو علي از نهيب اين واقعه سراسيمه كشته روي بكريز نهادند وسلطان محمود كريختكانرا تعاقب نموده جمعي را قتيل وفوجي را دستكير

(q) In Codice: بربر. Non tamen ex salebris huius loci prorsus me expedire possum.

ignauiae expertes. Hos imperatores quum aduentare accepissent Abuali et Faiek, cum copiis Chorasanicis et duobus millibus Dailamitarum, quos Fachreddaula illis in auxilium submiserat, itemque Dara filius Schamselmaalae Kabusi nepos Vaschmgiri, qui ex Dschordschano illis opem laturus aduenerat, ad bellum instructi, Heratha exierunt. Tum Emir Nasereddin campo amplo et spatioso electo alam dextram et laeuam disposuit, ipseque cum Emiro Nuh et Saifeddaula Mahmudo Gazio in media acie constitit. Ab altera parte Abuali pariter maxima cum cura aciem instruens Faieko dextram alam, fratri suo Abulcasemo Simdschuro laeuam commisit. Concursu facto laeua et dextra ala oppositas sibi hostium acies atque ipsas etiam Emiri Nuhi copias superauerunt et loco pepulerunt. Iam ad summum discrimen res erat redacta nec procul aberat, vt summa confusio oriretur, quum Dara filius Kabusi ex media Abualii acie prorumperet, et quum in medium spatii, quo vterque exercitus disiungebatur, peruenisset, clypeo in tergum reiecto *), ad Regem Nuh transiret, armaque in Chorasanicos conuerteret. Tum Emiri rebelles (Abuali et Faiek) omnesque eorum milites, reputantes, hanc Darai perfidiam sine consensu aliorum fieri non potuisse, animum omnino desponderunt. Quo animaduerso Emir Sobokthegin cum manu equitum audacissimorum impetum fecit, militesque Abualii eo in maximum stuporem coniecti fugerunt; quos Sultan Mahmud persequens multos trucidauit, alios cepit. Tantam

*) Dow hist. of Hindost. T. I. p. 47. addit: "which was a signal of friendship."

كردانيد مخالفان از كرايم اموال وسائر واسلحه جندان
كذاشتند كه اكر عشر آن وقايه عوض خويش ميساختند از
آسيب دوران سالم ميماندند ابو علي وفايق كريخته بنشابور
رفتند وملك نوح وامير سبكتكين وبسرش محمود جهت استراحة
وتقسيم غنايم دو سه روزي در هرات توقف نمودند وامير نوح
سبكتكين را بلقب ناصر الدين بلند آوازه ساخت ووارث ملك
او محمود را بلقب سيف الدولة مشرف كردانيد وامارت جيوش
كه منصب ابو علي بود بسيف الدولة تفويض نمود وخود
كامياب وكامران بجانب بخارا نهضت فرمود وامير ناصر الدين
وسيف الدولة محمود با كوكبهٔ عظيم بر سمت نشابور روان
شدند وابو علي جون آوازهٔ توجه ايشان شنيد بجرجان رفته
بناه بفخر الدولة برد وصاحب عباد در باب رعايت ابو علي
سخنان كفته فخر الدولة مبلغ هزار هزار درم بابو علي
انعام فرمود تا در مصالح خويش مصروف دارد وابو علي وفايق آن
زمستان در جرجان اقامت نمودند وفخر الدولة را بزيادتي
ملتمسات تصديع ميدادند واو در انجاح مقاصد ايشان اهمال
وتغافل ورزيده ابو علي وفايق از فخر الدولة آزرده خاطر كشتند
وبا خواص خويش در باب مصلحت روزكار مشورت كردند بعضي
كفتند كه صلاح در آنست كه در جرجان شعار دولت امير نوح
اظهار كنيم ومنابر ودنانيررا باسم ولقب او مزين ومحلي
كردانيم وبدين وسيلت بخدمت وي تقرب جوييم فايق ازين
معني سرباز زده كفت سبكتكين بغزنين رفته ومحمود در
آن ولايت تنها مانده واو طاقت مقاومت ما ندارد اكنون مناسب

autem mundi pretiosi, supellectilis et armorum copiam hostes amiserunt, vt si decimam tantum eius partem seruare potuissent, per totam vitam penuria ipsis metuenda non fuisset. Abuali et Faiek Nischapurum fugerunt; Emir Nuh autem, Sobokthegin eiusque filius Mahmud et quietis capiendae et praedae diuidendae causa duos tresue dies Herathae morati sunt, vbi Sobokthegino splendidum titulum: *Nasereddin* (defensoris fidei), regnique eius haeredi Mahmudo titulum: *Saifeddaula* (gladii regni) copiarumque imperium, quod hactenus Abuali tenuerat, Emir Nuh tribuit. Post has res gestas princeps rerum suarum prospero successu laetus Bocharam rediit, Emir Nasereddin autem et Saifeddaula magno cum exercitu iter Nischapurum ingressi sunt. Abuali eorum aduentu audito in Dschordschanum ad Fachreddaulam fugit, qui precibus Veziri sui Sahebi Abbad, quem Abuali donis sibi conciliauerat, victus, millies mille denarios illi donauit, quos in vsus suos conuerteret. Sequentem igitur hiemem Abuali et Faiek in Dschordschano transegerunt. Sed quum Fachreddaula erga alias multas rogationes, quibus eum fatigabant, non ita facilem se praebebat, Abuali et Faiek eo indignati cum amicis deliberationem instituerunt quid optimum factu sit. Nonnulli suadebant, egregia opportunitate oblata in principis gratiam redeundi, prouinciam Dschordschan Emiri Nuh nomine occupare eiusque nominibus et titulis nummos templorumque suggestus ornare. Haec autem sententia Faieko non placuit, qui ita disseruit: "Quum Sobokthegino Gaznam reuerso, Mah„mud qui solus Nischapuri remanserit, resistere nequeat,

چنان میفرماید که بنشابور رویم ومحمود را از آن ولایت
بیرون کرده ساکن ومطمئن بنشینیم واکر عیاذا بالله
چشم زخمي رسد باز بجرجان معاودت نماییم وبتعجیل
ازین دیار بیرون باید رفت که هواي جرجان عفن است
مبادا که بما واتباع آن رسد که بحسام الدولة تاش
ولشکر او رسید عامهٔ سپاه بنابر محبت وطن ومیل
باهل ومسکن این راي مستحسن داشتند وابو علي شاء
ام ابي با ایشان همداستان شده باتفاق عازم نشابور
کشتند وسیف الدولة محمود از توجه مخالفان خبر
یافته قاصدي بغزنین روانه ساخت وکیفیت واقعه معروض
پدر کردانید وخود ظاهر نشابوررا معسکر ساخت مترصد مدد
مي بود وپیش از وصول لشکر غزنین در سنه خمس
وثمانین وثلثمایة ابو علي وفایق لشکر بجانب سیف الدولة
محمود کشیده بر سر او ریختند وبعد از قتال وجدال
سلطان محمود منهزم شد واحمال واثقال او بدست ابو علي
وفایق افتاد وایشان نشابور را در حوزهٔ تصرف آوردند جمعي
ازمردم بعید الفکر دور اندیش با ابو علي کفتند که بر
سبیل استعجال از عقب محمود باید شتافت پیش از
آنکه پدر به بسر بپیوندد واز بخارا مدد به ایشان رسد
خاطر از مهمات ملکي فارغ باید ساخت از بخت بد وضعف
طالع ابو علي کلمات مشفقانرا بسمع رضا اصغا ننمود
ودر آن امر تغافل وتساهل ورزیده عرضهٔ داشتي ببخارا
ومکتوبي به امیر ناصر الدین فرستاد واز در عذر خواهي

„nobis potius Nischapurum proficiscendum est, vt illum „inde expellamus, atque tranquille et quiete ibi imperemus. Haec enim expeditio si, quod Deus auertat, in„faustum habitura sit successum, in Dschordschanum re„fugium nobis patebit. Praeterea hac prouincia etiam „propter aeris eius insalubritatem quam citissime exce„dendum est, ne idem nobis comitibusque contingat, quod „olim Husameddaulae Thascho eiusque copiis accidit." Haec sententia, quae tantam aliorum curam et sollicitudinem pro salute populi et pauperum prodebat, toti exercitui ita placuit, vt Abuali, siue vellet, siue nollet, illi accedere coactus esset.

Quum igitur Nischapurum mouerent, Saifeddaula Mahmud de eorum aduentu certior factus, Gaznam ad patrem legatum misit, qui rem ipsi exponeret atque auxilium ab eo peteret. Ipse interim castris extra Nischapurum positis auxiliorum aduentum exspectabat. Sed antequam illa aduenerant, anno CCCLXXXV. Abuali et Faiek cum copiis suis superuenientes eum ex improuiso inuaserunt, post pugnam atrocem in fugam coniecerunt, omniaque eius impedimenta rapuerunt. Ita quum Nischapuro potiti essent, quidam homines sagaces futurorumque praeuidentes, Abualio suaserunt, vt prouinciae constitutione dilata, sine mora Mahmudum persequeretur, priusquam pater ad filium perueniret, iisque auxilia Bochara submitterentur. At ille quasi fato actus mentisque imbecillitate ductus prudenti hoc consilio spreto literas supplices et humiles et Bocharam ad Emirum Nuh et ad Emi-

Ann. Ar. 385. incepit 4 Febr. 995.

در آمده حواله آن جرات وجسارت وحرکات نا لایق بغایق
کرد وامیر نوح وناصر الدین التفات بسخنان همّوه او
نکردند وجواب مکتوبات او ننوشتند وابو علي در نشابور
مقیم بود تا آنزمان که آوازهٔ حرکت امیر ناصر الدین
بسمع او رسید بیان این سخن آنست که بعد از هزیمت
سیف الدولة امیر ناصر الدین نوشتها باطراف ارسال نمود
تا لشکرها در موضع معین مجتمع کردند وابو نصر بن ابي
زیدرا بطلب خلف بن احمد بسیستان فرستاد وابو الحارث
فریغوني را از جوزجان (r) بخواند ودر اندك زماني خلایق چنداني
جمع آمدند که محاسب وهم از تعداد آن عاجز کشت
وبعد از اجتماع سپاه امیر ناصر الدین بر سمت نشابور
روان شد وابو علي بجانب طوس در حرکت آمد وبعضي از
حدود آن ولایت را لشکرکاه ساخت وامیر ناصر الدین بعد از
قطع منازل ومراحل بنواحي طوس رسیده قریب بمعسکر
ابو علي فرود آمد (s) وآن شب هر دو لشکر پاس داشتند
وچون دست هوا تیغ صبح از نیام افق بیرون کشیده مردان
هردو لشکر وکردان هردو کشور دست به نیزه وشمشیر
بردند ودر اثنا آنکه شعلهٔ حرب افروخته کشت از پس
پشت میسره سپاه ابو علي کردي عظیم برخاست وچون
کرد شکافته شد سیف الدولة محمود با جمعي کثیر از
مردان صف شکن ظاهر کشت وابو علي در میان هر دو لشکر
سراسیمه ومتحیر بماند وچاره جز ان ندانست که هردو

(r) In Codice: جورجانان. Vid. supra p. 116.

(s) In Codice: آمدند.

rum Nasereddinum misit, quibus se ipsum a delictis commissis purgabat omnemque culpam in Faiekum transferebat. At Emir Nuh et Nasereddin nulla harum epistolarum ratione habita ne responso quidem illum dignati sunt. Abuali autem Nischapuri commoratus est vsque ad illud tempus, quo nunciatum est, Emirum Nasereddinum aduentare, quod iam accuratius exponendum est.

Scilicet post Saifeddaulae fugam Emir Nasereddin literas per ditionem suam misit, quibus copias suas in constitutum locum conuenire iubebat, itemque Abunasrum filium Abusaidi in Sisthanum legauit, vt Chalafum filium Ahmedi aduocaret; etiam Abulharetsum Farigunicum ex Dschuzdschano ad se venire iussit. Eo breui temporis spatio innumerabilibus copiis collectis quum Emir Nasereddin Nischapurum contenderet, Abuali Tusum secessit inque huius prouinciae finibus castra posuit. Eo etiam Emir Nasereddin magnis itineribus contendit atque prope Abualii castra sua castra metatus est. Insequenti nocte in vtrisque castris excubiae maxima cum cura actae; altero autem mane simulac dies illuxerat *), vtriusque exercitus milites, et vtriusque prouinciae viri fortes hastas et enses sumserunt. Flagrante iam pugnae flamma in alae laeuae exercitus Abualii tergo ingens puluis elatus est, quo disrupto Saifeddaula cum numeroso agmine pugnatorum ordines perrumpere assuetorum apparuit. Hoc Abualium ita duabus aciebus hostilibus clausum magnopere confudit nec aliam reperire potuit salutis viam nisi vt vtraque

*) In persicis: "simulac manus aëris telum aurorae ex vagina coeli extraxerat."

جناح را با قلب متقدم ساخت وبایتغاق بر قلب ناصر الدین
زدند تا مکر جان از آن مهلکه بیرون برند وناصر الدین با
حزمی متین وقدمی راسخ آن حمله را رد کرد وسیف الدولة
محمود رسیده تیغ در مخالفان نهاد وچندان مرد بر زمین
افکند که پشت کاو از بار ایشان خم ومرکز زمین از خون
ایشان نم کرفت خلقی تا محمود در زیر پای فیلان پست شدند
واز معارف ملازمان ابو علی بغراء حاجب وسبکتکین فرغانی
وارسلان بیک وابو علی بن نوشتکین ولشکرستان بن ابی جعفر
دیلمی اسیر کشتند وابو علی وفایق از آن معرکه جان بیرون
برده بقلعهٔ کلات رفتند وآن قلعه است با توس فلک
همعنان واز حوادث زمان در امان واسرک طوسی چند روز بضیافت
ایشان قیام نمود تا کیفیت حال لشکر وحیات وممات وهلاک
ونجات هریک بسمع امراء عاصی رسید وشرذمهٔ که از آن مهلکه
خلاص یافته بودند بدیشان پیوستند آنکاه ابو علی وفایق تا
ابیورد (t) رفته از آنجا متوجه سرخس شدند واز سرخس عازم
مرو کشتند وبروایتی امیر ناصر الدین وبقولی سیف الدولة محمود
جهت حسم مادهٔ فتنهٔ ایشان روی بمرو نهادند وابو علی وفایق
بآمل شط رسیده بار دیکر در مقام اعتذار واستغفار آمدند وابو
علی ابو الحسین کثیر وفایق عبد الرحمن فقیه را بسفارت ملک
نوح نامزد کردند وایشان هردو ببخارا رفته در استعطاف
استرضای نوح بن منصور غایت جد وجهد مبذول داشتند

(t) Ibn Haukal (ed. Ouseley) p. 228. effert hoc nomen باورد *Bawerd.* d'Herbelot s. v. *Baurd: Bourd, Biavurd* (بیاورد) et *Abiavurd.* Infra ابیورد in nostro codice scribitur.

ala cum media acie iuncta toto cum exercitu in mediam Nasereddini aciem impetum faceret. At Nasereddin inconcussa strenuitate et firmo pede eius impetum repulit. Mox Saifeddaula accurrens gladio in hostes saeuiebat ac tantum eorum numerum sternebat, vt tauri (qui tellurem baiulat) tergum eorum pondere incuruaretur, eorumque sanguine terrae superficies humectaretur. Immensus hostium numerus elephantum pedibus contritus est. Ex principibus Abualii copiarum ducibus Bogra Cubicularius, Sobokthegin Ferganensis, Arslan Bek, Abuali filius Nuschthegini et Laschkaresthan filius Abudschafari Dailamita capti sunt. Abuali et Faiek ex hac clade euasere et Kelathum arcem firmissimam *) perfugere, vbi ab Asreko Tusensi hospitio excepti, moram fecere donec de exercitus statu, qui viui manserint, quiue occisi sint, quique perierint quiue euaserint certiores facti sunt. Deinceps quum infirma illa turba quae hanc cladem effugerat, ad eos peruenisset, Abuali et Faiek Baiwardum se contulerunt indeque Serchasum perrexerunt, tandem Meruam concesserunt. Appropinquantibus autem Emiro Nasereddino et Saifeddaula Mahmudo, qui illos persequebantur, vt illis deletis omnem malorum stirpem resecarent, Amol Schattum fugerunt. Inde gratiam Emiri Nuhi sibi conciliare rursus tentantes, Abuali Abulhosainum, Faiek Abdorrahmanum Fakihum legatos ad illum misere. Vterque legatus omne studium Bocharae intendit in placando principis erga dominum animo (sed impari cum successu).

*) In persicis hoc ita enunciatur: "haec arx aequalem cursum tenet cum equo indomito mundi et a calamitatibus saeculi tuta est."

وفرستاده فایق را کرفته در محبسي باز داشتند وخبر ابو علي
مسموع افتاده حکم ملك نوح نفاذ یافت که حالا ابو علي
بجرجانیه رود تا اندیشهٔ تشریف وحکم اقطاع او بامضا
رسد ومکتوبي بوالي جرجانیه مامون بن محمد فرستاد مضمون
آنکه مقدم ابو علي را مکرم دارد وما یحتاج او مرتب کرداند
تا آنچه مقتضاي راي ما باشد در باب او تقدیم افتد جون
ابو الحسین کثیر مراجعت نمود فایق با ابو علي کفت که غرض
توجه تو بجرجانیه مفارقت ومباعدت ماست از یکدیکر اکنون
بصواب آن اقربست که در مرافقت هم پیش ایلك خان رویم
وخودرا ازین غرقاب فنا بساحل نجات اندازیم ابو علي شنید (u)
وفایق را وداع کرده بطرف جرجانیه نهضت کرد وفایق از آب
عبور کرده در سلك خواص ایلك خان منتظم شد ابو علي
جون بهزار اسب رسید ابو عبد الله خوارزمشاه نزلي نزد او
فرستاد واز تخلف استقبال عذر خواست وکفت فردا بخدمت
رسم وجون شب شد بنابر کینه دیرینه که از ابو علي
در سینه داشت جمعي را بفرستاد تا اورا با خواص کرفته
بخوارزم بردند وخوارزمشاه فرمود تا ابو علي را بند کرده در
قصري از قصرها باز داشتند وجون صورت واقعهٔ ابو علي
بسمع والي جرجانیه مامون بن محمد رسید عرق عصبیت
او در حرکت آمد وقلق اضطراب عظیم نمود وحشم خودرا
جمع کرده فرمود که ایلمنکو (x) غلام ابو علي که بقایاي خدم
او ربقهٔ اطاعت وي در رقبه داشتند بسر خوارزم شاه ریزند

(u) Forsan legendum est: نشنید.

(x) DE SACY V. C. in *Ketab Jemini* l. c. p. 362. pronunciat: *Ilmenku* ایلمنکو.

Faieki nimirum legatus captus et in vincula traditus, Abualii contra excusatio tam benigne accepta est, vt Nuh diploma illi mitteret, quo Dschordschaniam statim se conferre ibique exspectare iubebatur, quidnam princeps de se decerneret; simulque Dschordschaniae praesidi Mamuno filio Mohammedi literis mandaret, vt Abualium honorifice reciperet atque omnia quibus opus haberet, illi suppeditaret, donec id, quod ipse de illo constituerit, perficiatur.

Abulhosaino Katsiro reuerso Faiek cum Abualio ita locutus est: "Quodsi tu Dschordschaniam proficisceris, „necesse est, vt nos separemus. Quare mihi potius vi„detur, vt nos vna ad Ilek Kanum conferamus atque „apud illum securitatem quaeramus." Abuali haec quidem audiuit, sed tamen Faieko valedicto Dschordschaniam abiit. Faiek igitur solus Oxo transito aulicis Ilek Kani se adiunxit. Abuali autem quum (Dschordschaniam contendens) Hezaraspum peruenisset, Abuabdallah Charizmschah victum illi misit, se excusauit, quod nondum ad illum venisset, crastinoque die se venturum esse pollicitus est. Noctu autem ex vetusto, quod animo reconditum gerebat, in Abualium odio, homines misit, qui illum cum comitibus caperent et in Charizmiam perducerent. Quo facto Charizmschah Abualium in arce quadam carcere includi iussit. Id quum Dschordschaniae praesidi, Mamuno filio Mohammedi nunciatum esset, vehementi ille commotus ira, copias suas collegit et Ilenkuo mancipio Abualii, cui superstites ex eius mancipiis tanquam suo principi parebant, contra Charizmschahum ducendas com-

وایشان بموجب فرموده عمل نموده جون طوق بیرامن شهر
کات (y) که نشیمن او بود در آمدند وبعضي از اتباع خوارزمشاه
کشته وبرخي را متفرق کردانیده خدمتش را بدست آوردند وبند
از پاي ابو علي برداشته برکیب خوارزمشاه نهادند امیر اسیر
واسیر امیر کشت ابو علي را با کرام واحترام تمام وخوارزمشاه
را در لباس نکال واذلال بجرجانیه رسانیدند ومامون در تعظیم
واجلال ابو علي مبالغه تمام نموده بترتیب نزل وپیشکش
وعلوفها وپیشکشهاي مناسب تقرب جست وسبب عداوت
ابو عبد الله خوارزمشاه با ابو علي آن بود که در آن اوان که
نوح بن منصور بواسطه تسلط وتغلب بغراخان از آب عبور نموده
بود خوارزمشاه ومامون بن محمد نسبت با او خدمات پسندیده
بجاي آورده بودند وجون ملک نوح بمستقر شرف خویش رسید
بمکافات آن مکرمات ابیوردرا (z) بابو عبد الله خوارزمشاه ونسارا
بمامون داد وجون عاملان هردو پادشاه به آن ولایت رفتند ابو
علي نسارا بمامون مسلم داشت ودر جواب فرستادکان خوارزمشاه
کفت که ابیورد اقطاع برادر منست تا از دیوان اعلي عوض تعیین
نشود دخل خوارزمشاه درین ولایت محال باشد وایشان مایوس
باز کشته این خبر ناخوش بخوارزمشاه رسانیدند في الجمله
بعد از وصول ابو علي بجرجانیه مامون بن محمد طوسي مرتب ساخت
که در آن عهد ودیکر عهود معهود نبود ودر آن ضیافت شراب

(y) Abulfeda (Chowaresm. descr. ed. Gravius p. 9 et 11) scribit کاث. Hinc emendandus est Ibn Haukal ed. Ouseley p. 241 etc. vbi scribitur کاب. Vid. Ind. geogr.

(z) Noster codex parum accurate hoc loco: الیورد, sed infra recte ابیورد exhibet.

misit. Hae copiae mandato Mamuni morem gerentes vrbem Kath, quae sedes Charizmschahi erat, obsidione cinxerunt atque copiis Charizmicis vel caesis vel dispersis ipsum Charizmschahum ceperunt. Quo facto Abualium compedibus liberarunt iisque Charizmschahi pedes constrinxerunt. Ita mutata conditione princeps captiuus et captiuus princeps factus est. Abualium maximis cum honoribus, Charizmschahum vestibus vilibus et ignominiosis indutum Dschordschaniam perduxerunt, vbi Mamun Abualium quacumque ratione honorabat omnisque generis dona plurima et pretiosissima in eum cumulabat.

Causa autem inimicitiae Abuabdallahi Charizmschahi erga Abualium haec erat. Quum Charizmschah et Mamun filius Mohammedi Emiro Nuh filio Mansuri eo tempore, quo a Bograchano expulsus trans fluuium (Oxum) delitebat, egregiam opem tulerant, quam vt illis rependeret post regnum restitutum Abuabdallaho Charizmschaho Abivardum, Mamuno Nesam donauit. Has ad regiones occupandas quum vterque princeps suorum aliquos misisset, Abuali Mamuno quidem Nesam cessit, Charizmschahi autem legatis respondit: Abivardum ad fratrem suum pertinere, neque Charizmschaho cedi posse nisi illi a Divano illustri alia prouincia assignaretur. Itaque legati infecta re reuersi sunt, Charizmschaho tristem hunc nuncium referentes.

Abuali quum Dschordschaniam peruenerat, Mamun filius Mohammedi Tusensis inauditae magnificentiae epulum parauit, vbi etiam vinum est appositum, quod

حاضر کردند وابو علي هرچند از مذهبات تايب ومتجنب بود اما بنابر مبالغهٔ مامون بن محمد بر شرب خمر اقدام نمود

بيت

اساس توبه که در محکمي چو سنگ نمود *
ببين که جام زجاجي چکونه اش بشکست *

وچون هر کدام قدحي در کشيدند وسورت شراب اثر کرد خوارزمشاهرا حاضر ساختند وچندانکه با او سخن کفتند ودر ملامتش مبالغه نمودند جواب نداد وسر از خجالت بر نداشت ودر اخرهاي مستي سر اورا بيک ضرب تيغ در ميان مجلس افکندند وخوارزم مامون را مستصفي ومستخلص شد ومامون تحف بسيار ببخارا فرستاده شفاعت کرد که رقم عفو بر جرايم ابو علي کشند نوح بن منصور کفت ما نخست از سر کناه ابو علي کذشته ايم انکاه اورا بدانجانب فرستاده ودرين اثنا نوح بن منصور ابو علي را طلب داشت وآن ساده لوح غافل از آنکه سر نوشت او چيست باي در راه نهاد وچون نزديک بدار الملک نوح رسيد عبد الله عزيز وخواص ومقربان به استقبال شتافتند وابو علي بامرا واعيان بپايهٔ سرير اعلي رفته در موقف خجالت ومعرض کفران نعمت سر در پيش انداخت ايلنکو وديکر قواد لشکر برادران ووجوه اصحاب اورا فرود آورده بمجلس بار (a) آوردند ملک فرمان داد تا همکنانرا کرفته بندهاي کران نهادند ودست سلب وغارت باموال وجهات ايشان دراز کردند ودرين اوقات امير ناصر الدين

(a) In Codice: بمجلس بار.

Abuali, licet inuitus religionis praeceptum, quo fidelibus illud interdictum est, violaret, Mamuni instantia victus, bibit. (Minime Mamun illud reputabat, quod disticho sic exprimi potest)

> Praestat, vt fundamentum tuum instar lapidis sit firmum
> Cogita, poculum vitreum sicut panis facile frangi posse.

Quum inebriati essent, Charizmschahum adduci iusserunt, qui capite prae pudore demisso illorum sermonibus verbisque contumeliosis quae in eum iactabant, nihil respondebat. Ira igitur ebrietate exacerbata, vno gladii ictu caput illius amputatum medium in cubiculum protrusere. Prouinciam Charizm Mamun sibi vindicauit.

Deinceps multis donis Bocharam missis Mamun apud Emirum Nuh pro Abualio intercessit, vt plenam illi delictorum veniam largiretur. Nuh quidem respondit, se ea iam olim illi condonasse eiusque rei documentum esse, quod Dschordschaniam illum miserit; sed breui post Abualium Bocharam venire iussit. Simplex homo, nihil mali ex hoc mandato suspicatus, iter Bocharam ingressus est, et (quo magis fraus lateret) Abdallah Aziz (Nuhi Vezir) et praecipui Emiri familiares illi vrbem regiam appropinquanti obuiam venerunt. Sed quum Abuali cum Emiris suis ad gradus throni peruenisset, demisso propter pudorem et delictorum in principem commissorum memoriam capite Ilenku et ceteri copiarum duces, illius fratres et praecipui comites in cubiculum ducti sunt, vbi omnes prehendi et vinculis grauibus vinciri Emir Nuh iussit. Tum eorum opes et bona diripiendi licentiam dedit. Emir Nasered-

سبكتكين در مرو بود وجون خبر كرفتاري ابو علي شنيد ببلخ رفته اورا طلب داشت ونوح بن منصور فرمود تا ابو علي را بپيش سبكتكين بردند وامير ناصر الدين اورا محبوس ميداشت تا وفات يافت *

وجون فايق بپيش ايلك خان رسيد اورا بران داشت كه لشكر بماورا النهر كشد وايلك خان بتحريض فايق عزيمت آن صوب مصمم كردانيد وامير نوح از استماع اين خبر بغايت پريشان ومضطرب كشت وجاره جز آن ندانست كه بار ديكر از امير ناصر الدين استمداد نمايد لاجرم ايلجي فرستاده بامير ناصر الدين پيغام داد كه ايلك خان بسر حد ماورا النهر آمده عمال ولايات محروسه را بمطالبات رنجه ميدارد ملتمس آنكه يكبار ديكر بجشم فرمايي وشر اين خان خاين را از ساحت مملكت ما باز داري وصنيعهء كه در نظم حال وملك ما تقديم داشتهء باتمام رساني وناصر الدين باقطار واطراف ممالك خراسان وغزنين وزاولستان باستدعاي لشكرها امثله روان كرد وبنفس خويش نهضت نموده درميان كش ونسف نزول فرمود ودر آنجا جندان توقف نمود كه سيف الدولة محمود از نيشابور در حركت آمده بدو پيوست لشكرهاي اتاق وامصار به او ملحق شدند وملك نوح جميع (*b*) امرا واعيان خاصه را بمعاونت امير ناصر الدين نامزد فرمود وميان ايلك خان وناصر الدين رسل متردد شده در باب مصالحه سخنان كفتند وجون سبكتكين ملك نوح استدعا نموده كه بنفس خويش در آن معركه حاضر شود عبد الله عزيز وزير بنابر غرض ناسد

(*b*) Codex: وجميع

din Sobokthegin autem qui tunc Meruae erat, quum accepisset, Abualium vinctum esse, Balchum profectus a Nuho petiit, vt illum sibi traderet. Quod quum princeps annuisset, Abuali apud Sobokthegiuam vsque ad mortem vinculis detentus est.

Sed iam commemorandum nobis est, quem Faieki res exitum habuerint. Scilicet quum, de quo supra retulimus, ad Ilek Chanum se contulerat, huic persuasit, vt cum exercitu Transoxanam inuaderet. Cuius rei nuncio accepto Emir Nuh in maximam incidit sollicitudinem, nec aliam inuenire poterat medelam nisi vt rursus ab Emiro Nasereddino auxilium rogaret. Legato igitur ad Nasereddinum misso illi significauit, Ilek Chanum Transoxanae fines ingressum, hanc prouinciam exactionibus exagitare, quare se ab eo petere, vt rursus huius rei cura suscepta perniciem quam princeps ille perfidus suo imperio minaretur propulsaret atque ita meritis de regno suo colophonem adderet. Tum Nasereddin epistolis per Chorasanum, prouinciam Gaznensem, Zavilisthanum dimissis copias conuocauit, cum quibus vrbe Gazna egressus inter Kaschum et Nesefum castra posuit, ibi auxiliorum, quae filius Saifeddaula Mahmud Nischapuro adducebat, adventum exspectans. Sic vndique copiae conueniebant; atque etiam Emir Nuh omnes Emiros et magnates suos ad Nasereddinum misit, vt illi assisterent. Sed mox inter Nasereddinum Sobokthegiunm et Ilek Chanum legati de pace commeare coeperunt, quumque Emir Nuh a Sobokthegino rogatus, vt ipse huic bello interesse dignaretur, prauum Veziri Abdallahi Azizi, qui huic rogationi annuere

خویش اورا از رفتن مانع آمد خاطر امیر سبکتکین فی الجمله ازین جهة رنجیده بود خدمتش بصلح رضا داد ودر جنگ تهاون نمود وبشفاعت ایلک خان مقرر بران شد که ایالت سمرقند تعلق بفایق داشته باشد ودرین باب صلح نامه نوشته آنرا بشهادة ایمة ومشایخ ماورا النهر موشح ومزین کردانیدند *

بعد از اتمام مصالح امیر نوح بفراغ بال زندکانی میکرد تا در رجب سنه سبع وثمانین وثلاث مایه بعارضهٔ دو سه روزه متوجه وادی خاموشان شد

شعر

عاقبت منزل ما وادي خاموشانست ☼

الفصل السادس عشر

ذکر سلطنت منصور بن نوح بن منصور بن نوح سامانی *

جون امیر رضي الدین نوح وفات یافت امرا واعیان بسریر ابو الحارث منصور را بر تخت سلطنت نشاندند واو مالي که در خزاین جمع بود بر منجنده تفرقه کرده یکتوزون را بزعامت وامارت لشکر تعیین نمود وخبر موت ملک نوح بایلک خان رسیده عزیمت سمرقند کرد وفایق به استقبال بیرون آمد وایلک فایق را ببخارا فرستاد وجون بدان حدود رسید منصور متحیر شده بخارارا کذاشته بتعجیل از آب اموید عبور نمود وفایق بشهر در آمده اظهار کرد بنصرت ومساعدت منصور امد تا رعایت حقوق اسلاف او بجاي آورده باشد اکابر ومشایخ بخارا

vetabat, consilium sequeretur, Sobokthegin indignatus bello pacem praetulit, et Ilek Kano intercedente concessit, vt Faieko Samarcandi prouincia maneret. Huius pacis literae conscriptae coram sacerdotibus et senioribus prouinciae Transoxanae signis et nominum subscriptione confirmatae sunt. (57)

Post haec Emir Nuh quietam et tranquillam vitam egit, donec mense Radscheb (septimo anni Arabici mense) anni CCCLXXXVII. post duorum triumue dierum morbum in silentium vallem transmigraret. "Hoc enim „(terrestre) domicilium, sicut versu dicitur, silentium „vallis excipit." Ann. Ar. 387. incepit 13 Ian. 997.

Capvt XVI.

IMPERIVM MANSURI II, FILII NUHI II, NEPOTIS MANSURI I, PRONEPOTIS NUHI I, SAMANIDAE.

Post mortem Emiri Radhi eddini Nuhi, Emiri et magnates eius filium Abulharetsum Mansurum in thronum sustulerunt, qui omni quae in thesauris erat pecunia statim inter milites diuisa, Jekthuzuno copiarum imperium commisit. Ilek Kan de morte Emiri Nuhi certior factus, Samarcandum profectus, Faiekum qui ex vrbe obviam ei processit, Bocharam misit. Quo appropinquante Mansur timore correptus Bochara relicta festinanter Amuiam fluuium traiecit, sed Faieko asseuerante, se in auxilium et pro commodo Mansuri venisse, vt scilicet reverentiam maioribus suis solitam illi praestaret, purpurati et seniores Bocharenses legatos ad Mansurum mise-

کسان بپیش منصور فرستاده اورا از جانب فایق بعهود ومواثیق ایمن کردانیدند ومنصور ببخارا مراجعت نموده فایق مهمات اورا بر خود کرفته بکتوزونرا بامارت خراسان فرستادند *

ودر خلال این احوال امیر سبکتکین وفات یافته بود ومیان پسرانش سیف الدوله محمود واسماعیل منازعت قایم شده چون خاطر محمود از جانب اسماعیل فارغ کشته چنانچه کیفیت این حال در ضمن قضایای غزنویه رقم زدهٔ کلک بیان خواهد شد ان شاء الله تعالی بخراسان آمد ورسولی بجانب بخارا فرستاده اظهار خاطر ماندکی کرد که منصب او به بکتوزون مفوض شده بود والتماس نمود که آن منصب را بدستور سابق وقرار معهود به او مسلم دارند وامیر ابو الحارث منصور بن نوح در جواب سیف الدولة فرمود که ما امارت بلخ وترمد وهرات به او مسلم میداریم اما بکتوزون بندهٔ دولتست ومتوسل بحقوق قدیم وبی حدوث سببی بعزل او مثال دادن از مراسم سرداری وحق کزاری دور مینماید وچون این خبر مسموع محمود کشت با خود اندیشید که بیشک وریب حساد واضداد منصوررا بران داشته اند که دست رد بر سینهٔ ملتمس من نهاد بعد از تعمل ابو الحسین حمولی را با تحف وتبرکات لا تعد ولا تحصی ببخارا فرستاده بمنصور پیغام داد که توقع چنانست که سر چشمهٔ موالات ومصافات را نجس وخاشاك بی التفاتی تیره ومکدر نکردد وامداد عنایات از رسم مالوف نقصان نپذیرد وحقوق مرا وپدر مرا که بر ذمة

runt, qui illi indicarent, Faiekum animo minime hostili, immo vero amico Bocharam venisse. Eo permotus Mansur Bocharam rediit, et Faiek regni curam suscepit. Vterque communi consensu Jekthuzuno prouinciam Chorasan concessit.

Illo ipso tempore contigit Emiri Sobokthegini mors et illa inter filios eius Saifeddaulam Mahmudum et Ismaelem de successione contentio, quam Deo volente in Gaznevidarum historia narrabimus. (58) Fratre tandem superato Mahmud in Chorasan venit, atque legatum Bocharam misit, per quem indicabat, quam aegre ferret suam prouinciam Jekthuzuno esse traditam et simul flagitabat, vt illa sibi integra qualem olim tenuerit, restitueretur. Illi Emir Abulharets Mansur filius Nuhi his verbis respondit: "Nos Balchi, Thermendi et Herathae quidem praefectu„ram Mahmudo reddimus, sed Jekthuzunum imperii nostri „ministrum et antiquis meritis clarum iis, quae dedimus, „sine iusta causa priuare, minime deceret principem atque „ab aequitatis via foret remotissimum." Quo responso accepto Mahmud intellexit, Mansurum haud dubie ab adversariis et inimicis suis permotum esse ad hanc rogationem negandam *), et post rem sedulo deliberatam Abulhosainum Hamulium innumerabilibus cum donis Bocharam misit, qui Mansuro suo nomine diceret: "Mahmu„dum minime exspectasse, adeo amicitiam principis sibi „detractum iri, vt ille praeter morem quae rogauerit, sibi „negaret, et calumniis maleuolorum permotus et patris

*) In persicis: "vt manu recusationis pectus rogationis suae tunderet."

آل سامان ثابتست بکلمات بدکویان ضایع نباید کرد تا نظام
الفت کسسته نکردد واساس متابعة ومطاوعت انهدام نپاید
وجون حمولي ببخارا رسید اورا بمنصب وزارت نوید دادند واو بدان
منصب مغرور ومسرور کشت واز سفارتي که بقول او منتظم (c)
ومربوط بود غافل وذاهل ماند جون امیر سیف الدولة محمود رکاکت
عقل وفترت راي وتناقص اهوا وسوء تدبیر قوم مشاهده کرد دانست
که ملك سامانیان بر شرف زوال است ودولت ایشان در معد انتقال
واین جماعت که کفلان دولت اند ومدبران حضرة نظر بر صلاح
حال خویش دارند نه بر انتظام احوال ولي نعمت لاجرم روي
بنشابور آورد تا منصب قدیم بدست آورد وبکتوزون بر عزم قصد
او واقف شده از رهکذار بلا برخاست ونشابوررا کذاشته بطرفي
بیرون رفت وعرضه داشتي ببخارا فرستاده صورت حال باز نمود
وامیر ابو الحارث منصور از سر سکرت وجواني وغفلت کودکي وعدم
تجربة طایفهٔ فراهم آورده روي بخراسان نهاد تا دست سیف الدولة
از تصرف آن ولایت کوتاه کرداند وبسبیل تعجیل روان شده تا
بسرخس در هیچ مکان توقف ننمود هر جند سیف الدولة محمود
میدانست که مخالفان تاب مقاومت او ندارند ولیکن از کفران
نعمت اندیشیده رعایت جانب امیر ابو الحارث کرده بنشابور باز
کذاشت وبمروالرود که بمرغاب اشتهار یافته رفت تا سبب
سرزنش وبدنامي نکردد وبوقتي دیکر از سر حجتي قاطع وغدري
روشن در مقابل ایشان آید وطعن حساد وملامت اضداد بدان
راه نیابد واقاصي (d) واداني اورا معذور دارند ❧

(c) In Codice: منغط litera ف vel ق punctis destituta.

(d) In Codice: واقاحني.

„et suorum de gente Samanidarum meritorum immemor „fieret; fieri aliter non posse, quin eo series mutuae ami„citiae rumpatur et fundamentum obsequii atque obedien„tiae destruatur." Hamuli autem quum Bocharam venisset, tanquam donum quod legatis dari solet, ipsam Veziratus dignitatem accepit, quod tanta arrogantia et tumore eum impleuit, vt quod ipsi mandatum erat, exsequi negligeret. Hunc omnis prudentiae et consilii defectum Emir Mahmud quum animaduerteret, intellexit, Samanidarum imperium ac potestatem iam ad finem vergere nec procul ab interitu abesse, regnique procuratores suo magis quam principis commodo prospicere. Tum vt quae olim sibi data erant, sibi vindicaret, Nischapurum contendit, quam Jekthuzun de eius aduentu certior factus, nihil de vi opponenda cogitans statim reliquit. Is deinceps literis supplicibus Bocharam missis miserum rerum suarum statum principi Abulharetso Mansuro indicauit, qui puerili temeritate atque imprudentia abreptus copiis statim collectis ad depellendum Saifeddaulam tanta cum festinatione in Chorasanum profectus est, vt nullibi vsque ad Serchasum moram faceret. Saifeddaula autem licet haud ignarus, aduersariis suis vires deesse ad pugnam secum sustinendam, tamen ne in laesae principis maiestatis crimen incurreret, Nischapurum rediit, indeque Meruarrudum, quae vrbs plerumque Morgab appellatur, vt nomini et famae consuleret, et si quando necessitate et manifesta aduersariorum iniuria coactus armis ius suum quaereret, inuidorum et inimicorum calumniae nihil in se valerent, sed omnes se excusatum haberent.

الفصل السابع عشر

ذکر غدر فایق وبکتوزون نسبت بمنصور بن نوح وجلوس
عبد الملک بن نوح بجای برادر خویش *

بکتوزون چون بخدمت امیر ابو الحارث منصور بن نوح رسید آنچه مقصود او بود از عواطف وعوارف بادشاهانه بظهور (e) نه پیوست ازین جهت رنجیده شکایت پیش فایق برد وفایق با ضعاف آن از شرارت طبع وخشونت خلق او حکایت کرد وهردو در معایب منصور فصول پرداختند وجمعی را بخلع وعزل او دعوت کرده همه را موافق یافتند وبکتوزون دعوتی ترتیب کرده ببهانه مهمی که بخصوص منصور احتیاج بود اورا بخانهٔ برد (f) وآن شاهزادهٔ بیهمال را گرفته میل در چشم جهان بینش کشیدند وبرادرش عبد الملک را که در سن طفولیت بود بر تخت نشاندند مدت سلطنت منصور یکسال وهفت ماه بود خاص وعام ووضیع وشریف زبان توبیخ دراز کردند وبرین حرکت وجسارت انکار بلیغ نمودند *

در اثناء این اوقات خبر رسید که امیر سیف الدولة محمود به بل زاغول (g) نزول فرمود فایق وبکتوزون بغایت متوهم شده بجانب مرو رفتند وسیف الدولة رسولی فرستاده ایشانرا بر اضاعت حق ولی نعمت وازالت حشمت وهتک حرمت ملامت بی اندازه کرد فایق وبکتوزون

(e) In Codice: وبظهور.

(f) Forsan خود est interponendum.

(g) DE SACY V. C. in *Katab Jemini* l. c. p. 371. pronunciat: *Zagoul* زاغول.

CAPVT XVII.

FRAVS FAIEKI ET JEKTHUZUNI ERGA MANSURUM FILIVM NUHI. ABDOLMALK FILIVS NUHI FRATRI MANSURO IN IMPERIO SVCCEDIT.

Jekthuzun quum ad Emirum Abulharetsum Mansurum filium Nuhi peruenisset, non quae sperauerat, beneficia et honores accepit. Quare indignatus apud Faiekum conquestus est, qui grauiora et atrociora de morum principis prauitate ingeniique eius malignitate narrabat. Itaque vterque Mansuri criminibus et flagitiis expositis, alios inuitauit vt secum conspirent ad illum imperio priuandum; omnes facile assenserunt. Jekthuzun igitur consciorum concilio conuocato, Mansuro persuasit domum suam ingredi, causatus rem tractatum iri, quae ipsius principis praesentiam requirat. Ibi incomparabilis princeps ex regia prosapia oriundus, prehensus et oculorum lumine priuatus est *). In eius locum frater Abdolmalk, qui nondum pueritiae annos egressus erat, a coniuratis ad regiam dignitatem euectus est. Mansur quamuis vnum tantum annum et septem menses regnum tenuerat, ita hominum sibi conciliauerat amorem, vt omnes, nobiles et ignobiles, coniuratorum facinus detestarentur.

Breui post nuncio allato Saifeddaulam Mahmudum ad pontem Raguli castra posuisse, Faiek et Jekthuzun magnopere commoti Meruam aufugere. Eo Saifeddaula legatum ad illos misit, qui illis perfidiam et fraudem in principem legitimum commissam exprobraret. Faiek et

*) In persicis: "ferrum candens oculo orbi terrarum prospicienti admouerunt."

طريق تبصبص وخديعت پيش كرفته واز زبان عبد الملك بن نوح تقبلات كرده بوفور رعايت ومزيد عنايت موعود كردانيدند وبوعدهٔ زيادتي اقطاعات وحكومت ولايات خواستند كه اورا تسكيني دهند وسيف الدولة محمود از روي حميت اسلام وغيرت دين جايز نميداشت كه در برابر آن حركت ناپسند وفعل مذموم عفو واغماض واقع شود لاجرم از پل زاغول نهضت نموده بمرو آمد تا كيفيت آن قضيه بمشاهدت در ميان آيد وفايق وبكتوزون از قدوم سلطان متحير شدند وانواع رعب وخوف بر ايشان استيلا يافته از كرده پشيمان كشتند اما اظهار تجلدي نموده عبد الملك را كه ملواح خويش ساخته بودند از شهر بيرون آوردند ودر برابر لشكر سيف الدولة فرود آمدند وچون بيقين دانستند كه با پيل در مصارعة آمدن در اهلاك واعدام خويش سعي كردنست شفعا انكيخته ورسل فرستادند در باب مصالحة تضرع وزاري آغاز كردند سلطان محمود بنابر حفظ بيكناهي وبعد از موقع ملامت تن به آن در داده فرمود تا بيارگاه بيندازند وطبل رحيل كوفته چون رحل وثقل او روانه شد اوباش وارذال آن قوم دست تعدي باذناب چشم دراز كردند وبعضي از اجناس وامتعه اورا در عرصهٔ تاراج آوردند چون سيف الدوله برين حادثه اطلاع يافت وحرص غالب وطمع كاذب ايشان در نهب وسلب اتباع خويش مشاهده فرمود انديشه بر انتقام مقصور كردانيد وچون وجوه واعيان

Jekthuzun quidem blanditiis et fraude illum placare tentantes, Abdolmalki filii Nuhi nomine maximos illi honores et praemia, pluresque illis quas teneret addere provincias illi polliciti sunt, vt his splendidis promissis eius iram sedarent. At Saifeddaula officii, quod religionis fideique tutela illi imponebat, non ita immemor erat, vt tam abominabili facinori veniam indulgêre licitum putaret, sed a ponte Raguli Meruam castra admouit, vt coram cum ipsis hac de re ageret. Tum Faiekum et Jekthuzunum Soltani aduentu quam maxime territos facinoris perpetrati poenituit; nihilominus tamen Abdolmalkum, cuius nomen omnibus quae in suum commodum conabantur praeferebant *), secum vrbe eduxerunt et ex aduerso Saifeddaulae castra posuerunt. Intelligentes autem, illum qui pugnam cum elephante suscipit, in perniciem et exitium praecipitem se dare, intercessoribus excitatis et legatis missis humiliter pacem rogarunt, quam Saifeddaula verens, ne sanguine profuso culpam contraheret, post duram obiurgationem illis concessit. Quum autem castris dimotis et tympanis profectionis pulsatis iam etiam impedimenta et instrumenta exercitus Saifeddaulae referrentur, quidam ex vilissimis Faieki et Jekthuzuni militibus tergum eius adorti supellectilis et rerum pretiosarum aliquantum diripuerunt. Quam perfidam suorum spoliationem quum audiuisset, nullam quidem sumere ab illis

*) In persicis hoc loco est vox arabica ملواح, quae auctore *Camus* notat: *noctuam pede ligatam ad capiendum accipitrem.* Golius Lex. ar. p. 173. Si lectio sana est, verbo-tenus verba reddenda sunt: *quam escam suam fecerant,*" quibus equidem nullum alium sensum attemperare possum nisi quem versione expressi.

بر حرکت اوباش وارذال انکاري نکردند سيف الدولة دانست
که رضاي ايشان به آن جرات مقرون بوده آتش خشم او
زبانه زده فرمان داد تا فوجي از لشکريان به بيرامون
آن بي باکان در آمده همه را بقتل آوردند وميمنه وميسره
اراسته رو بخصم نهاد ومخالفان بناچار آهنک حرب ساز داده
با جامهاي ملون وکسوتهاي (h) مزين ولباس معاشرت
وشعار ملامت در برابر صف اراي کشتند اما در کثرت عدد
بکمال بودند چه از اطراف خراسان وماورا النهر حشري جمع
کرده سوار بسيار وبياده بيشمار فراهم آورده بودند وبعد از
کشش وکوشش فراوان شامت کفران نعمت شامل حال مخالفان شده
نسيم فتح وظفر بر برجم رايت سيف الدولة محمود در آمد واهل
عصيان روي در بادية خسران نهاده عبد الملک وفايق با اتباع خويش
متوجه بخارا شدند وبکتوزون بطرف نشابور رفت وابو القاسم
سيمجور بجانب قهستان کريخت وکوکب سعد سيف الدولة
بذروهٔ اعتبار ودرجهٔ شرف رسيد ملک خراسانرا باستقلال متصرف
شد وعبد الملک ببخارا رسيده فايق بضبط امور جمهور مشغول کشته
وبکتوزون نيز بعد از چند کاه از بيم سطوت سيف الدولة محمود
ببخارا رفت ولشکرهاي براکنده جمع آورده بار ديکر نجار بندار
بدماغ ايشان راه يافت وخيال استقلال وجدال وقتال وانديشه مناجزت
ومبارزت بر مزاج ايشان استيلا بذيرفت ودرين اثنا فايق که طراز
حلّه وروي رزمه وعمدهٔ جمله بود داعي حق را لبيک اجابت کفت
وبدين سبب احوال بقيه ارکان دولت عبد الملک ساماني بريشان وبي
سامان کشت ومقارن اين حال ايلک خان از کاشغار متوجه بخارا

(h) In Codice: کسونهاي.

vltionem decreuit; quum autem videret, hoc vilissimorum hominum facinus ab exercitus ducibus et praefectis haud valde improbari indeque intelligeret, illud iis haud insciis factum esse, vehementissima exardescens ira, scelestissimos nebulones ab exercitus parte circumueniri et ad vnum omnes trucidari iussit. Deinceps laeua et dextra acie instructa aduersus hostes contendit, qui necessitate coacti, sicut ornati erant, vestibus pictis, togis pulchris, habitu solenni, sed impiis signis, aciem ex aduerso instruxere. Initio quidem illi militum numero (innumerabiles enim ex Chorasan et prouincia Transoxana copias coegerant) superiores erant, sed post caedem et pugnam atrocem, fortuna aduersa, quam scelere in principem perpetrato sibi consciuerant, hostium res euertit et aura victoriae vexillum Saifeddaulae Mahmudi inflauit. Hostes igitur victi in desertum fugere, vnde Abdolmalk et Faiek cum suis Bocharam, Jekthuzun Nischapurum, Abulkasem Simdschur in Kahisthanum se contulere. Nihil adeo iam Saifeddaulae obstabat, quo minus tota Chorasani prouincia potiretur. Abdolmalk autem quum Bocharam venisset, Faiek summam rerum sibi arrogauit; neque multo post etiam Jekthuzun Bocharam venit, quoniam a Saifeddaula tutum se non existimabat. Tum copiis dispersis collectis rursus de bello Saifeddaulae inferendo cogitarunt, sed inter ipsos hos apparatus Dei O. M. consilio Faieko, quo maxime nitebantur, ex hoc mundo auocato, ceteri Imperii magnates in summam coniecti sunt sollicitudinem. Hoc tempore Ilekchan ex Kaschgaro Bocharam venit, et quum vrbi appropinquaret, per legatum Abdolmalko haec

شد ودر مقدمه رسولي نزد عبد الملك فرستاده به او بيغام داد كه عند الشدايد تذهب الاخغار (*i*) اكر بيش ازين توسوس (*k*) شياطين انس در ضماير حدثهء واقع شده ووحشتي حادث كشته بود اكنون غبار آن از حواشي خاطر بالكل ارتفاع يافت وحالا بواسطه دخل بيكانكان در مملكت آل سامان بنابر قرب جوار بر من لازم است كه بمدافعت ايشان قيام ودست تعدي متغلبان از ذيل ممالك محروسه كه بحسب ارث واستحقاق بتو ميرسد كردانم عبد الملك بن نوح واعيان حضرة او كلمات روي اندود ايلك خانرا تصديق كردند وبزخارف اقوال او مغرور كشتند وبكتوزون وينالتكين وديكر قواد وامرا با استقبال او شتافتند وجون در مجلس آن غدار قرار كرفتند فرمود تا همه ماخوذ ومقيّد كردانيدند وعبد الملك از استماع اين حادثه بي ارام كشته در زاويهء مختفي كشت وايلك خان روز سه شنبه دهم ذي قعده سنه تسع وثمانين وثلثماية ببخارا در آمد وجاسوسان بكماشت تا عبد الملك را بدست آوردند واورا بند كرده به اوزكند فرستاد وشعلهء حيات عبد الملك در آن سر زمين فرو نشست وبعد از كرفتاري او برادرش منتصر روزي جند در اطراف واقطار ما ورا النهر كرد فري نمود وجون دولت آن طبقه نهايت انجاميده بود نايره بران مترتب نكشت ۞

(*i*) In Codice: الاخفاد.

(*k*) In Codice: توساوس.

significauit: "Quando calamitas ingruit, aufugiunt pro„tectores, (sicut prouerbio arabico dicitur. Hoc tamen „mei moris non est). Iam ante hanc calamitatem, quum „infortunium aliquod aut casus funestus (Samanidis) ac„cideret, haud aequa mente tuli *). Nunc autem quum „peregrini homines (quo Mahmudum significabat) Sama„nidarum imperium inuaserint, propter vicinitatem mei „officii esse duco, illos repellere et hostes, qui imperium „et haereditate et propter merita in te translatum vsur„parunt, exturbare." His speciosis verbis Abdolmalk filius Nuhi et purpurati eius fidem habuerunt atque his promissis fallacibus decepti sunt. Iekthuzun igitur, Benalthegin et ceteri magnates Ilek Chano obuiam processerunt. At quum fraudulenti hominis tentorium ingressi essent, omnes prehendi et vinciri iussit. Quo audito Abdolmalk exterritus in latibulum se abdidit, at Ilekchan die Martis, decimo mensis Dsulkada (vndecimi Arabum mensis) die anni CCCLXXXIX. Bocharam ingressus, hominibus ad illum Ann. Ar. 389 inc. 22 Dec. 999.
perquirendum emissis, illum cepit et Uzkendum misit, vbi lux vitae Abdolmalki exstincta est.

Ita Abdolmalko capto, Monthaser eius frater aliquamdiu in prouincia Transoxana vagatus est, sed quoniam huius gentis exitium decretum erat, haud multum efficere valuit.

*) Verba persica, quae non satis intelligo nec omnino a corruptela immunia mihi videntur, haec fere sunt: "si ante hanc insusurrationem Sata„norum hominum in mentes calamitas ingrueret, aut infortunium acci„deret, eius fumus semper ex margine animi ascendebat," quibus nullum alium sensum accommodare possum, nisi quem versione expressi.

الفصل الثامن عشر

ذكر خروج منتصر ابو ابراهيم اسماعيل بن نوح ساماني وبيان انجه ميان او وايلك خان ونصر بن ناصر الدين سبكتكين واقع شد *

جون ايلك خان بر بخارا مستولي شد ابو الحارث منصور مكحول وابو ابرهيم كه ازوي بمنتصر تعبير خواهد رفت وابو يعقوب فرزندان نوح را با اعمام ايشان ابو زكريا وابو صالح وبقاياي آل سامان بدست آورد وهريك را جدا جدا در محبسي باز داشت تا بجمعيت حيلتي نسازند واز موافقت طالع منتصر جادر كنيزكي كه بتعهد او قيام مينمود در سر كشيده از محبس بيرون رفت ودر خانهء بيرهزني از عجايز بخارا متواري شد تا سورت طلب او تسكين يافت وطالبانش لباس ياس بوشيده طمع ازوي ببريدند انكاه در زي فيوج بخوارزم رفت ودر صدد انتقام ايلك خان آمده بقيهء اولياء دولت آل سامان روي بدو نهادند وحشمي تمام فراهم آورده ارسلان بابو (*l*) كه حاجب او بود بجانب بخارا تاختن كرد وجعفر تكين با هفده كس از معارف امراء اسير كرفت وبجرجانيه فرستاد وديكران جان بيرون برده بپيش ايلك خان رفتند وارسلان تا حدود سمرقند بر اثر ايشان رفته جون بقنطرهء كوجك (*m*) رسيد تكين خان كه از قبله ايلك شحنهء سمرقند بود با جمعي كثير سر راه

(*l*) DE SACY V. C. in *Ketab Jemini* Notic. et Extr. T. IV. p. 373. scribit: *Balou* بالو. Etiam in nostro codice infra bis ita scriptum est.

(*m*) DE SACY l. c. habet: "Etant arrivé au pont de *Couhak*," vbi Vir clarissimus haec annotat: "C'est sans doute un pont sur le Gihon: sa „position m'est inconnue. *Le* mot *conhac* peut signifier *la petite mon-* „*tagne*." Legit igitur كوهك. Ex nostro auctore huius pontis situs apparet. Vid. Ind. geogr.

CAPVT XVIII.

MONTHASÈRI ABU IBRAHIMI, ISMAELIS, FILII NUHI SAMANIDAE FVGA, QVAEQVE ILLE CONTRA ILEK CHANUM ET NASRUM FILIVM NASEREDDINI SOBOKTHEGINI MOLITVS EST.

Ilek Chan quum Bochara potitus erat, Abulharetsum Mansurum, quem supra oculorum vsu priuatum esse diximus, Abu Ibrahimum, quem deinceps Monthaserum appellabimus et Abu Iacubum, omnes Nuhi filios, eorumque patruos Abu Zakariam et Abusalehum cum ceteris, qui ex Samanidarum gente superstites erant, cepit, quos singulos singulari carcere custodiri iussit, verens, ne si iuncti essent, vinculis se liberarent. Ceteris felicior erat Monthaser, qui capite velo seruae, quae saepe ad eum venire solebat, obuoluto, carcere sese eripuit et in domo vetulae alicuius Bocharensis delituit, donec illi qui ad illum perquirendum emissi erant, de eo inueniendo desperauerant. Tum vestibus mutatis in Charizmiam perfugit, quo quum ab Ilek Chano vltionem sumere decreuisset, omnes ex ministris Samanidarum superstites ad illum venere. Inde Arslan Babu, qui eius cubicularius erat, expeditionem versus Bocharam suscepit, et Dschafartheginum, cum septemdecim ex praecipuis magnatibus cepit et Dschordschaniam misit. Qui euasere, ad Ilekchanum fugere. Illos persequens quum Arslan Babu ad Kantareh Kudschek (i. e. pontem paruum) in finibus agri Samarcandensis peruenisset, Thegin Chanum, quem Ilek Chan Schehnam (procuratorem) Samarcandi constituerat

بروي بکرفت وارسلان روي از مقابله ایشان بر نتافت ودر مقام محاربه ومضاربه بایستاده تکین خانرا شکسته غنیمت فراوان کرفت ومنتصر ببخارا آمده اهالي آن دیار بقدوم شادمانیها نمودند وایلك خان جون ازین واقعه اکاهي یافت لشکري جمع آورده متوجه منتصر کشت وارسلان بایو بموکب منتصر بپیوست وبعد از تقدیم مشورت از آب عبور نموده بآمل شط نزول کردند وبس از تحصیل اموال آن دیار از راه بیابان روي به ابیورد نهادند واز آنجا متوجه نشابور شدند ومیان منتصر وامیر نصر بن (n) ناصر الدین در ظاهر نشابور محاربه واقع شده جون جمشید خورشید در تتق آل عباس محتجب کشت امیر نصر روي بمرو اورد واز آنجا بهرات رفت. وجون این خبر بسلطان محمود رسید برفور کوج کرده جانب نشابور نهضت فرمود وجون منتصر از اقبال رایات نصرت ایات او خبر یافت عنان عزیمت بجانب اسفر این تافت وخواست که به استخراج اموال آن ولایت اسباب ملازمان مرتب سازد میسر نشد وقصد ولایت شمس المعالي قابوس بن وشمکیر کرد قابوس خدمت بسندیده بجاي آورده از جمله ده سر اسب تازي بود با زین وسرافسار زرین وسي سر با زین سیمین وسي سر با جلهاي ابریشم وبیست سر استر با زین زر وسي سر شتر بار از فرشهاي فاخر وامتعه نادر وهزار هزار درم وسي هزار دینار وبنجاه ثوب ملون منضم با دیکر اسباب وادوات بادشاهانه واز براي ملازمان او دیکر اموال فرستاد وبا او کفت مصلحت آنست که بري روي

(n) Codex hoc loco et saepius in sequentibus post nomen *Nasr* بن omittit.

ingenti cum exercitu obuium habuit. Quo minime territus aciem statim instruxit, Thegin Chanum fugauit magnamque praedam cepit. Post has victorias Monthaser Bocharam venit et magna cum laetitia ab incolis exceptus est. At Ilek Chan his de rebus certior factus exercitum parauit et contra Monthaserum duxit. Tum Arslan Babu cum Monthasero se coniunxit postque rem accurate deliberatam, vterque amne (Oxo) traiecto ad Amol Schattum castra posuit. Huius regionibus opibus exhaustis per desertum Abivardum, indeque deinceps Nischapurum copias duxere. Ibi inter Monthaserum et Emirum Nasrum filium Nasereddini pugnatum est, et nocte ingruente *) Emir Nasr Meruam fugit indeque Heratham perrexit. Quibus rebus auditis quum Soltan Mahmud Nischapurum contenderet, Monthaser de eius aduentu certior factus Asferainum fugit, cuius regionis vectigalia exigere cupiebat, vt desideriis copiarum satisfaceret, sed voto excidit. Inde ad Schams el maala Kabusum filium Vaschmgiri, se contulit, qui satis benigne eum excepit atque praeter alia munera decem equos arabicos cum ornamentis et frenis auratis, triginta alios cum ornamentis argenteis, aliosque triginta cum stragulis sericis, viginti mulos cum ornamentis aureis, stragulorum pretiosorum et supellectilis eximiae triginta camelorum onus, millies mille Drachmas, triginta millia Denariorum, quinquaginta vestes pictas cum aliis multis rebus et vtensilibus principe dignis, et praeterea eius comitibus alia munera largitus est. Post haec

*) In persicis: "postquam sol inuolutus erat velo gentis Abbassidarum (nigro)."

تا می پسران خویش دارا ومنوجهر را در ظل رایت تو بفرستم چه تخت آن مملکت از وجود پادشاه سایس عاطلست وکار آن نواحی متزلزل وآن ملک بملکی قاهر وحاکمی غالب محتاج بدان طرف قدم رنجه باید کردن وآن ولایت را بحوزهٔ تصرف آوردن ودر منصب امارت متمکن نشستن وبتدریج لشکری ترتیب دادن وطریق معاودت خراسان وطلب خانهٔ موروث پیش نهاد خاطر ساختن منتصر این اشارت قبول کرده از جرجان نهضت نمود وبعد از قطع منازل ظاهر ری را لشکرگاه ساخت وسپاهی که در شهر مقیم بودند بیرون آمده در برابر معسکر وی خیمها زدند وابو القاسم سیمجور وارسلان حاجب نزد سایر امراء کسان فرستاده ایشانرا بتسلیم نقد ووعدهٔ نسیه بفریفتند تا مجموع ایشان باتفاق معروض منتصر گردانیدند که جلالت قدر ونباهت نکر تو زیاده از آنست که خویشتن را در معرض جماعتی آری که طاعت ترا کمر بسته اند وبخدمت لوای تو استعداد جسته ومرتبهٔ تو از آن برترست که به این ویرانه سر فرو داری

عرش است نشیمن تو شرمت ناید
کامی ومقیم خطهٔ خاک شوی

قابوس میخواهد که مار بدست اعوان وانصار تو کبرد اکر کاری از پیش رود فایده بدو باز کردد واکر عیاذا بالله چشم زخمی رسد آن عار بر جبین دولت باقی ماند چندان ازین نمط سخنان کفتند که منتصر قول ایشان

ita Kabus cum eo locutus est: "Optimum videtur, vt „Raiam te conferas, quo in itinere filios meos, Daram et „Manutscheherum comites tibi addam; huius enim pro- „vinciae thronus desiderat principem prudentem, resque „eius turbatae egent imperatore forti et procuratore va- „lido. Quare tibi suadeo, vt in hanc prouinciam profi- „ciscaris, eius res constituas, eius imperium tibi vindices, „copiarum delectum instituas, atque deinceps post has res „factas Chorasanum et patrium regnum expugnare aggre- „diaris." Hoc consilio probato Monthasér maxima cum festinatione Dschordschano exiit et extra Raiae muros castra metatus est, cui ex aduerso copiae Raienses vrbe egressae castra sua posuere. At Abulkasem Simdschur et Arslan Hadscheb (cubicularius) legatos ad ceteros Mon- thaseri Emiros misere, pecuniaque et numerata et pro- missa illis persuasere, vt omnes vnanimi consensu ita apud principem dissererent: "Augebitur dignitas tua et fama, „si eorum hominum consilium sequeris, qui tibi sub- „iectos esse honori sibi ducunt, tuaque vexilla sequi pro- „speram fortunam existimant. Iam autem nobis optimum „pro tuis rationibus videtur, vt hoc deserto exeas *).

„Throno tuo perenni nihil vmquam infausti accidat
„Strenuus sis, et loco ne vmquam cedas.

„Kabus militum tuorum et sociorum opera serpentem „capere cupit. Quodsi res bene processerit, illi soli prode- „rit. Si, quod Deus auertat, infaustum habeat succes- „sum, huius rei ignominia tuae genti adhaerebit." Eius-

*) In persicis: "vt in hoc deserto caput deprimas."

مقبول داشت واز ري كوج كرده براه دامغان روانه شد ودارا
ومنوجهر ازوي مفارقت كرده بجرجان رفتند ومنتصر
بحدود نشابور رسيد امير نصر نشابوررا كذاشته بطرف
بوزجان (*o*) شتافت ودر شوال سنه احدي وتسعين وثلث
مايه بار ديكر منتصر بر نشابور استيلا يافته عمال را
بر سر اعمال فرستاد ومطالبة اموال اغاز نهاد امير نصر از
برادر استمداد نموده سيف الدولة والي هرات التونتاش حاجب
بمعاونت او فرستاد وامير نصر بمدد برادر مستظهر شده
روي بنشابور نهاد ومنتصر ابو القاسم سيمجور وارسلان بالو
را با جمهور سپاه بمدافعت نصر بن ناصر الدين نامزد فرمود
وسپاه منتصر بعد از كوشش بسيار انهزام يافته امير نصر
به نشابور در امد خلايق شادمانيها نموده شهررا آذين (*p*)
بستند زيرا كه در آن ولا منتصر مردم را بمواخذه ومصادره
رنجه ميداشت ومنتصر متوجه ابيورد شده امير نصر از
عقب او روانه كشت منتصر از بيم صولت نصر بن ناصر
الدين كريخته بنواحي جرجان افتاد قابوس بن وشمكير دوهزار
مرد از انجاد اكراد روانه كرد تا اورا از نواحي مملكت برانند
منتصر متحير مانده دانست كه برادر وي در راي خود خطا
كرده است ومضمون تركت الراي بالراي بوضوح پيوست وچون
ارسلان بالو بخلاف راي منتصر مهمات ملكي مي پرداخت
ودر فيصل قضايا با او از سر شطط وجدل سخن ميراند وروز بروز
كينهٔ وي در دل منتصر راسختر ميشد در آن اوان بسمع او

(*o*) Ibn Haukal (ed. Ouseley) p. 228. 229. scribit بوزكان *Buzgan.*

(*p*) In Codice: آذين.

modi oratione Monthasero persuaserunt, vt Raia relicta Dameganum se conferret; quod quum fieret, Dara et Manutscheher ab eo discedentes in Dschordschanum rediere. Monthaser deinceps Damegano Nischapurum perrexit, quam vrbem Nasr reliquit et Buzdschanum fugit.

Mense Schaval (decimo Arabum mense) igitur anni CCCXCI. Monthaser altera vice Nischapuro potitus, suos negotiis praefecit procuratores atque incolis tributa imperauit. Emir Nasr a fratre Saifeddaula auxilium petiuit, qui illi Althunthaschum Hadschebum (cubicularium) Herathae praesidem submisit. Cum illo Nischapurum profectus Abulkasemum Simdschurum et Arslanum Babuum, quos Monthaser cum omnibus copiis suis ad illum depellendum emiserat, post atrocem pugnam fugauit et vrbem ingressus est, maximam incolis significantibus laetitiam et festa per vrbem instituentibus, quia Monthaser hoc tempore seueritate nimia et iniuriis in omnium hominum inuidiam incurrerat. Monthaser Abiwardum fugit, et quum Nasr filius Nasereddini illum insequens huic vrbi appropinquaret, ad Dschordschani fines se contulit, sed Kabus duo millia Kurdorum misit ad illum arcendum. Eo in angustias compulsus, indicauit, fratrem imprudenter egisse (dum Kabusum ita extulerit) atque hanc imprudentiam hoc quidem tempore manifesto cognosci.

Ann. Ar. 391. inc. 30 Nov. 1000.

In Arslanum Baluum autem, cuius animus ita inflatus erat, vt saepe contra ea, quae princeps volebat, ageret, et in rebus decernendis saepe obstinato animo illi contradiceret, Monthaseri odium in dies incrementum

رسانیدند که ارسلان بالو بنابر حسدی که از ابو القاسم در
خاطر داشته در معرکهٔ نصر من ناصر الدین اهمال ورزیده واین معنی
سبب زیادتی کدورت شده منتصر ارسلانرا بقتل آورد وازین فعل
سایر سپاه آشفته کشته زبان سرزنش وانکار دراز کردند وابو
القاسم سیمجور بحسن کفتار آبی بر آتش زده همه را تسکین
داد وبر عزم جانب سرخس اتفاق کردند تا بمدد زعیم آن بقعه
که به بسر فقیه مشهور بود مستظهر شوند جه او بیوسته
تعصب جانب منتصر می ورزید وبخدمات بسندیده به او تقرب
مینمود جون بسرخس رسیدند بسر فقیه کما یجب وینبغی
بمراسم خدمتکاری وجانسپاری قیام نمود دربن اثنا نصر بن ناصر
الدین با لشکر شیر صفت بلنک آیین روی بسرخس نهاد ومنتصر
با خواص وملازمان باستقبال او شتافت وبعد از قتال شدید نسیم
فتح ونصرة بر برجم رایت امیر نصر وزیده ابو القاسم سیمجور وجند
امیر دیکررا کرفته بیش آوردند وهمه ایشانرا بموجب فرموده در
لباس خسار وعار بغزنین بردند وامیر نصر در کنف عز واقبال روی
بمستقر جلال خود نهاد ومنتصر بعد از انهزام در بیابانها
سرکردان شده راه می بیمود تا بمیان ترکمانان غز افتاد وایشان
بیوسته دم از هواخواهی آل سامان زدندی وبدولتخواهی آن طایفه
مباهات ومفاخرت نمودندی لاجرم قدم اورا موهبت عظمی دانسته در
متابعت ومطاوعت کمر اخلاص بر میان جان بستند منتصر جون
بمعاونت حشم غز مستظهر شد طمع در ولایت ماورا النهر کرده
متوجه آن صوب کشت ایلک خان بر نهضت او اطلاع یافته سپاهی
انبوه فراهم آورده بحدود سمرقند آمد غزان شبیخون برسر
ایلک خان بردند وطایفهٔ از معارف لشکر او اسیر کرفته

ceperat. Quare quum hoc tempore illi indicaretur, Arslanum Baluum propter inuidiam, quam erga Abulkasemum Simdschurum animo foueret, in bello cum Nasro filio Nasereddini negligentius egisse, odium eius ita increuit, vt Arslanum interfici iuberet. Illius autem caedes militum animos ita irritauit, vt verba contumeliosa in principem iactarent. Sed Abulkasem Simdschur facundia et orationis comitate eorum animos placauit iisque persuasit, Serchasum contendere, vt ibi auxilium speratum ab huius vrbis praeside, Pusri Fakih appellato acciperent. Is enim in partes Monthaseri transgressus praeclara iam antea illi praestiterat officia. Nec illa spes fefellit. Pusri Fakih nimirum, quum Serchasum peruenissent, sicut par erat, eos benigniter excepit atque quacumque ratione adiuuit. At mox Naser cum copiis ad leonum et tigridum instar fortibus Serchasum peruenit et Monthaserum, qui cum suis obuiam illi venit, post acrem pugnam deuicit, multosque Emirorum eius, inter quos etiam Abulkasem Simdschur erat, captos ignominiosisque vestibus indutos Gaznam misit. Ipse laetus et triumphans domum reuersus est. Monthaser ita fugatus per deserta errauit, donec ad Turcomanorum tribum Gaz perueniret, quae genti Samanicae fauebat Samanidarumque regni recuperandi conatus adiuuare gloriae et honori sibi ducebat. Gazidae igitur de eius aduentu magnopere laeti, sincera mente illi auxilium ferre constituerunt. Horum auxiliis auctus Monthaser in prouinciam Transoxanam contendit, vt eam expugnaret. Qua re audita Ilek Chan exercitu numeroso statim conscripto Samarkandum profectus est; sed Ga-

جمعي را بقتل آوردند واز قبتول ايلك مال فراوان وغنيمت
بي بايان بدست غزان افتاد وكان ذلك في شوال سنه ثلاث
وتسعين وثلثمايه وغزان بمنازل خود معاودت نموده اسيران
بملازمان منتصر ندادند ودر افواه افتاد كه ايشان از مجادله
ومقاتله ايلك خان بشيمان شده در عذر ميكويند وباطلاق
اسيران بدو تقرب خواهند جست ومنتصر ازين قضيه مستشعر
شد وهفتصد كس از خواص وثقات خويش اختيار كرد واز
ميان حشم غز بيرون آمده بجناح استعجال بكنار آب
رسيد وجون جيحون از برودت هوا منجمد شده بود كاه بر روي
يخ ريخته از آب بكذشت وحشم غز بعد از آن كه آفتاب
بلند شده بود ويخ در ذوبان آمده ناجار باز كشتند
منتصر بامل شط فرود آمده نامه بسلطان محمود نوشت واز
حقوق اسلاف واجداد خود باد داد واز شدت تمادي ايام محنت
وتراكم ايام كربت ومقاسات وشدايد غربت نالش كرد وكفت
اكر در ظل عنايتم جاي دهي جون ساير (q) ملازم باشم واز
خوف مضرت تركان غز كوج كرده بجانب مرو رفت ونزد ابو
جعفر خواهر زاده كه در آن اوان در مرو اقامت داشت كس
فرستاده بسلاح وساز استعانتي نمود واين ابو جعفر از
جملهٔ ارذال بود در ايام دولت آل سامان بمكنت رسيده واز
دنيا بحظي وافر محتظي كشته واز لوازم طبيعت ودناءت
همت دست رد بر سينه ملتمس منتصر نهاده بلكه از
شهر بيرون آمد ودر مقابلهٔ او صف كشيده بايستاد

(q) In Codice: سايه.

zidae noctu ex improuiso eum adorti, plurimos ducum eius ceperunt, alios trucidarunt et ingenti per eius castra potiti sunt praeda. Haec calamitas Ilek Chano accidit mense Schaval (decimo Arabum mense) anni CCCXCI. Ann. Ar. 391. inc. 30 Nov. 1000. Gazidae autem ad suas mansiones rediere, captiuis Monthasero non traditis. Vulgabatur tunc, Gazidas poenitere belli cum Ilek Chano incepti et constituisse veniam ab eo orare, captiuorumque liberatione eius iram placaturos esse. Quo rumore audito, Monthaser septingentis comitum et sodalium suorum electis a Gazidis discessit et festinanter ad ripam amnis (Oxi) contendit, quem aeris frigore congelatum, stramine in glaciem coniecto, traiecit. Gazidae (eum insequentes) quum ad fluuium peruenirent, quoniam glacies sole sublimiore liquefacta erat, inuiti rediere. Monthaser Amol Schattum se contulit, indeque literas ad Sultanum Mahmudum scripsit, quibus post commemorata maiorum suorum merita et grauissimas de continuis infortuniis et calamitatibus, quibus ipse iactetur, querelas, scripsit: "Si me in tuam tutelam receperis, „eadem fide et submissione, qua ceteri aulici tui, tibi „adhaerebo." Deinceps prae timore Turcarum Gazidarum Meruam petiit, et legatum ad Abu Dschafarum sororis filium, qui tunc ibi summam rerum tenebat, misit atque ab eo expetiit, vt se armis et cetero apparatu bellico adiuuaret. Sed ille vilissimorum hominum vnus, licet a Samanidis ad eam, quam tenebat, potestatem et dignitatem euectus erat, tamen pro ingenii quod illi erat prauitate, auunculo, quae rogabat, abnuit. Quin etiam cum copiis suis vrbe egressus aciem aduersus illam in-

وغلامان منتصر بیک حمله ملازمان اورا جون حروف تهجی
براکنده ساختند ومنتصر راه ابیورد بیش کرفت وسلطان
محمود در قبول بیغام واکرام رسول او آثار کرم ولطف
بظهور رسانیده تحفهٔ لایق فرستاد وبابو جعفر خواهر
زاده مثال نوشت که در التزام خدمت وتحری مراضی او
هیج دقیقه مهمل نکذارد وخواهر زاده از سر اضطرار
بملازمت کمر بسته بتحصیل مرام او قیام نمود وابو
نصر حاجب از امراء سلطان محمود در ابیورد جون منتصر
بدآن حدود رسید وظیفه خدمتکاری بتقدیم رسانید
واهل نسا منکر آن واقعه شده از اقامت منتصر در آن
دیار متنفر کشتند وبخوارزمشاه نامه فرستاده مدد
خواستند وخوارزمشاه ابو الفضل حاجب را که از مشاهیر
جماهیر حضرت او بود بمعاونت ایشان فرستاد وابو نصر
حاجب در خدمت رایت منتصر باستقبال او رفت ودر آنزمان
که شب تاری وهوا قاری قوت باصره را از مشاهده اشخاص
ومطالعهٔ اجسام معزول کرده بود فریقین دست بتیغ
وتیر بردند وتا تباشیر صبح جنک کرده اکثر مردم
هر دو فریق مقتول ومجروح شدند واز آنجمله ابو نصر
وسایر انصار منتصر را کشته یافتند ودیکران آواره شدند
ومنتصر باسفراین افتاده مردم آنجا از خوف بمتابعت
او کمر بستند ومنتصر ازین صوب عنان بر تافته بسرخس
رسید ودر آنجا جند روزی توقف کرد تا هزیمتیان بدو
ملحق شدند آنکاه از جیحون عبور نموده شحنهٔ بخارا

struxit, sed post primum concursum eius acies a Monthaseri copiis disiecta est *). Monthaser tamen Abivardum concessit. (At mox Abudschafaro aliter erat cum auunculo agendum.) Soltan Mahmud (enim) Monthaseri literas benigne accepit, legatum eius honorifice habuit, donaque splendida illi misit, atque Abu Dschafaro, Monthaseri ex sorore nepoti imperauit, ne leuissimum quidquid omitteret, quo auunculo prodesse aut eius necessitatibus subuenire possit. Eo coactus Abu Dschafar maxima cum sedulitate Monthasero, quaecumque desideraret, comparabat. Etiam Abu Nasr Hadscheb (cubicularius) Emirorum Soltani Mahmudi vnus, Monthasero quamdiu Abivardi erat, multa praeclara officia praestitit. Vrbis Nesae autem incolae Monthaseri hac in regione moram tanquam sibi noxiam aegre ferentes, literis a Charizmschaho auxilium expetiuere, qui Abulfadhlum ex praecipuis copiarum ducibus vnum ad illos misit. Huic Abul Nasr Hadscheb, vt Monthaserum tueretur, obuiam iuit; et nocte, qua tenebrae aërisque frigor omnem oculis adimebant visum, proelium inter eos consertum, et vsque ad solis ortum continuatum est, multis vtrimque caesis et vulneratis. Altero mane autem Monthaseri defensores, Abunasrum et alios multos duces occisos reperientes, trepidae fugae se mandarunt. Ipse Monthaser Asferainum concessit, sed ab incolis prae timore (Charizmschahi) introitu prohibitus est. Inde Serchosum se contulit, vbi aliquamdiu moratus

*) In persicis: "Milites Monthaseri vno impetu illius comites disperserunt ad instar literarum Alphabethi in syllabas dispersarum."

بجانب او لشکر کشید جون منتصر مهربي نداشت بمقابله بايستاد واز جانبين کشش بسيار واقع شده منتصر بجهد وسعي تمام جان از آن ورطه بيرون برد وتا دربند بورحاسي توقف ننمود وشحنهٔ بخارا بجانب سعد زنده بفراهم آوردن لشکري که در آنجا بود مشغول شد ودرين اثنا ناکاه منتصر شبيخون برده سلك جمعيت شحنهٔ بخارا به تشتت وتفرق مبدل کشته مقارن اين حال بسر علم دار سپهسالار سمرقند بانتصار منتصر در حرکت آمده با سه هزار مرد به او بپوست وخواجکان سمرقند سيصد غلام ترک با مالي وافر بخدمتش فرستادند وجمعي از حشم غز نيز به او بپوستند وبار ديکر آتش اقبال منتصر بالا کرفت وجون ايلک خان از انتظام حال منتصر خبر يافت بعزم محاربه او روان شد ودر حدود سمرقند مصاف دادند وخان هزيمت يافت وحشم غز ديکر بار از لشکر ايلک غنايم موفور واموال نا محصور کرفتند واين واقعه در شعبان سنه اربع وتسعين وثلثمايه روي نمود جون ايلک خان بولايت خود رسيد لشکرهاي براکنده جمع کرده بار ديکر روي بمنتصر نهاد ودرين حال حشم غز ازو جدا شده بودند وروي باوطان نهاده بقسمت غنايم مشغول شده جون نوبت ديکر هردو فريق صف مقاتله راست کردند ابو الحسين طاق که بنجهزار مرد در ظل رايت او مجتمع بودند با منتصر غدر کرده بيش ايلک رفت ومنتصر ناجار راه هزيمت بيش کرفت وايلک خان تيغ

est, vt copias fuga dispersas colligeret. Deinceps Oxo transito pugnandum illi erat cum copiis, quas Schehna (praeses) Bocharensis contra illum duxerat, quoniam fuga proelium euitare non poterat. Post acrem pugnam Monthaser se ex hoc discrimine celeri fuga eripuit, et vsque ad Derbend Burchasi nullibi substitit. Inde Schehnam Bocharensem, qui victoria sua laetus in colligendis illius regionis copiis occupatus erat, ex improuiso adortus est omnemque exercitum ab eo collectum dissipauit *). Breui post Pusr Almdar copiarum Samarkandensium imperator cum tribus millibus militum Monthasero in auxilium venit; magnates Samarkandenses trecenta mancipia Turcica illi submiserunt et magnus Gazidarum numerus se illi adiunxit. Eo rursus ad laetiorem statum Monthaseri res adductae sunt. Qua de re certior factus Ilek Chan exiit ad bellum Monthasero inferendum, sed proelio in agro Samarkandensi facto fugam cepit, et Gazidae iterum in illius castris innumerabilem praedam coegere. Hoc factum est mense Schaban (octauo Arabum mense) anni CCCXCIV. Ann. Ar.
At Ilek Chan quum in regnum suum peruenisset, copias 394. incepit 29 Octobr.
dispersas recollegit atque rursus aduersus Monthaserum 1003.
egressus est. Eo tempore Gazidae a Monthasero discesserant et ad suas mansiones reuersi in distribuenda praeda occupati erant. Etiam Abulhosain Tak, cuius vexillum quinque militum millia sequebantur, acie vtrimque iam instructa, Monthasero perfide deserto, ad Ilek Chanum transiit. Quo ita debilitatus est Monthaser, vt fugam

*) In persicis: "Collectionem Schehnae in dispersionem et dissipationem mutauit."

انتقام از نیام بر کشیده جمعی کثیر از اتباع (r) ولشکریان منتصر بقتل آورد ومنتصر بکنار آب آمده کشتی نیافت درختی چند برهم بسته از جیحون عبور نمود وکلههای اسب که در آن نواحی یافت بر لشکر خود قسمت کرد واز راه بیابان به پل زاغول آمد وسلطان محمود را از وصول او خبر دادند وسلطان پیش از انتظام کار والتیام حال او از غزنین ببلخ آمده وفریغون بن محمد را با جهل نفر از اعیان ولشکریان بی پایان بدفع فتنهٔ او نامزد کرد ومنتصر بی محاربه از ایشان روی گردان شده بجانب قهستان رفت ونصر بن ناصر الدین وارسلان جاذب والی طوس وطغانجق حاکم سرخس از عقب او روان شدند واو از خوف آنجماعت روی بجرجان نهاد واز آنجا ببسطام آمد وقابوس بن وشمکیر دو هزار فرستاده تا منتصر را از بسطام منزعج گردانیدند واو از بسطام به نسا رفت وبسر سرخک سامانی نامهٔ فرستاده منتصر را بمواعید زور واقاویل غرور بفریفت وباعانت ومساعدت ومعاودت با ایلک خان وعده داد واو بامید آن وعده بر صوب بخارا رحلت کرد ودر آن یورش جمهور سپاه او از مقاسات سفر بتنگ آمده بودند وازاروار (s) وشبکیر بجان رسیده لاجرم عار بیوفایی را ملتزم شده بیش سلیمان وصافی حاجبان ایلک خان رفتند وایشانرا از ضعف حال منتصر خبر دادند وچون اورا خبر شد که طایفهٔ از اهل عدوان به پیرامن خیمه اش در آمدند ومنتصر لحظه بمرافقت ایستاده روی بگریز نهاد وبرادران وخواص اورا گرفته به اوزکند

(r) In Codice: ابتلاع.

(s) In Codice: ازالوار.

capessere coactus esset. Ilek Chan igitur gladio vltionis ex vagina extracto magnam militum et comitum Monthaseri turbam trucidauit. Ipse Monthaser quum ad Oxi ripam perueniisset, nauigio non inuento, arboribus iunctis, amnem transuectus est. Hinc equorum gregibus, quos in hac regione inuenit, inter milites distributis, per desertum ad pontem Raguli profectus est. Eius aduentu audito Sultan Mahmud, antequam Monthaseri robur et potestas incrementum capere posset, Gazna Balchum venit et Farigunum filium Mohammedis cum quadraginta copiarum ducibus et innumerabili exercitu ad illum depellendum misit. Prae illis, vi non tentata, Monthaser Kahisthanum fugit, vnde, Nasro filio Nasereddini, Arslan Hadsebo Tusi procuratore et Togandscheko, Serchasi procuratore, qui eum persequebantur, aduentantibus Kamendum et hinc Bosthamum contendit. Illinc porro, quum Kabus filius Vaschmgiri duo millia hominum ad eum pellendum misisset, Nesam petiit. Ibi a Pusr Serchok Samanida literas accepit, promissorum mendacium et verborum fallacium plenas, quibus gratia, venia et auxilium Ilek Chani nomine illi promittebatur. His promissis fidem habens Monthaser iter Bocharam ingressus est. Sed milites huius itineris molestia fatigati, reputantes apud se perpetuos quos exantlauerint labores et itinera nocturna, nefandum facinus aggressi sunt. Solimanum nimirum et Safium Ilek Chani cubicularios certiores fecerunt, quam infirmus sit Monthaseri status. Monthaser quidem quum comperisset, tentorium suum ab hostibus circumdatum esse, sociis aliquot itineris electis fuga euasit; fratres

فرستادند ومنتصر بحملهٔ ابن بهیج اعرابي افتاد وماه روي نامي از قبل سلطان محمود سرور ایشان بود واو آنجماعت را بر قتل منتصر ترغیب نمود وچون شب در آمد طایفهٔ از اجلاف عرب هجوم کردند وجان عزیز آن شاهزادهٔ بیهمال را برباد دادند وخون شریف اورا برخاك ریختند وابن حادثه در ربیع الاول سنه خمس وتسعین وثلثمایه روي نمود وچون خبر ابن مصیبت بسلطان رسید ماه روي سیاه روي را بر سوابي هر چه تمامتر بکشت وحلهٔ ابن بهیج را بغارتید (t) وبکبارکي شعلهٔ آل سامان انطفا بذیرفت وکوکب اقبال وشرف ایشان بدرجهٔ هبوط رسید وکان الله علي کل شيء مقتدرا *

الفصل التاسع عشر

ذکر حال وبیان مال شمس المعالي قابوس بن وشمکیر *

چون در ضمن قضایاء آل سامان ذکر قابوس مکررا رقم زدهٔ کلك بیان کشت وحال آنکه او بادشاهي فاضل کریم النفس هنر برور بود مناسب جنان نمود که شمهٔ از حالات او نیز بعد از ایراد قضایاي سامانیه در سلك بیان منتظم کردد ومنه الاعانه والتوفیق *

در بعضي از تواریخ مسطورست که قابوس ابن وشمکیر هشتده سال در خراسان بماند وبر انقلاب حالات وتصاریف

(t) In Codice: بغارتید.

autem et amici capti et Vzkendum missi sunt. Monthaser incidit in mansiones Arabum errantium Bahidschidarum, quibus homo quidam Mahi rui (quod nomen sicut *Bahidsch*, pulchrum designat) appellatus, a Soltano Mahmudo praepositus erat. Is (fautori gratum quid se facturum sperans) tribum suam ad occidendum Monthaserum sollicitauit. Noctu igitur horum vilissimorum hominum aliquot Monthaserum adorti sunt, et praeclari hominis ex regia prosapia oriundi, animam egregiam in auras dissiparunt et sanguinem nobilem ad terram profuderunt. Hoc factum est mense Rabia el ewel (tertio Arabum mense) anni CCCXCV. Quod indignum facinus, quum ad Soltanum Mahmudum relatum esset, tribus praefectus, non *Mahrui* sed *Seiah rui* (niger siue deformis) appellandus crudelissimo supplicio necatus, et Bahidschidarum tribus dissipata est (59).

Ann. Ar. 395. incepit 19 Octobr. 1004.

Sic tota Samanidarum stirps exstincta est gloriaeque et dignitatis huius gentis sidus occidit. Licet diuinam in hoc euentu intueri omnipotentiam.

CAPVT XIX.

HISTORIA SCHAMSELMAALA KABUSI, FILII VASCHMGIRI.

Quum in historia Samanidarum saepius facta fuerit mentio Schamselmaala Kabusi tanquam principis generosi, liberalis, omnemque laudem merentis, haud a re alienum erit, post expositas Samanidarum res etiam illius res commemorare, ad quod faciendum auxilium diuinum expetimus.

Narratur in quibusdam annalibus, Kabusum filium Vaschmgiri octodecim per annos in Chorasano fuisse et

ایام وحوادث زمان مصابرت مینمود ودر آن مدت شایبهٔ نقصان بعلو همت او راه نیافت واز رونق حال وطراوت جاه او چیزی (u) کم نشد وهیچکس از کبار امراء خراسان ومعارف دولت نماند که محظوظ احسان وممنون امتنان او نشد وکس بروی سلامی نکرد که با کرامی وانعامی محتظی نگشت لباس شریف وخلعت او خاص وعام بپوشیدند وکاس عواید وعوارف او وضیع وشریف بنوشیدند (x) وسلوك سامانیه میخواستند که اورا معاونت نموده بمستقر عز وجلالش برسانند وبسبب نوازل محن وعوارض فتن وعوایق ایام وعلایق روزکار نیز تمنای ایشان بهدف مقصود نمیرسید واو مانند جبل راسخ بر زحمت عواصف وزحمت زلال تحمل می نمود وچون امیر ناصر الدین سبکتکین بخراسان آمد ودست تصرف ابو علي را از آن ولایت کوتاه کرد بملاقات قابوس مسرت وارتیاح ظاهر ساخت وخواست که بنصرت ومعاونت واستخلاص مملکت او قیام نماید ناکاه سفر بلخ روی نمود وشواغل وموانع حال حایل شد وچون بار دیکر امیر ناصر الدین جهت دفع ابو القاسم سیمجور بخراسان معاودت نمود با قابوس عهد ملاقات تازه (y) کرده در بارهٔ یکدیکر الطاف بسیار بظهور رسانیدند ودر آن اوان فخر الدولة دیلمی که والي جرجان بود لشکر فراوان داشت وبه بدر بن حسویه وجمعي کثیر از حشم کرد مستظهر شده بود وامیر ناصر الدین

(u) In Codice: خبری. (x) In Codice: ننوشبد.

(y) In Codice: نارہ.

fortunae vicissitudines, rerum conuersiones, et temporum casus constanter pertulisse, nec omni hoc tempore animi constantiam imminutam, neque status illius pulchritudinem aut dignitatis vigorem ne hilum quidem decreuisse; neque porro vllum optimatum et Emirorum Chorasani fuisse, qui eius benignitatem et liberalitatem expertus non fuerit, neque vllum ad eum confugisse, quem non summa cum benignitate et humanitate exceperit; nobiles et ignobiles vestibus pretiosis ab eo donatos esse, omnesque dona et beneficia accepisse *).

Reges Samanidae omnem quidem operam intendebant, vt sua ope illum in pristinam dignitatem restituerent, sed propter continuas calamitates, et temporum aduersitates hunc finem assequi non valebant. At ille montis instar firmus omnes calamitates perferebat. Etiam Emir Nasereddin Sobokthegin, quum in Chorasanum venerat indeque Abualium expulerat, Kabusi colloquio et moribus ita delectatus est, vt illi ad regnum recuperandum auxilium ferre decerneret. Sed praeter exspectationem Nasereddin Balchum rediit, quo omnia irrita facta sunt. Deinceps, quum Emir Nasereddin ad pellendum Abulkasemum Simdschurum in Chorasanum redierat, amicitiae foedere renouato, ambo principes mutua sibi inuicem exhibebant fauoris et amoris documenta. Eo tempore, quum Fachreddaula Dailamita Dschordschani praeses magnas copias collegerat, atque etiam Badri filii Hasuiae et tribus

*) In persicis: "nobiles et ignobiles biberunt poculum beneficiorum et munerum eius."

خواست که بمعاونت شمس المعالي ومقاومت (z) او سپاهي
از انجاد ترک فراهم آورد وچون اندیشه در ضمیر ناصر الدین
استحکام یافت التونتاش حاجب را برسالت نزد ایلک خان فرستاده
ده هزار سوار مدد طلبید وخود ببلخ رفته مترقب ومترصد
جواب مي بود اما بیش از عود رسول امیر ناصر الدین بسراي
خلد تحویل نمود وچون فخر الدولة وفات یافت ابو القاسم
سیمجور که در آن اوان بخطه قومس اقامت داشت ایلچي نزد
قابوس فرستاده از خلو عرصه ولایت وفوت فخر الدولة اعلام کرد
والتماس نمود که برفور متوجه گردد تا باتفاق یکدیگر بجرجان
روند وحسن فیروزان که در آن نزدیکي با سپاهي عظیم از لشکر
کرد ودیلم بدان ولایت بنیابت فرمان مخلفه فخر الدوله سیده نام
که متکفل امور سلطنت شده بود آمده در مهام حکومت وضبط
مملکت قیام مینمود از آن دیار اخراج نمایند وچون قابوس وابو
القاسم بجرجان نزدیک رسیدند ابو القاسم خلف وعده نموده
بقهستان رفت چه در آن ولا نشاني از بخارا به او فرستادند که
به آن ولایت رفته در رتق وفتق مهام آن دیار اهتمام نماید
وشمس المعالي قابوس مراجعت نموده به نشابور آمد ومنتظر
مساعدت ایام وانتهاز فرصت بنشست وچون دانست که دولت
آل سامان روي در تنزل دارد بتدبیر کار خویش مشغول شد
واصفهبد شهریاررا بدفع رستم مرزبان خال مجد الدولة بن فخر
الدولة که حاکم کوه شهرزور (a) بود فرستاد واصفهبد بموجب

(z) In Codice: مغاومت.

(a) In Codice legitur: شهربار, qui error ex nomino Isfabidi quo praecesserat, ortus esse videtur.

Kurdicae numerosae auxilium quaesiuerat, Emir Nasereddin constituit, in Kabusi auxilium et praesidium exercitum Turcarum fortissimorum colligere, quo consilio Althunthaschum cubicularium cum literis ad Ilek Chanum misit, decem millia equitum ab eo rogans, et Balchum se contulit, vt ibi eius responsum exspectaret. Sed antequam legatus rediisset, Emir Nasereddin in palatium aeternitatis transgressus est. Deinde Fachreddaula mortuo, Abulkasem Simdschur, qui tunc temporis Kumesi rebus praeerat, legato misso Kabuso indicauit, mortuo Fachreddaula prouinciam Dschordschan principe vacare, eumque sine mora cum copiis ad se venire iussit, vt iunctis exercitibus in hanc prouinciam profecti Hosn Firuzanum, qui iubente vidua Fachreddaulae Saida, quae tutorio nomine regnum administrabat, magno cum Curdorum et Dailamitarum exercitu Dschordschanum ingressus, omnia ex arbitrio regebat, expellerent. Sed quum Dschordschano appropinquabant, Abulkasem contra promissorum fidem in Kahisthanum se contulit, quoniam Bochara ipso hoc tempore diploma acceperat, quo iubebatur in hanc prouinciam proficisci eiusque imperium assumere. Ita etiam ab illo relictus Schamselmaala Kabus rediit et Nischapurum se contulit, ibique aliam opportunitatem exspectauit. Quum autem videret, Samanidarum imperium haud procul ab exitio abesse, suis ipsius tantum rebus consuluit. Isfahidum igitur Schahrjarum misit ad expellendum Rusthemum Marzebanum, Madscheddaulae filii Fachreddaulae auunculum, Kuh (regionis montanae) Schahrzuri praesidem. Is igitur sicut illi mandatum erat, in hanc regio-

فرموده متوجه آن صوب شده با رستم جنگ کرد ولشکر اورا منهزم
ساخته غنیمت فراوان واموال بی پایان گرفت ودر آن نواحی خطبه
بنام قابوس خواند وجمعی از امراء طبرستان نیز امل را گرفته
شعار فرعونیه او ظاهر گردانیدند وقابوس باصفهبد نوشت که
بآمل رود وبمعاونت امراء مذکور قیام نماید واصفهبد بموجب
فرموده بدان صوب رفت وچون حسن فیروزان از جمعیت ایشان
خبر یافت از جرجان با لشکر جرار روی بآمل نهاد ومیان فریقین
محاربه قوی روی نموده حسن با بیست کس از وجوه ومعارف سپاه
خویش اسیر ودستگیر گشت واین بشارت بقابوس رسیده دانست
که ایام محنت بپایان رسید وروزگار شدت بمجابت انجامید وبا
دلی فارغ وسینه منشرح بر صوب جرجان نهضت فرمود ودر شعبان
سنه ثمان واربع مایة بر مسند ملك متمکن گشت *

وبعد از آن میان قابوس ودیالمه که بر سلطنت مجد الدولة
بن فخر الدوله اتفاق نموده بودند محاربات واقع شد ودر اکثر
اوقات نسیم نصرة وظفر بر پرچم رایت قابوس می وزید وعاقبت
مجد الدولة با قابوس صلح کرد *

وروز بروز نهال اقبال شمس المعالی بالا میکشید تا مملکت
کیلان را باسرها با ولایت جرجان وطبرستان منضم گردانید کیلان
را به پسر خویش منوچهر داد وشمس المعالی بتاسیس بنیان
محبة وتاکید اسباب مودت سلطان محمود مشغول شده رسولان
بخدمة او فرستاده بارسال تحف وهدایا وتنسوقات وتبرکات بدو
تقرب جست تا از جانبین وحشت وبیگانگی بالفت ویگانگی
مبدل گشت ومجموع بلاد طبرستان ودیلم تا ساحل دریای قلزم
در تحت امر ونهی وحل وعقد او انتظام یافت *

nem contendit, Rusthemum proelio vicit, innumera praeda potitus est et preces pro Kabuso fieri iussit.

Interim quidam ex Emiris Tabaresthanicis Amolum ceperant ibique Kabusum principem declarauerant. Quare Kabus literis Isfahido mandauit; vt eo contenderet ad opem illis ferendam, cui mandato ille statim obtemperauit. At quum etiam Hosn Firuzan his de rebus certior factus, numeroso cum exercitu ex Dschordschan eo peruenisset, acerrimum proelium inter vtramque partem pugnatum est, quo Hosn cum viginti exercitus sui Emiris et optimatibus captus est. Huius rei laeto nuntio accepto, Kabus intellexit, iam transiisse aduersitatum et calamitatum tempora. Laeto igitur et hilari animo in Dschordschanum profectus est, qua prouincia mense Schaban (octauo Arabum mense) anni CCCCVIII. potitus est. Ann. Ar. 408. incepit 29. Mai. 1017.

Postea inter Kabusum et Dailamitas, qui Madscheddaulae filii Fachreddaulae partes secuti erant, continuum bellum erat, quo Kabus plerumque victoriam reportabat. Tandem inter eum et Madscheddaulam pax est composita.

Ab illo tempore potentia Schamselmaala Kabusi in dies incrementum capiebat, adeo vt Dschordschano et Tabaristhano etiam prouinciam Kilan adderet, quam deinceps filio Manutschehero concessit. Inter haec minime tamen Soltani Mahmudi fauorem neglexit, sed vt amicitiae et amoris fundamentum firmius redderet, legatum cum muneribus et donis splendidissimis ad illum misit, quo factum est, vt vtrimque inimicitia et discordia in amicitiam et concordiam mutaretur. Omne Tabaristhan et Dailam vsque ad maris Kolzom littus Kabus subegit (60).

وشمس المعالي در ایام حیات خویش از ملوك اطراف واكابر آفاق بشرف نفس ومكارم ذات ووفور (b) عقل ومحاسن شیم وكمال فضل وجلال قدر مستثنی بود وبر منهاج حكمت وجادهٔ شریعت مستقیم واز ارتكاب مناهي وملاهي متنزه ومبرا وبزیور عدل وانصاف آراسته ودر فنون علوم وآداب متبحر ورسایل او در اطراف واكناف عالم مشهور وكمال براعت وبلاغت او در تالیف كلمات معروف ومذكور هر نقطه از نوك خامهٔ او كه بر دیباجهٔ نامهٔ میچكید خالي نبود بر روی فضل وهر گوهر كه ذو القرنین قلم از ظلمات دوات بیرون میكشید دری بود در قلادهٔ روزگار صاحب عیار هر كس كه سطری از سطور او دیدی گفتی هذا خط قابوس ام جناح طاوس وبا این همه فضایل نسبت با امرا ولشكریان درشت خوی بود وسیاستی بافراط داشت واز خشونت سطوت ومرارت كاس باس او هیچكس امن نبودی بكمتر زلتی عقوبات عنیف كردی واز اراقت دما وافنای نفوس (c) باك نداشتی وتادیب او جز بتحریك شمشیر قاطع بنفیصل نرسیدی وحبس او جز مطمورهٔ لحد نبودی وبدین سبب دلها ازو رمیده وسینها بحقد او آغشته شد *

ونعیم حاجب او مردی سلیم صدر وبی غایلة بود واز جملهٔ حشم وخدم او بسلامت ذات موصوف ومعروف وضبط

(b) In Codice: وفول.

(c) In Codice legitur: ذما sed obelo notatum, vnde apparet, librarium ipsum de hac voce dubitasse.

Ex omnibus suae aetatis regibus Kabus eminebat animi generositate et indolis praestantia, mentis sagacitate, morum probitate, ingenii virtutibus, et potentia; viam semper tenebat sapientiae et iustitiae, ab omni scelere et nequitia remotus, aequitatis et iustitiae ornamentis ornatus, inque omni literarum et disciplinarum liberalium genere versatus. Eius scripta per totum orbem terrarum celebrantur, eiusque eruditio et eloquentia ex libris ab eo compositis elucet. Arte scribendi mirum in modum excellebat. Literae enim, quas pingebat in initiis librorum, (in quibus ornandis maximam curam ponere solent), omnibus numeris absolutae erant *). Hinc factum est, vt quicunque videret lineam a Kabuso scriptam, diceret: "Illa est siue linea a Kabuso scripta, siue ala pauonis." In tam eximio principe nimia tamen erga Emiros et milites seueritas ac morositas et in poenis infligendis festinatio erat; nullus securus esse poterat ab ira eius et indignatione, caliceque amaro terroris eius. Leuissima delicta crudelissimis suppliciis vlciscebatur, et (ira commota) sanguinem profundere et protectionis iura violare sanctum ei non erat; neque vmquam nisi gladio puniebat, neque alium nouerat carcerem nisi sepulchrum. Eam ob causam omnes eum timebant et odio habebant, quo tandem factum est, vt imperio exueretur (61).

Scilicet quum Naimum cubicularium, virum probum, inter aulicos et principis amicos morum honestate emi-

*) In persicis: "Omnis apex ex cuspide pennae ipsius, quo tingebat ornata „librorum initia, erat macula (quam Galli *mouche* appellant) in facie „pulchritudinis, et omnis gemma, quam penna Dsulkarnain ex tene„bris atramentarii produceret, erat margarita in monili fortunae periti „gemmarum aestimatoris."

اموال استراباد واعمال آن خطه بدو مفوض حاسدان وبدگویان تهمت کونهٔ به نسبت او کردند قابوس بي تامل بقتل نعیم فرمان داد واو هرچند بمقدار زمان مهلت خواست که ابراء ذمهٔ خویش از آن تهمت کند مفید نیفتاد وبدان سبب کشتن او نفرت لشکر زیاده شد وهمکنان دل بر خلع او واستخلاص خویش نهادند وقابوس دربن اثنا از جرجان بیرون رفته بود ودر بعضي از تنزهات مملکت خویش خیمه اقامت زده واز حوادث دوران واندیشهاي اهل عصیان وطغیان غافل بیخبر ناکاه شبي بیرامن قصر (*d*) او فرو کرفتند ودست بغارت مضارب ومواکب واسباب سلطنت او دراز کردند وخواص حضرت او بمدافعت بایستادند وذات اورا از مضرت عدوان نکاه داشتند وجون امراء عاصي بمقصود خود فایز نشدند بجرجان رفته شهر را ضبط کردند وامیر منوجهر بن قابوس را از طبرستان طلب داشتند واو جهت مصلحت ملکي بجناح (*e*) استعجال روان شد وجون بجرجان رسید لشکري دید آشفته ومهم از دست رفته طبقات حشم بدو بیغام دادند که اکر در خلع وعزل بدر خود با ما موافقت نمایي همه از رغبت صادق خدمت ترا کمر بندیم ومطیع باشیم والا با دیکري بیعت کنیم ومنوجهر جز مدارا ومساهله جاره ندید واندیشید که اکر ابا نماید مادهٔ فتنه وفساد متزاید کردد وملك قدیم از دست رود وشمس المعالي جون اجتماع ایشان بر طغیان وعناد مشاهده کرد با رحل وثقل وخواص ممالیك وبقیه اسباب بیسطام رفت ومنتظر خاتمهٔ کار ومال حال بنشست وجون امرا لشکریان ازین معني خبر یافتند منوجهررا از انزعاج

(*d*) In Codice: نصر. (*e*) In Codice: وجناح.

nentem, Astherabadi procuratorem, calumniis inuidorum et mendacium hominum permotus, satis imprudenter interfici iussisset, ne supplici quidem illius rogatione admissa, qua tempus sibi concedi expetiuerat, vt ab hoc crimine se purgaret, militum odium erga eum magis est exacerbatum, adeo vt de illo ab imperio remouendo omnes cogitarent. Hoc igitur tempore quum Dschordschano relicto Kabus in quadam regni sui villa erat, de calamitatibus temporum et de inimicorum aduersariorumque machinationibus securus atque ignarus, repente Emiri seditiosi noctu arcem regiam cinxerunt, pecuniamque et cetera quae ad Sultanatus splendorem pertinent, rapere coeperunt, sed satellites principis sui corpus tanta constantia defendebant, vt Emiri infecta re redirent. Dschordschanum igitur reuersi sunt et hac vrbe occupata Manutscheherum ex Tabaristharo aduocauere. Ille vt regno succurreret, Dschordschanum cito aduenit, exercitumque deprehendit confusum regnique res turbatas. Emiri illi proposuerunt: si cum ipsis conspiraturus esset ad patrem regno spoliandum, se sincero animo illi seruituros et parituros; quodsi hoc nollet, se alii regnum tradituros esse. Manutscheher igitur aliud remedium non vidit, nisi indulgere illis quae peterent, intelligens, se calamitatem tantum aucturum, quin regnum patrium forsan amissurum esse, si negaret. Schamselmaala Kabus autem ita omnes ad seditionem conspirasse videns, cum omnibus impedimentis, satellitibus, atque ceteris omnibus rebus Bostamum se contulit, rerum euentum ibi exspectaturus. Hac de re certiores facti Emiri Manutschehero instabant,

قابوس از آن ناحیة تکلیف کردند واو از سر ضرورت متوجه بسطام کشت وجون بدانجا رسید قابوس اورا بنیش خود طلبید بمسر جون بمجلس بدر راه یافت زمین خدمت ببوسید وبتواضع هرجه تمامتر بایستاد واز آن حادثهء منکر با یکدیکر حکایت کردند ودر مصالح ملکی هر نوع سخنان کفتند امیر منوجهر با قابوس کفت اکر رخصت فرمایی در مدافعت این حشمي عاصي سر در بازم وخویشتن را وقایهء ذات وفداء نفس نفیس تو کردانم شمس المعالي از روی شفقت بدری جواب داد که غایت کار ونهایت حال من اینست ورتق وفتق امور ملك بر تو مقررست واین مهم در حال حیات وبعد از وفات من متعلق بتست انکاه خاتم ملك بدو سپرد ومقالید خزاین بدو تسلیم نمود ومقرر شد که شمس المعالي در قلعهء جناشك رود وبعبادت قیام نماید وشمس المعالي در عماری بقلعهء تحویل کرد وجمعی از خواص خدم که بترتیب مصالح او قیام مینمودند همراه رفتند آورده اند که یکي از امراء عاصي همراه قابوس بقلعه میرفت تا اورا بمقصد رسانیده باز کردد قابوس از او پرسید که سبب این فتنه جه بود جواب داد که جون تو قتلي بافراط میکردي من وپنج کس دیکر از اعیان با هم اتفاق کردیم وترا از مرتبهء سلطنت افکنده دیکری بر تخت بنشاندیم واین محنت ترا بواسطهٔ کثرت اراقت دم بیش آمد قابوس کفت این سخن غلطست جه این بلیت بواسطه قلت خون ریختن روي نمود مصدق این مقال انکه اکر ترا وآن پنج کس دیکر میکشتم هر کز بدین روز کرفتار نمیکشتم

vt Kabusum inde pelleret, quo coactus Manutscheher eo contendit. Eo cum peruenerat, Kabus illum ad se vocauit. Filius patris cubiculum ingressus terram osculatur et quacumque ratione patrem veneratur. Quum aliquantisper de casu hoc indigno et de ratione succurrendi imperio collocuti erant, Emir Manutscheher tandem Schamselmaala Kabuso offert, si vellet, se libenter vitae periculum in bello cum his impiis et turbulentis hominibus subiturum, suaque anima patris generosam animam redemturum esse. Tum Schamselmaala paterna sane cum lenitate respondit: "Iam meis rebus finis instat; tibi igitur „regnum cedo, quod et me viuo et me mortuo teneas." Post haec verba anulum et thesaurorum claues illi tradidit. Conuenit deinde inter eos, vt Schamselmaala in arcem Dschenadchak se conferret ibique rebus diuinis tantum vacaret. In hanc arcem lectica delatus est, multis amicorum, qui illo imperante summis officiis praefuerant, eum comitantibus.

Narrant, Kabusum ex vno Emirorum seditiosorum, qui illum comitatus fuerit, vt ad locum designatum duceret, deinde rediret, quaesiuisse, quare ita secum egerint. Emirum respondisse: "Quum tu tam parum cautus esses „in sanguine profundendo, ego et quinque alii coniura„tionem fecimus, ad regno te exuendum. Tibi ipsi igitur „debes hanc calamitatem propter nimis multum sanguinis „profusum." Tum Kabusum: "Erras, dixisse, haec calami„tas non propter nimis multum sed propter nimis parum „sanguinis profusum, mihi accidit. Quodsi enim te et illos „quinque alios occidissem, hodie captiuus non essem."

في الجمله چون منوچهر بجرجان رسيد بسد خلل وتدارک زلل مشغول كشت وبا طايفهٔ عصاة بر سبيل مدارا وطيع (f) زندكاني ميكرد ودر مراعات شريف ووضيع بهيچ وجه اهمال را مجال نميداد اما عاصيان بنابر سابقه زلت از سطوت قابوس نمي خفتند وبكرد حيلة ديكر بر آمده طايفه بقلعه در رفتند وخاطر از مهم او فارغ ساختند واز صواعق سيف دستان او باز رستند واورا در قبهٔ كه بظاهر جرجان بود دفن كردند وتا غايت آن كنبد بكنبد قابوس در السنه وافواه داير وساير است ومنوچهر بر عادت ديلم مدت سه روز بماتم اشتغال نموده بعد از آن پرتو التفات بر احوال سپاهي ورعيت افكند ۞

الفصل العشرون

ذكر حكومت منوچهر بن شمس المعالي قابوس بن وشمكير *

امير المؤمنين القادر بالله عباسي منشور حكومت طبرستان وساير بلادي را كه قابوس متصرف بود باسم منوچهر نوشته او را فلك المعالي لقب داد وباري سبحانه وتعالي در بارهٔ منوچهر عنايت ارزاني داشته تا بحبل ولا ومحبت سيف الدولة محمود اعتصام نمود وبمتابعت ومشايعت دولت او استظهار جست وشمهٔ حادثه بدر بقوت اشفاق واشبال آن خسرو غازي مسدود كردانيد وجمعي از معارف خويش را با رغايب ونفايس

(f) In Codice: طبيع.

Manutscheher autem Dschordschanum reuersus omni cum studio turbatas regni res restituit. Atque cum seditiosis istis hominibus tranquille vixit; quippe omnia illis indulgebat, neque vlla ratione siue ad nobilem siue ad ignobilem res pertineret, negligenter agebat. Sed Kabusi vita illis semper erat suspecta, timentibus, ne quando in regnum restitutus iniuriam sibi illatam vlcisceretur. Quare eorum aliqui in arcem, vbi Kabus degebat, se contulerun illoque trucidato ab hoc metu se suosque liberarunt. Humarunt eum in tholo quodam extra Dschordschan, qui hodie adhuc *Kombedi Kabus* (tholus Kabusi) appellatur.

Manutscheher secundum consuetudines Dailamicas per tres dies pietatis officiis functus, deinceps ad ciuium et militum res solas animum aduertit.

CAPVT XX.

HISTORIA IMPERII MANUTSCHEHERI FILII SCHAMSELMAALA KABUSI, NEPOTIS VASCHMGIRI.

Emir el mumenin (princeps fidelium) Kader billah Abbasida Manutschehero diploma dedit, quo Tabaristhanum et ceteras prouincias, quas Kabus tenuerat, illi confirmauit simulque cognomentum *Folk al maala* tribuit. Deus O. M. autem Manutscheheri rebus ita fauebat, vt ille amicitia et amore Saifeddaulae Mahmudi securitatem nancisceretur, obedientiaque et submissione erga illum praesidium quaereret, atque potentissimi huius principis benignitate et munificentia detrimentum patris atroci casu factum resarciret. Miserat enim praecipuorum Emiro-

بي پايان ببارگاه سلطنت فرستاد واز صدق نيت وصفاي طويت
در مطاوعت حضرة سلطاني اعلام داد وسلطان آن رسايل وذرايعرا
بنظر قبول ملاحظه فرمود ومساعي ومراضي اورا بايجاب مقرون داشت
وعيار موالات خدمتش بر محك امتحان زده ابو محمد بن
مهرانرا بسفارت جرجان فرستاد وبيغام داد كه اگر امير
منوجهر در اخلاص ومحبت ما صادقست بايد كه سكه وخطبه
بالقاب همايون ما مطرز ومزين گرداند وامير منوجهر فرمان
سلطانرا بگوش هوش شنيده بر منابر ممالك جرجان وطبرستان
وقومس ودامغان وغير ذلك شعار دولت سلطان ظاهر گردانيد ومقرر
كرد كه هر سال پنجاه هزار دينار سرخ بخزانهٔ عامره رساند
وچون آثار مساعي جميلهٔ او در حضرة سلطان بموقع احماد رسيد
يكي از فضلاء مملكت خودرا بغزنين فرستاده كريمهٔ از كرايم
سلطان كه حجله نشين نتق عصمت بود خطبه نمود وسلطان
محمود سر رضا جنبانيده آن يگانهٔ آفاق مسرور وخوشدل (g)
بجرجان معاودت نمود واز انعام واكرام سلطان آنچه ديده بود
معروض داشت فلك المعالي بار ديگر اورا با قاضي جرجان كه
يگانهٔ آفاق وعلامهٔ عصر بود جهت اهتمام امر مواصلت بخدمت
سلطان روانه كرد وتنسوقات لايق مصحوب ايشان گردانيد وسلطان
جگر گوشهٔ خودرا كه زهرهٔ آسمان سلطنت بود در سلك ازدواج
فلك المعالي كشيده رسولان او مقضي المرام بجرجان باز گشتند
وفلك المعالي طايفهٔ از خواص ومعتمدان خودرا با اسباب وتجمل
فراوان ارسال نمود تا در صدف عصمت را بعد از چندروز بحشمتي
كه ديده گردون بيمر مثل آن نديده بود باستراباد رسانيدند

(g) In Codice: خوسدل.

rum aliquos cum donis splendidissimis ad Soltani curiam, qui illi significarent, se constituisse, sincera mente illi obedire et seruire. Sultan literas et munera benigniter accepit, et quae Manutscheher petebat, annuit. Sed vt gemmas fidelitatis eius lapide Lydio explorationis tentaret, Abu Mohammedum filium Mahrani in Dschordschanum misit hoc cum mandato: "si Emir Manutscheher vere „nos diligit et colit, necesse est, vt nummos et templo„rum suggestus nostris cognomentis augustis decoret et „ornet." Manutscheher non solum huic mandato paruit, adeo vt per Dschordschanum, Tabaristhanum, Kumesum, Dameganum et ceteras prouincias Sultani signa erigeret, verum etiam quinquaginta millium Denariorum aureorum tributum in Soltani fiscum se pensurum esse pollicitus est. His rebus quum gratiam Mahmudi sibi conciliasset, magnatum suorum vnum Gaznam misit, vt filiarum Soltani vnam pubertatis annos ingressam in matrimonium sibi peteret. Quo impetrato praeclarus ille homo laetus et hilaris in Dschordschanum reuersus est et quanta liberalitatis et benignitatis Soltani acceperit documenta narrauit. Itaque Folk olmaala illum iterum cum Kadi (iudice) Dschordschani, singulari plane suae aetatis et regionis homine, ad Soltanum misit, vt de matrimonio res conficeretur, iisque munera, qualia decebat, perferenda dedit. Hi legati, quum Soltan dilectissimam filiam, Veneris sidus in coelo Soltanatus, Folk al maalae in matrimonium dare annuisset, perfecto mandato laeti in Dschordschanum rediere. Quibus Folk el maala aulicorum et familiarium aliquot multo cum apparatu obuiam misit, qui post aliquot dies castissimam virginem cum pompa, qualem nullius senis oculus conspexerat, in vrbem Astherabad

وچون کار فلک المعالي بمظاهرت آن مصاهرت ووسیلت آن مواصلت قوام گرفت بتدبیر انتظام احوال لشکر وانتقام جمعي که در خون بدرش شمس المعالي سعي کرده بودند اشتغال نمود وبلطایف الحیل همه را از میان بر داشت وسلطنتي بکام دل میراند تا آنزمان که وعدهء حق عز وعلا در رسید ❊

الفصل الحادي والعشرون

ذکر دارا بن شمس المعالي بن وشمکیر *

دارا بعد از آنکه از مصاحبت ابو علي سیمجور اجتناب نموده بموکب ملک نوح بپیوست وملازم خدمت ومساهم نعمت او بود وچون قابوس بر مسند حکمت تمکن یافت او بملازمت بدر شتافت ودارا بنظر اشفاق واقبال منظور وملحوظ بود تا قابوس اورا بطبرستان فرستاد ودر آنجا مدتي بدارایي رعیت وجواب منازعان مملکت قیام نمود وعاقبت قابوس اورا بنابر امري نالایق که نسبت به او کردند طلب داشت ودارا بخدمت بدر رسیده براءت ساحت خویش روشن گردانید وقابوس بسر رضا آمده انواع عطوفت ونوازش بتقدیم رسانید وبعد از چندروز اورا باز بیش خود خواند ودارا توجه نموده در راه پشیمان گشت ومتوجه خراسان شده بخدمت سلطان محمود بپیوست وبانواع الطاف واعطاف واصناف تعظیم وتبجیل وما بعد من هذا القبیل سرافراز گشت اما بنابر غرور جواني وخفت ذات امري چند ازوي صادر شد که سلطان اورا از نظر عاطفت ومرحمت بینداخت واو از بیم تغییر مزاج سلطان مستشعر گشته در جوف لیل راه غرجستان بیش گرفت چه میان او وشارشاه حاکم آن ولایت قاعده محبت ومودت موکد ومشید بود سلطان از فرار دارا خبر یافته جمعي را بتکامیش او فرستاد وایشان بگرد مرکبش نرسیده باز گشتند وسلطان بیش

duxerunt. Hac affinitate rebus quam maxime firmatis Folk el maala, animum aduertit ad exercitum restaurandum illos que puniendos, qui caedis patris Schamselmaalae auctores fuerant. Quibus omnibus varia arte e medio sublatis, Soltanatum ea, quam optare poterat, prosperitate vsque ad mortem tenuit (62).

Caput XXI.

HISTORIA DARAE, FILII SCHAMSELMAALAE KABUSI, NEPOTIS VASCHMGIRI.

Dara Abualio Simdschuro, in cuius aula fuerat, relicto, in Nuhi Regis Samanidae famulitium concessit, et in praecipuo ab illo habitus est honore. Deinceps autem, quum pater Kabus imperio potitus esset, ad illius aulam se contulit, et tam benigne et honorifice receptus est, vt Tabaresthanum prouinciam acciperet. Vbi quum aliquamdiu ciuium res curauerat et hostes repulerat, a patre falsis quorumdam criminationibus aurem praebente reuocatus est, sed ita se purgauit, vt a patre muneribus et laudibus ornaretur. Sed aliquanto post rursus a patre vocatus, iter iam ingressus erat, at in ipso itinere consilio mutato in Chorasanum ad Soltanum Mahmudum se contulit, a quo cuiuscumque generis beneficiis et honoribus distinctus est. Iuuenili autem temeritate et mentis leuitate abreptus multa commisit, quibus gratia et fauore Sultani excidit. Timens igitur Mahmudi iram et indignationem, noctu Gordschesthanum ad Scharschahum, huius prouinciae praesidem, quocum arcta illi erat amicita, fugit. Sultan de eius fuga certior factus suorum aliquos misit ad illum persequendum, quumque illi infecta re rediis-

شار فرستاده در استرجاع او وعد ووعید بتقدیم رسانید وشار از بیم سلطان دارا بخدمت فرستاد واو چند گاه بشدة ومحنة روزگار گذرانید وبکنوبت دیگر فرصت یافته از حبس بگریخت وطایفه از عقبش رفته اورا بگرفتند واین نوبت در موضعی حصین تر او محبوس ساختند تا وحشت سلطان بزوال رسید وبروی ترحم نموده باطلاق وی مثال داد واو بار دیگر مشمول نظر عنایت واحسان سلطان گشته فرمان واجب الاذعان نفاذ یافت که ارسلان حاذب بمعاونت دارا متوجه طبرستان شده آن مملکت را از منوچهر انتزاع نموده به او سپارد ودرین اثنا بساط مصادقت ومواصلت میان سلطان ومنوچهر ممهد گشت چنانچه مسطور شد وسلطان دارا باز خواند واو بر حسب فرمان مراجعت کرده وزمرهٔ خواص وندما ومقربان سلطان منتظم گشت ودر مجالس انس وتماشاء شکار واوقات خلوات وهنگام عشرت وطرب لحظهٔ از پیش چشم سلطان غایب نمیشد تا آن وقت که امیر ابو الفوارس بن عضد (*h*) الدولة بنابر مخاصمت برادر بامید امداد از کرمان بپایه سریر سلطان رسید روزی که ابو الفوارس ودارا در خدمت آنحضرة مجتمع بودند ودر باب شرف خاندان وقدم دودمان سخنی میرفت دارا کلمهٔ چند که لایق حرمت وحشمت بساط سلطنت نبود بر زبان آورد هر چند در آن باب بروی انکار کردند اصرار نمود تا مهم بجایی رسید که آن کامل العقل را باهانت تمام از مجلس بیرون بردند وروز دیگر بموجب فرموده بقلعهٔ از قلاع اورا محبوس ساختند وضیاع وعقار اورا گماشتگان دیوان سلطان ضبط نمودند تا وزیر شفاعت کرده متملکات دارا بوکلاء او سپردند تا در مصالح او صرف مینمودند ۞

(*h*) In Codice: عصد.

sent, minis et promissis a Scharschaho, qui eius potentiam metuebat, impetrauit, vt Daram traderet. Multum inde temporis summa in miseria vitam egit, et quum aliquando carcere euadendi opportunitatem nactus esset, insecutores eum assecuti sunt et firmiore carcere incluserunt, vbi fuit, donec ira sedata Mahmud eum vinculis liberari iubebat. Ita in gratiam restitutus, etiam a Soltano obtinuit, vt Arslanum Hadsebum iuberet, Manutscheherum Tabaristhano expellere et Daram in hanc prouinciam restituere. At hoc ipso tempore Soltan eam cum Manutschehero iunxit amicitiam et affinitatem, de qua supra retulimus. Soltan igitur Daram reuocauit, qui illius mandato obtemperans rediit, et inter amicos et familiares Soltani receptus, a nullis, quibus Soltan fruebatur, oblectamentis aberat, siue confabulationibus vacaret, siue venaretur, siue solus esset, siue luderet, vsque ad illud tempus, quo Abulfavares Adhadeddaula ex Kirmano ad Soltanum venerat, vt auxilium aduersus fratrem rogaret. Quum enim aliquando Dara cum Abulfavareso coram Soltano esset, et cum eo de generis nobilitate et antiquitate confabulans tanta cum arrogantia loqueretur, quanta praesente tam augusto principe ferri non poterat, atque in eo perseueraret, quamuis ab omnibus improbaretur, eo tandem res peruenit, vt arrogans homo summa cum ignominia cubiculo eiiceretur. Altero die iubente Soltano in quadam arce carcere inclusus est, Divanque Soltani decreuit, vt omnia eius bona et mancipia publicarentur, quae sententia intercedente Veziro ita mitigata est, vt bona eius ministris traderentur, qui ea in domini sui commodum administrarent.

ANNOTATIONES HISTORICAE
AD
MIRCHONDI HISTORIAM SAMANIDARVM.

(1) p. 3. Abvlfeda T. II. p. 245. Samani stemma ita profert:

سامان خداه بن جثمان بن طغاث بن نوشرد بن بهرام جوبين.

Apparet ex hoc loco Ebn Schohnam, Abulfedae epitomatorem, quem d'Herbelot de Samanidarum historia se consuluisse profitetur, nimiae in hoc loco breuitati studuisse. Legitur enim in Biblioth. orient. v. *Saman:* "On ne sçait point le nom du père de ce personnage; les historiens disent seulement, qu'il descendoit de Baharam Tchoubin ou Gioubin, Roy de la IV. Dynastie de Perse, dite des Sassanides Mais il y a apparence, que cette genealogie à été trouvée après l'elevation de ses enfans. L'on convient cependant, que le père de Saman (Dschutsmân) étoit conducteur de chameaux de sa profession, et que son fils exerça aussi quelque tems le même métier; mais que son courage le porta enfin à le quitter et à prendre l'exercice des armes, dont il fit le premier apprentissage parmy des voleurs et devint en fort peu de tems leur chef. Assad, fils de Saman quitta la vie infame de son père et eleva honnetement ses enfans, en sorte qu'il les rendit, par la bonne education qu'il leur donna, dignes des prémiers emplois militaires de l'état des Khalifes." Apposui integrum locum, quoniam egregie inseruit ad Mirchondum supplendum. Ceterum Kadi Ahmed Guffarensis in libro: *Tharich Dschehan ara* (تاریخ جهان ارا) tradit in libro geographico: *Moadschem el boldân* (معجم البلدان) Samani nomen ab vrbe Saman, quam alii ad agrum Samarcandensem, alii ad agrum Balchensem referant, vnde ortus fuerit, deriuari. Commemoratur hic locus a Cel. Ouseley in App. IV. ad Ebn Haukal's oriental geography, London, 1800. p. 304. Alterum Samani nomen, quod Reiskius pronunciat: „Chodah", in nullo alio auctore inueni.

(2) p. 3. Quum Harun erraschid anno cxcii (inc. 5 Nou. 807) eam in orientem susciperet expeditionem, in qua Tusi, Dschordschani vrbe, vita concessit, filium Mamunum cum copiarum parte, Mervum, Chorasani vrbem praemisit. Is ibi etiam post fratrem Aminum, quem pater regni haeredem instituerat, a Tahero, imperii Taheridarum conditore occisum, sedem suam habebat, vsque ad annum ccii (inc. 29. Iul. 817), quo eorum, qui Ibrahimum, Mohdii filium Chalifam proclamauerant, seditio, vt Bagdadum contenderet illum permouit. Ac tum demum Mamun, Abulfeda auctore, Gasanum Abbadi filium Chorasano praeposuit. *Annal. mosl.* T. II. p. 116. 246.

(3) p. 3. Abulfeda Ann. mosl. T. II. p. 246. qui in his omnibus cum Mirchondo adeo conspirat, vt vterque eodem auctore, Atsiri filio, vsus esse videatur, Samanidas his praefecturis a Fadhlo anno 204 (inc. 27 Iun. 819.) ornatos esse, refert.

(4) p. 5. De ceteris Asadi filiis eorumque prole quid factum sit, nihil apud historicos legitur, nisi hoc vnum apud Abulfedam, loco saepius laudato, Nuhum primum ex fratribus mortem obiisse post illum Eliam Heratae, filiumque *Mohammedem* huic successisse. Coniectura tamen facile assequi licet, Ahmedi prolem consanguineorum ditiones vnam post alteram, siue arte, quando mortuo principe vacuata erat, siue armis sibi vindicasse. Habet noster Mirchond hoc commune cum ceteris scriptoribus orientalibus, quod de multis taceat, de quibus nostri historici lectores certiores non reddere, religioni sibi ducunt.

(5) p. 5. Hunc Rafiam Hartsemae filium, Chorasanam praesedisse, apud alios auctores non inuenio. Pater Hartsema idem esse videtur, quem cum Tahero Mamun aduersus fratrem Aminum misit et deinceps propter suspectam fidem supplicio affecit. Abulfedae *Ann. mosl.* T. II. p. 102. Elmacin. p. 127. vbi pariter ac in sequentibus, male هرثمة ابن اعين appellatur. Abulfarag. *Chron. Syr.* p. 144. *Hist. Dyn.* ad h. a.

(6) p. 9. Tempus, quo hoc factum est, ab Abulfeda l. c. notatur; scilicet annus cclxxv Arabum (incepit d. 15. Maii A. C. 888.)

(6) p. 9 Quum eadem verba, quae Mirchond ex codicis mei lectione *Ebn Katsiro* tribuit, apud ABULFEDAM Tharichi Kameli epitomatorem l. c. occurrant: (وكان اسماعيل رجلا خيرا يحب اهل العلم ويكرمهم فلذلك دام ملكه وملك اولاده وطالت ايامهم.) neque vllum Katsiri filium memoratum inuenerim, qui hic intelligi possit, dubitandum non esse statui, quin pro ابن أثير reponerem ابن كثير. Praeterea *Ebn al atsir* saepe a Mirchondo laudatur e. g. Histor. prior. Regum Persarum (ed. Jenisch) Viennae 1782. p 18. 36.

(8) p. 9. Scilicet Mothamed Chalifa Anno Ar. 287. post Amruum Laitsum deuictum Padischahi titulum ipsi concessit. D'HERBELOT v. *Ismail Samani.* Non tamen omnino neque Ismael, neque ceteri Samanidae proprio iure imperarunt; siquidem Chalifarum Bagdadensium auctoritatem eos agnouisse, inde patet, quod in nummis Chalifarum nomina suis constanter anteposuerint. V. ADLERI V. C. Collect. nou. numor. Cufic. Hafn. 1792. p. 54. At ita iam tum languescere coeperat Chalifarum potestas, vt praeter imperii nomen nihil ipsis in prouinciis, quas praecessores armis subegerant, superesset.

(9) p. 11. Haec Ismaelis in Turkesthanum expeditio commemoratur etiam ab ABULFARAGIO, qui nihil fere aliud de Samanidis tradit, in *Chron. Syr.* p. 174., vbi in *Hunnos* [ܗܘܢܝܐ] eam susceptam, et *regem* ipsum captum esse ait; in ceteris cum Mirchondo consentit.

(10) p. 11. Saepissime Tharich Gozideh noster et in Samanidarum et in Gaznevidarum historia excitat. Auctor huius chronici est Hamdullah Musthufi, ex vrbe Kazwin oriundus: ,,C'est une histoire genérale fort estimé, la quelle fut faite par son Auteur, premièrement en Vers et ensuite en prose. Elle commence à la Création du monde et finit en l'an 730 de l'Hég.'' HERBELOT v. Tarikh Khozideh.

(11) p. 15. ABULFEDA Ann. mosl. T. III. p. 284. tradit, Mohammedem filium Zaidi nuncio captiuitatis Soffaridae permotum esse ad expeditionem in Chorasanum suscipiendam, et non in ipso proelio, sed paucis diebus post vulneribus in illo acceptis exstinctum esse. Addit, etiam filium Zaidum in hoc proelio captum et honorifice ab Ismaele

habitum esse. Hamza Isfahanensis, referente Reiskio in annot. hist ad h. l. p. 729., auctor est, Mohammedem Ebn Zaid a Mohammede, filio Haruni, die Veneris, quinto decimi mensis die, anni 287, proelio fusum et occisum esse.

(12) p. 19. Petiuit haec Mirchondus haud dubie ex libro, quem Nezam el molk *Ouassaia* (l. Onassaia وصايا) inscripserat, in quo auctore d'Herbelot „ce Ministre a voulu donner aux Princes des préceptes et des Exemples, pour bien gouverner un état." Eandem rem ex eodem libro commemorat Herbelot v. Ismail. De Nizam el molk, Sultanorum ex gente Seldschuki Alp Arslani et Malekschahi Veziro, a Batenita quodam anno Arab. 485. (Chr. 1092.) occiso vid. Abulfeda ad a. 485. Abulfar. Hist. Dyn. p. 361. Herbelot Bibl. orient. v. Nadham al molk.

(14) p. 21. Vid. Abulfed. Annales moslem. ad a. 311. (Chr. 92$\frac{3}{4}$) quo facto suo functus est Rhases. De eius operibus medicis ita Abulfeda loquitur (ex interpretatione Reiskii): "Praestantiam eius testantur, quos de arte medica reliquit, libri vtilissimi, in quibus sunt ol Hawi (i. e. complectens omnia medicae artis scitu necessaria) item al Mansuricus (seu decabiblos ad Mansurum) *aliquem* de gente Samanidarum principem, illorum, qui per Chorasanam et Transoxanam ista tempestate regnabant. Posterior hic liber est breue compendium superioris triginta volumina implentis."

(15) p. 23. Eandem rem ex nostro auctore commemorat d'Herbelot v. Ismail; sed quae hic de Raja vrbe, ibi de vrbe Herath narrantur; vtrum ex lectionis varietate an ex incuria et errore, non exputo.

(16) p. 25. Hanc principum gentem, quam noster اهل صلاه appellat, nullibi commemoratam inueni; Quare definire non audeo vtrum librarii aliquo errore hoc nomen irrepserit, an designentur eo principes (errorum Schiiticorum, vt videtur, participes) nobis ignoti.

(17) p. 29. Puer tredecim annorum ipso hoc anno, quo Ismail obiit, patri successit, sed subsequente iam anno imperio spoliatus. V. Abulfed. Abulfarag. Elmac. ad h. a.

(18) p. 31. Hassan ben Ali, qui étoit des descendans du grand Ali, gendre de Mahomet. HERBELOT Bibl. orient. v. Ahmed ben Ismail ABULFEDA ad a. 304. quo obiit, hanc eius genealogiam profert: Ol Hasan, filius Ali, filii Hasani, filii Omari, filii Alii, filii Hosaini, filii Alii, filii Abu Thalebi.

(19) p. 33. Commemorat haec ABULFEDA Annal. moslem. ed. *Adler.* T. II. p. 324. ذبحه بالليل جماعة من غلمانه علي سريره وكان قد خرج الي البر متصيدا: "Confosserunt eum noctu in lectica quidam ex seruis, quum venatum in campum exierat, atque fugerunt."

(20) p. 33. "Fue muy animoso pero muy ayrado à su paresser," interpretatur haec TEXEIRA, in Relaciones del Origin descendencia y Succession de los Reyes de Persia y de Harmuz etc. En Amberes 1610. 8.

(21) p. 35. Huius rei HERBELOT profert causam, quae a nostro non commemoratur: "Il fit rechercher soigneusement et punir très severement tous ceux qui avoient trempé dans le meurtre de son Père et cette action fit que ceux qui le mepriserent d'abord au sujet de son age conçurent une très grande estime pour lui." v. Nasser ben Ahmed.

(22) p. 37. Haec parum accurate ex nostro commemorat TEXEIRA, qui Ishakum semper *Ezach* appellat.

(23) p. 41. Haec res a TEXEIRA (interpret. Gallic. p. 245.) sic narratur: Mansur fils d'Ezach, qui gouvernoit alors dans le Nixabur, ayant appris la mort de son père, resolut de la venger; il leva des troupes pour faire la guerre à Nacere, et il mit dans son parti un Capitaine nommé Aly qui avoit servi ce jeune prince et qui en suite l'avoit quitté pour quelque mécontement qu'il croyoit avoir reçu de lui: Hamuyhe *a*) alla contre Mansur; comme il étoit en chemin, il apprit qu'il estoit mort, et qu' Aly s'étant rendu maître des Troupes vouloit continuer la guerre; Hamuyhe l'alla chercher, il luy donna bataille,

a) Interpres gall. semper scribit *Harmuyhe*, mea autem editio hispan. recte hoc nomen appellat.

il le defit et le mena prisonnier à Bokara. On eut avis en ce temps là qu'un Capitaine nommé *Ben Sul*, à qui Nacere avoit donné le gouvernement de Karason avoit fait une révolte et s'estoit emparé de la province de Gerion, et de celle de Marwo *b*); Hamuyhe l'alla attaquer et l'ayant defait, il le mena prisonnier à Bokara, où il morut.

(24) p 47. Auctore Abulfeda morbus qui Nasrum Rajae incessit, ei causa fuit ex hac vrbe discedendi. Annal. T. II. p. 350.

(25) p 47. Bellum ab eo cum Makano Rege Dailame gestum commemorat d'Herbelot v. Nasser ben Ahmed. Cf. Abulfedae Annal. mosl. T. II. p. 414. Texeira ex nostro Nasri res gestas narrat p. 263.

(26) p. 49. Herbelot v. Nasser triginta septem (leg. octo) vitae, triginta imperii annos ei assignat, et octauum aetatis annum egisse narrat, quum patri occiso in imperium succederet, quocum conspirat Abulfeda Annal. mosl. T. II. p. 324.

(27) p. 51. Aliud humanitatis eius exemplum narratur ex Tharich es Saman a d'Herbelot v. Nasser, vbi poeta Rudeki, qui illo regnante floruit, plura in eius laudem dicitur composuisse carmina et dulci Odarum suarum suadela illum permouisse, vt Heratha, vbi agri huius vrbis amoenitate captus sedem regni constituere decreuerat, Bocharam rediret.

(28) p. 51. Herbelot hac re commemorata addit: "Cette application de Nasser aux exercices les plus fréquens de la piété, fit fleurir la religion dans ses états et fut la première occasion d'instituer et de fonder des compagnies de Religieux ou Derviches Musulmans *qui doivent leur origine à ce Prince.*

(29) p. 53. Abulfeda Ann. moslem. ad a. 331. وبايعه وخلعوا له في شعبان.

(30) p. 53 Texeira p. 260. ea, quae hic de Abulfadlo Hamujae filio narrantur, de ipso Hamujah narrat.

b) Interp. gall. scribit: *Mazvuo*, Hispan. recte.

(31) p. 55. Herbelot v. Cabous. Vaschmgir (nonnumquam Vaschmgin *c*) entra à la cour de Nouh fils de Nasr, Sultan de la Dynastie des Samanides, l'an de l'hégire 332, de Jesus Christ 943 et s'y étant fait connoitre pour un homme de valeur et de conduite, on luy confia une armée avec laquelle il conquit l'année suivante la province de Giorgian.

(32) p. 61. Secundum Herbelot (v. Nuh) Nuh primum Mervam se contulit indeque Samarcandum perfugit.

(33) p. 65. Herbelot l. c. in harum rerum narratione quaedam habet a nostri narratione discrepantia. Ita enim pergit: "Nouh voyant Ibrahim privé de l'appuy et des forces d'Aboualy crut qu'il lui seroit facile de le chasser du poste qu'il avoit usurpé s'il l'attaquoit. Il le fit et son entreprise luy réussit si bien qu'il le força de luy demander la paix et de s'unir à luy pour se defendre d'Abou aly." In ceteris convenit, nisi quod Mohammedem, quem in sequentibus ab Abu Dschafaro distinguit, principem ab Abualio factum esse dicit. Deinceps pergit: Il arriva cependant fort heureusement pour Nouh, que les grands du Royaume ne s'accommodant pas de ce nouveau maître, s'unirent entre eux et complotérent le rappel de Nouh, de sorte que ce Prince étant remonté sur son Thrône l'année 339 de l'hégire, il commença son nouveau regne par l'emprisonnement d'Ibrahim son oncle, de Mohammed son frere et d'Abou Giafar, un de ses autres frères, *qu'il fit tous aveugler.* Perperam has res exponit ex nostro Texeira p. 270. ita vt ne verborum quidem sensum cepisse videatur.

(34) p. 64. De Emadeddaula ex Bujidarum stirpe vid. Abulf. Annal. moslem. ad a. 338. T. II. p. 454.

(35) p. 67. Moezeddaula praefectura Iraki et ab Emadeddaula et ab Rokneddaula ornatus erat. وكان معز الدولة المتولي على عراق وهو كالنايب عنهما Abulfed. Ann. mosl. T. II. p. 454.

c) Etiam apud Macinum Vaschmkin وشمكين audit.

(36) p. 67. Videndus est de celeberrimo hoc Astronomo ABULFARAG. Historia Dynastiarum p. 325. "Fuit Abdorrahman Ebn Omar, Ebn Sohel Abulhosain Assufi (i. e. Religiosus) Alrazi (i. e. ex vrbo Rai oriundus) (عبد الرحمن بن عمر بن سهل ابو الحسين الصوفي الرازي) vir excellens, ingenio et acumine praestans; sunt e libris ipsius liber figurarum coelestium (كتاب الصور السمائية) picturis ornatus et liber de proiectione radiorum (كتاب مطارح الشعاعات). Obiit anno 376, cum natus esset annos octoginta quinque." Adadeddaulae Bujidae in mathematicis disciplinis fuerat praeceptor. Pauca quaedam habet HERBELOT v. Abdal rahman Al Sofi al'Razi. Possunt ex nostro suppleri quae Abulfaragius commemorat.

(37) p. 69. Supplenda sunt ex his, quae HERBELOT commemorat v. Nuh ben Nasser. Omittit scilicet quae Abuali a Roknaddaula impetrauerit.

(38) p. 71. In Cap. X. titulo pro منصور corrigendum est نصر. Auctore ABULFEDA Nuh mortuus est mense Rabia el achar a. 343. post duodecim annorum regnum. HERBELOT rectius: après un regne de douze ans et sept mois."

(39) p. 73. "Abdolmalk regna sept ans et mourut d'une chûte qu'il fit en travaillant son cheval dans le manege, ou selon quelques uns jouant au mail à cheval dans l'ippodrome. *Khondemir, Lebtharikh*" HERBELOT v. Abdolmalk fils de Nouh. ABULFEDA Ann. mosl. ad. a. 350. "Hoc anno die Iouis, vndecimo die mensis Schaval obiit Abdolmalk . . . equi lapsu humo allisus et statim exstinctus." V. ABULFAR. Hist. Dyn. p. 313.

(40) p. 73. HERBELOT aliquid habet a nostro omissum: "Après plusieurs combats Rokneddoulas fut obligé enfin de lui payer le tribut de deux cens mille drachmes d'or qui avoit été autrefois stipulé avec Noé son pere."

(41) p. 77. Commemorat haec TEXEIRA p. 273. quo auctore *Albataquin* hac victoria potitus est prope Balch.

Y

(42) p. 77. Scilicet ab Adadeddaula filio Rokneddaulae. Sed aliter haec Abulfeda: "Anno 357 occupauit Adhadoddaulah, fil. Rokneddaulah . . . Kermanam, morte Abi Alii, filii Eliasi, (quem superiore anno obiisse dicit) vacuefactam." Annal. mosl. ad h. a.

(43) p. 77. Parum accurate haec ex nostro narrat Texeira l. c. Ne mentionem quidem his in rebus Vaschmgiri facit.

(44) p. 77. Abulfedae Ann. mosl. ad a. 356. "Anno 356, aut aliis auctoribus, anni 357 primo mense periit Waschmekir, filius Zaijari, Mardawigji frater (بن زيار اخو مرداويج), in venatione. Territus enim eius equus insultu apri vulnerati et in altum sese pedibus erigens, insidentem herum dorso excutiebat, qui casus eum exstinxit. Filius ipsi successit Bisthun."

(45) p. 79. Haec pax composita est anno 361. V. Abulfed. ad h. a. vbi eaedem conditiones enumerantur. In interpretatione nostra latina ante quinquagies addendum est: *centies et.*

(46) p. 79. Herbelot v. Mansur. "Khoundemir luy donne le surnom d'Aboul Saleh et le titre d'Emir Al Mouiad, c'est à dire le prince victorieux, qu'il merita effectivement en obligeant par la force de ses armes l'an 356 Rokneddoulat, Sultan de la maison des Bouides à luy paier tous les ans la somme de cent cinquante mille écus d'or pour tribut des états qu'il possédoit en Perse. Il avoit cependant perdu auparavant la province de Segestan, où Khalaf fils d'Ahmed s'étoit établi, et d'où Mansour ne le put jamais chasser."

(47) p. 81. Multa commemorat noster de Kabuso; singulari capite (infra C. XIX.) de illo agit, sed nullibi commemorat, quae fuerit causa inimicitiae inter ipsum et Fachreddaulam obortae tam vehementis, vt Fachreddaula omnium beneficiorum a Kabuso acceptorum immemor illum e Dschordschano expelleret. Quare haud a re alienum duco ea, quae de Kabuso Dauletschah (auctor Tezkirath al schoara vid. de Sacy V. Ill. in Notices et Extraits des Manuscrits etc. T.

IV. p. 220.) in vita Abulfachr Masudi ben Salaiman Dschuzkani *d*) qui sub hoc principe floruit, commemorat (ex Ms. bibliothecae Goettingensis:)

اما امیر شمس المعالی قابوس وشمکیر (*e* والی جرجان بوده ودار المرز وطبرستان وکیلان وعالم وعادل وفاضل بوده وحکما موقر داشتی واشعار عربی وفارسی بسیار گفته است وحکیم ثنایی را ست درین باب که این دلالت بر فضل قابوس میکند

فقه خوان لیک در جهنم جاه *

همچو قابوس وشمگیر مباش *

ومیان او وفخر الدولة دیلمی خصومت افتاد وفخر الدولة اورا از جرجان اخراج کرد قابوس به نیشابور آمد والتجا بامیر علی سیمجور اورد که والی خراسان بود از قبل نوح بن منصور سامانی ومدت هفت سال در نیشابور علما وزهاد وصلحارا انعام وادرار دادی واداني مجلس درین وجه صرف کردی ودر مدت قربت از قاعدهء که در دار الملک داشتی ذرهء کم نکردی وتجاوز ننمودی وامام ابو سهل صعلوکی که دران حین اقضی القضاة خراسان وبر سر امده ان روزگار بوده در مدایح امیر قابوس قصاید وتصانیف دارد خون فخر الدولة وفات یافت باز قابوس قصد مملکت موروث کرد وبدست اورد ودر ان حین بدست خاصان خود وسعی فرزندش متوجه در قلعه جناشک که از اعمال بسطام است شهید شده

i. e. Emir autem Schams el-maali Kabus, Vaschmgiri filius, Dschordschani, Dar el merz, Tabaristhani et Kilani praeses, qui ipse omnibus in disciplinis, et seuerioribus et in illis quae vitam ornant, versatus, doctos et eruditos viros multo in honore habebat, etiam carmina fecit et arabica et persica. Quam singularem eius praestantiam Tsenai, poeta sapientia sua magnam venerationem nactus, hoc disticho celebrauit: ne sis vt Kabus Vaschmgiri

d) ابو الفخر (in Cod. الفخر) مسعود بن سلیمان جوزقانی DE SACY l. c. p. 270. eum appellat: Aboulfakhr Massud ben Salman Dschordschani.

e) In Codice: وشمکیر Suppl. بن quod Persae haud raro omittunt.

(filius)." Quum Fachreddaula autem illum ex Dsordschano, lite aliqua inter ipsos oborta, expulisset, Nischapurum se contulit, vbi Emir Ali Simdschur, Chorasano tunc temporis a Nuho filio Mansuri Samanida praefectus, secure ac tranquille vitam agere illi permisit. Per septem annorum spatium, quos Nischapuri transegit, omne quod ex pristinae fortunae splendore remanserat, expendebat in beneficia et munera, quibus doctos, pios et probos homines eadem prorsus liberalitate, qua vsus erat, antequam prouincia spoliaretur, ornare et subleuare non desinebat. Quare Imam Abu Sahl Saluki qui tunc supremi Cadii in prouincia Chorasan munere fungebatur, plura carmina in eius honorem fecit. Deinceps Kabus, quum post Fachreddaulae mortem in prouinciam Chorasan restitutus esset, ab ipsis suis domesticis, quos suus ipsius filius subornauerat, in arce Dschenaschek, in praefectura vrbis Bostham sita, trucidatus mortem obiit, quam propter singularem viri probitatem recte martyrium appellaueris." Sequitur iam causa et ratio caedis, quas ex Mirchondo discimus infra Cap. XIX.

(48) p. 81. Omnes res quae iam sequuntur in Chorasano gestae multo copiosius narrantur a de Sacy V. III. ex Tharich Jemini p. 336 sq. Ibi etiam commemoratur quidnam commouerit Nuhum ad Abulhosainum Simdschurum (alius enim non est, qui hoc loco Mohammed appellatur), prouincia Chorasan exuendum. Neglexerat scilicet adiuuare Hosainum Toheri filium, quem Nuh miserat, vt patruelem Chalafum, qui promissum tributum annuum soluere recusauerat, quamvis prouinciam suam Sedschestan Samanidarum ope recuperauerat, ad officium reduceret; qua eius negligentia factum erat, vt magna cum copiarum Chorasanicarum ignominia arcis Ark, in quam Chalaf confugerat, obsidio per septem annos traheretur. "Cette ingratitude qui annonçoit l'ingratitude la moins excusable et l'oubli des bienfaits dont il avoit été comblé déplut tellement à l'emir Nouh ben Mansour, qu'il lui ôta sa charge pour la donner à Hossam eddoula Tasch."

(49) p. 85. Iisdem fere verbis haec et sequentia narrantur a de Sacy V. III. ex Tharich Jemini l. c. p. 341 sq.

(50) p. 89. DE SACY l. c. p. 343. "La place de Vezir fut donné (post caedem Abulhosaini) à Aboulhassan Mazéni; mais il manquoit des talens necessaires." p. 344. "Après cet accommodement Hossam-eddoula se rendit à Mérou. Avant de quitter Bochara, il avoit fait ôter la place de grand vizir à Aboulhassan Mazéni, dont il avoit découvert les liaisons avec Abouali et Faik et l'avoit fait donner à Abdorrahman Farsi l'intendant de sa maison; mais il n'étoit pas encore à Merou que celui-ci fut deplacé et eut pour successeur Abdallah ben Aziz connu pour être ennemi de la maison d'Otba." Tollenda sunt in nostra interpretatione post *moliebatur* voces: *Emir Nuh.* D'HERBELOT v. Nouh ben Mansour, Mezni nomen pronunciat: Merni مرني.

(51) p. 91. Dailamidas scilicet vocat Mirchondus principes, quos Bujidas appellare consueuimus.

(52) p. 95. Plurimum lucis haec narratio haud vbique satis lucida lucratur ex iis, quae DE SACY V. III. ex Tharich Jemini excerpsit p. 344 sq. Apparet, nostrum plurima, quae tradit, ex Othbii libro hausisse.

(53) p. 101. Othbi addit: "digne sans doute d'un meilleur sort." DE SACY l. c. p. 349.

(54) p. 109. Copiosius atque in quibusdam diuersa haec enarrantur in Tharich Jemini p. 353. "A peine (Fajek) étoit arrivé à Samarcande que sur la nouvelle de l'approche des Turcs, il quitta cette ville et revint à Bokhara. Sa fuite précipitée fit juger qu'il avoit des intelligences secrètes avec l'ennemi. Nouh se hâta de sortir de Bokhara et se cacha sans faire connoître le lieu de sa retraite. Bagrachan s'étant avancé vers cette ville, Faïk en sortit pour aller au devant de lui; et se joignant à son armée, il s'empressa de lui faire sa cour. Lorsque Bagrachan eut pris possession de Bokhara, Faïk sollicita la permission de se retirer à Balkh, pour recevoir au profit du Khan les revenus de cette province, y faire prononcer la khotba et battre la monnoie en son nom. Alors *Nouh sortit de sa retraite:* il passa le Gihon et vint à Amolschatt, où il trouva un grand nombre des gens de sa maison, et fut joint par ses troupes,

qui s'étoient dispersés de côté et d'autre. Il nomma pour vizir Abou-Ali Balami; mais comme il étoit pas en état de remplir cette place dans des conjunctures aussi fâcheuses, Nouh rappella près de lui Abdallah ben Aziz et le rétablit dans la dignité de Vezir. Il pressoit toujours Abou-ali ben Simdjour de se rendre auprès de lui pour defendre son royaume de l'invasion des Turcs" etc.

(55) p. 115. De Sobogthegini initiis et de hoc bello Indico agit noster in Histor. Gaznevid. C. I. quod ex Cod. Ms. apponimus;

امير ناصر الدين غلامي بود ترکي نژاد مملوك البتكين صاحب جيش خراسان مخصوص بفيض الهي اراسته بآيين سلطنت وپادشاهي پيراسته روز كوشش چون شير هنگام عنف وگاه بخشش چون ابر هنگام کرم هنگام داد چون باد جهنده بر قوي وضعيف چون افتاب تابنده بر وضيع وشريف بهمت چون دريا كه در وهش از كاهش نينديشيد ودر تهور مانند سيل كه از نشيب وفراز نپرهيزد راي او در ظلمت حوادث چون زهره درخشان وستاره راهنماي وتيغ او در مفاصل عدو چون قضا كره كشاي اثار نجابت وشهامت در شمايل او روشن وپيدا دلايل يمن وسعادت در حركت وسكون او هويدا * ابو الحسين خازن كويد كه ناصر الدين در ايام دولت نوح بن منصور ساماني با ابو اسحق بن البتكين كه صاحب جيش خراسان بود ببخارا رسيد ومنصب حجابت ابو اسحق وحل وعقد امور اتباع (*f*) خدم وحشم خدمتش تعلق به او ميداشت چون ابو اسحق را بغزنين فرستادند وايالت آن نواحي را رجوع به او نمودند زمام ترتيب وتدبير واشغال وتقرير اعمال ولايت مذكوررا براي رزين وفكر دوربين امير ناصر الدين حواله فرمودند وچون ابو اسحق بغزنين رسيد بعد از اندك فرصتي دعوت حقرا الّبيك اجابت كفت ودر دودمان او كسي كه لايق منصب حكومت

f) In Cod. ابقاع.

وسرداري بودي مفقود بود اعوان وانصار ابو اسحق در باب شخصي كه
بدارايي سپاهي ورعيت يد بيضا (g توانند نمود مشورت كردند قرعهء
اختيار بر امير ناصر الدين سبكتكين افتاد باتفاق بزعامت وریاست او
رضا دادند وبر كفالت وايالت او عهد بستند وناصر الدين چكنانرا در ظل
حمايت ورعيت خويش جاي داد وبما يحتاج ومصالح جمله كما يجب وينبغي
قيام نمود وفراخور مرتبهء هريک اقطاعي مقرر فرمود انگاه بقلع وقمع اعداء
دين اورد وناحيهء هندوستان را كه مسكن دشمنان اسلام وموطن عبدهء
اوثان واصنام بود دار الغزو ساخت وبپوسته بر اطراف واكناف مملكت
كفره وفجره ميتاخت وشرر شرك كه از اتشكدهاء هندوان زبانه ميزد بزخم
تيغ آبدار مي نشاند ومعابد ومعاهد آن خاكسارانرا بباد فنا ميداد
وبجاي آن صوامع (h ومساجد بنياد مي نهاد ودر شدايد ومحن بنوعي
مصابرت مينمود كه قوت بشرية از ان قاصر مي آمد ودر ورطات ومهالك
خودرا جنان مي افكند كه تفضي از ان جز بلطف وتاييد كردكار ميسر
نمي شد نوبتي كه از مجاري ان اسفار اسفار واز سر كذشت ان اخبار
اخبار مي فرمود بر لفظ مبارك راند كه بوقتي كه با ان ملاعين در
مصاف بودم وايشان بكثرت عَدَد وعُدَد مستظهر بودند وما در مقدار بسيار
از ايشان كم بوديم ومدة اين جهاد دراز كشيد وزادي كه داشتيم
نماند وداه استعداد وطلب زاد بسته ماند ومدتها در مضايق ان شدت
ومغالق ان كريه بماند ورءوس اشياع ووجوه اتباع از نايافت قوت بي
قوت شدند واز فقدان نان افغان باسمان رسانيدند چاره جز ان ندانستيم
كه محقر بستي كه در مطبخ مانده بود بر يكديكر قسمت نماييم وبسدر
مقي روزي بشب وشب بروز رسانيم ومدتها بدين نوع بسر برديم تا
حق تعالي فرصت داد ووعدهء كه در اعلاء كلاه حق فرموده بانجاد رسانيده

g) Ita Arabes appellant manum Mosis.

h) Nisi forte جوامع (*templa maiora*) legendum est.

ان ملاعين بعضي طعمه شمشير كشتند وبرخي در قيد اسار گرفتار كشتند
وزمره در لباس خزي وخسار روي بهزيمت نهادند ومجاهدان دين مظفر
ومنصور باوطان خويش مراجعت نمودند

i. e. Emir Nasereddin erat mancipium Turcicum in familia Alpthegini, praefecti militiae Chorasanicae, at insignibus a Deo ornatus virtutibus indoleque sane regia praeditus. In pugna sicut leo in omnes saeviebat; quum dona distribueret, erat nubi similis, quae in omnes pluuiam effundit, vel vento, qui ad potentes et debiles pertingit vel soli, qui nobiles et ignobiles calore et lumine exhilarat. In negotiis erat instar maris, quod, quum aestuat, nihil curat tempus, in consiliis constans vti amnis, qui neque collibus neque conuallibus cohibetur. Inter aduersitates temporum eius consilium erat instar sideris Venerei splendore insignis et stellae, quae viam (nauigantibus) monstrat. Illius hasta perforabat hostium membra vti fatum ineuitabile. Generositas eius et liberalitas in moribus eius satis manifeste apparebant et felicitatis fortunaeque secundae vbicunque, siue ageret, siue quiesceret, documenta cernebantur. Abulhasan Chazin (thesaurarius) auctor est, Nasereddinum imperante Nuho filio Mansuri Samanida cum Abu Ishako filio Alpthegino, qui militiae Chorasanicae praefectus erat, Bocharam venisse, cubicularii munere apud illum fungentem, omnique eius familiae, ingenuis et mancipiis praepositum. Quum Abu Ishak (a Bocharensibus) Gaznam missus atque huic prouinciae praefectus sit, Nasereddini consilio auctoritatis multum habenti et sapientiae prouidae prouinciae imperium maxime commissum esse. Abu Ishako autem, haud multo postquam Gaznam venerit, fato suo functo, quum nemo ex illius stirpe adfuerit, qui prouinciae et copiarum imperio sufficeret, magnates et copiarum duces de principe, qui exercitus et ciuium rebus regendis par esset, consultantes, Emirum Nasereddinum Soboktheginum elegisse, cui imperium tradiderint iuramentaque praestiterint. Sobokthegiunm igitur omnes in suum patrocinium recepisse; omnium, sicut par erat, necessitatibus prouidisse, omnesque res aequali cum cura constituisse. Deinceps ad euertendos

et exstirpandos religionis hostes animum aduertisse, atque in Hindosthanum, quae regio erat patria hostium Islami et sedes cultorum imaginum et idolorum, proficisci constituisse *i*). Itaque quum inuaserit fines imperii improborum et infidelium, omnem polytheismi flammam, ex Hindorum pyreis flagrantem, gladii ictu exstinxisse; templa et aedes sacras vilissimorum hominum destruxisse inque eorum locum templa Mohammedica et monasteria exstruxisse. In calamitatibus et angustiis constantiam vires humanas superantem exhibuisse, inque tot tantaque pericula et discrimina rerum se immisisse, vt ex iis nonnisi fauore et auxilio diuino saluari potuerit. Ipsum aliquando, quum ex tali periculo euaserit, rem ita narrasse: "Quum pugnaremus cum istis nefandis hominibus, qui nobis et numero et iis quae ad bellum pertinent rebus longe superiores erant, resque protraheretur, commeatus inopia nos oppressit, neque vlla via aperta erat, qua vel auxilium vel commeatus nobis afferri posset. Qua in miseria quum aliquamdiu perdurauissemus, copiarumque et satellitum duces commeatus defectu vires amisissent, atque de panis penuria lamentarentur, nos nullum aliud reperire potuimus remedium, nisi vt viles reliquias in culina superstites inter nos diuideremus; qua ratione miserrime tempus transegimus vitamque sustentauimus vsque ad illud tempus, quo Deus O. M. impleuit, quae in libro suo sanctissimo pollicitus est, opportunitatem nobis praebens, qua vsi vilissimorum hominum plurimos gladio trucidauimus; alios cepimus; ceteri ignominiosae et turpi fugae se mandarunt. Exercitus fidelis autem victoria et rebus praeclare gestis laetus domum repetiit."

(56) p. 117. Cf. de his rebus quae ex Mirchondo in nostra Chrestomathia persica leguntur p. 120 sq.

(57) p. 137. Tharich Jemini p. 364. "On convint de part et d'autre que Cotoum seroit la séparation des deux empires et Ilekkhan obtint en faveur de Faik, qu'il conserveroit la possession de Samarcande."

i) In persicis: "fecit Hindosthanum vas belli sacri."

(58) p. 139. Vid. Tharich Jemini p. 367. Eadem, quae ibi leguntur, narrat noster in Hist. Gaznevidarum Cap. IV.

(59) p. 169. Longe aliter haec narrat Tharich Jemini (ex quo tamen noster plurima eorum, quae de Dynastiae Samanidarum fine narrat, hausisse videtur) p. 376. "Il étoit déja environné des troupes ennemies (in tentorio scilicet, vbi ab ipsis comitibus proditus erat) lorsqu'il reconnut qu'il étoit trahi, et après s'être defendu quelque tems, il fut tué au mois de rébialewel 395. (Décembre 1004.)"

(60) p. 175. Cf. Annot. 47. Mirum in modum Cabusi nomen corrumpitur. In Elmacini editione semper قانوس legitur. Texeira haud raro Kabul appellat. Pauca quaedam leguntur de illo apud Abulfedam in Annal. moslem. passim. Quae noster narrat, eadem fere ex Chondemir excerpsit Herbelot v. Cabous.

(61) p. 177. Etiam carmina arabica et persica Cabusum pepigisse auctor est Dauletschah l. c. Cf. Abulfarag. Hist. Dyn. p. 334. Eius poeseos specimen habet Abulfeda ann. mosl. ad a. 403. quo occisus est egregius hic princeps.

(62) p. 187. Pauca quaedam habet de hoc principe Herbelot v. Manougeher ben Cabous. Apud Abulfarag. Hist. Dyn. l. c. vbi eius mentionem facit pro ملك المعالي leg. فلك المعالي

INDEX HISTORICVS.

INDEX GEOGRAPHICVS.

v. Esferain. Hanc vrbem Mehragani cognomine ob agri illius venustatem a Cosru Kobad ornatam esse auctor est Abulfeda in Büschingii Mag. f. die Hist. u. Geogr. T. V. p. 346.

Asruschaneh 3. siue Osruschneh, vt plerumque appellari solet, nomen praefecturae in prouincia Transoxana, maximam partem montosae. Abulf. Chowaresm. Descr. p. 52. Singulari sane corruptione haec vrbs in Ebn Haukal ab Ousel. edito appellatur p. 233. استرشينه Asterscheineh p. 261 sq. ستروشتته Sethrouschtheh, et p. 279. استروشتته Astheruschtheh. V. de Sacy V. III. Notice de la Géographie orient. d'Ebn Haukal Par. 1802. p. 25. Herbelot v. Osrouschiah. Gol. ad Alferg. p. 167.

Astherabad 179. Vrbs vnius diei iter a mari Caspio remota (Ebn Haukal p. 175.), quam alii ad Mazenderanum (cuius metropolin eam esse dicit Ferrières-Sauveboeuf, Voyages en Turquie etc. Paris 1790. T. II. p. 6.), alii ad Tabaristhanum (vt Ebn Haukal l. c. Cf. Gol. ad Alferg. p. 194.), alii ad Dschordschan referunt. V. Herbelot h. v.

Badgis 89. Nomen vrbis Chorasani et praefecturae, cuius sedes illa erat. Cf. Ibn. Haukal p. 213. (vbi male بارغيس scriptum est) 219. Ad praefecturam Badgis pertinere dicit Ebn Haukal: Kouh Seim, Kui Ummabad, Besth, Harur, Kaberun, Kalan et Dehesthan. Herbelot v. Badgis: "Nom d'une ville et d'une grande etendue de Pays dans la province de Khorassan qui comprend plusieurs villes et Bourgades et entre autre celles de Herath et de Meru, toutes deux Capitales de cette Province." Vnde haec petita sint, nescio. Auctore Abulfeda Badzagis (ita scilicet Arabes Persarum Padachiz بادخيس pronunciare ait) nomen est vrbecularum plurium in tractibus Herathae, vt ait Ol Lobab, quorum capitalis est Bajin, atque nomen traxit a ventis ibi saeuientibus, quod idem Herbelot commemorat. Büsching. Magaz. T. V. p. 344.

Bagdad 29.

designare videtur. Vrbem Geographi tum جرجان Gurgan. (vt Ebn Haukal p. 241.) tum Korkandsch maiorem كركانج الكبرى (Abulf. Chowaresm. et Maw. descr. p. 12.), rarius Dschordschan appellant. Haud raro scilicet Persarum گ tribus cum punctis ab Arabibus per ج exprimitur. v. Gol. ad Alferg. p. 42. Prouinciam in maris Caspii litore, quod inde etiam بحر جرجان mare Dschordschani dicitur alios ad Thabaristhanum, alios ad Charizmiam, alios denique ad Chorasanam referre auctor est Golius ad Alferg. p. 190. Ebn Haukal ad Charizmiam spectare dicit. Abulfeda in Chowaresmiae descriptione vrbem Korkandsch maiorem inter Chowarezmiae vrbes enumerat; in Tabaristhani autem descriptione Gorgan (Dschordschan) ait esse *secundum al Mohallebensem* in occidente Nasa, vrbis Chorasanicae, a qua distat 98 parasangas, vrbem insignem *inter Chawarezim et Thabaristhan*, sic positam, vt illam Chawarezim habeat ab oriente, hanc Thabarestanum ab occidente. Büsching Magaz. T. V. p. 334.

Dschordschaniah 129 sq. 151. "In *Moschtharek* dicitur, Korkandsch minorem (كركانج الصغرى) esse vrbem vicinam Korkandsch maiori decem milliaria ab ea distantem, inque occidentali Oxi ripa sitam, Arabes eam appellare Dschordschaniah." Abulf. Descr. Charizm. et Maw. p. 12. Ebn Haukal simpliciter كركانج eam appellat p. 240.

Dschurdschan s. Dschuzdschan 117. 125. V. not. p 116. Constanter in nostro codice Mirchondi scribitur *Dschurdschan* cum ر. Deinde in chartis nostris Persiae e. g. in illa, quae Vimariae anno 1804. publicata est, regionem Guredschian inter Balch et Chorasan conspicio, quod nomen qua auctoritate nitatur, ignoro. Quare immutare lectionem nolui, quamuis iis, quae de Sacy V. III. in Notices et Extraits etc. T. IV. p 378. de hoc nomine contra Historiae priorum regum Persarum etc. ex Mirchondo, Viennae 1782. editorem monet equidem fidem haud denegauerim: "l'éditeur de Mirkhond observe, que les géographes ne font point mention d'une province

nommé Djouzdjan. On a vu qu'il en est souvent parlé dans l'histoire d'Otbi, et sa situation est facile à reconnoitre proche de Balkh, entre le Khorassan et Mawaralnahr. On trouve en effet sur la carte de Perse de Mr. de Lisle, publiée en 1724 une petite province qui porte le nom de *Djauzedjan*, située entre les frontières du Khorassan, les montagnes de Gaur, la rivière de Balkh ou de Déhasch, et le Gihon: ce nom y est écrit suivant differentes prononciations qui proviennent de l'omission des points diacritiques; et c'est ce qui prouve que l'auteur de cette carte a suivi en cela des manuscrits de géographes orientaux. Le Djouzdjan fait partie de la province de Farjab (s. Farab, v. Chorasm. et Maw. descr. p. 47. Ebn Haukal p. 269.).

Ferganah 3. 5. 37. Nomen et vrbis et prouinciae satis amplae vltra fluuium Sihun, quam Arabum geographi ad Mawarennahar referunt. Vrbs nonnunquam Andudschan s. Andschan appellatur v. Mirchond. p. 31. Cf. Gol. ad Alfergi p. 168. Herbelot v. Ferghanah. Abulfeda Chowaresm. et Mawar. descr. p. 59. "Ebn Haukal auctor est, Farganam nomen regionis esse ciuitates et praefecturas complectentis, eiusque vrbem esse Abidsbolan ابيدشبلان." Ebn Haukal p. 270. "Ferganah is the name of an ample and fertile prouince, which contains many towns and villages: the capital is called اخسيكت *Akhsiket* etc." Idem nomen conspicitur in Nasireddini tabulis اخسكت قصبة فرغانة et apud Ulugbeig (V. Binae tabb. geogr. una Nasireddini Persae altera Ulug Beigii Tartari, op. et stud. Jo. Gravii Lond. 1752. p. 26. 58.). Qui autores quum Farganam vrbem non commemorent, putat Golius l. c. Achsikat ipsam Ferganam siue Andschan esse. In Ebn Haukal edit. Ousel. p. 248. tamen inter vicos Mawarelnahr apparet اندبذان Andidan. Quod اندجان corrigendum esse dubium non videtur.

Gazna 6. *Gaznein* passim. Vrbs Zablisthani, quae a principibus dynastiae a Nasireddino Sobokthegino fundatae, qui illam sedem regni

sui fecerunt atque nomen Gaznevicorum inde traxerunt, nacta est nominis celebritatem. "Gaznah is a small city one merhileh of Sejestan." EBN HAUKAL p. 208. "Gaznah est territorii 'l Bamejanensis. Hortos non habet; est emporium et domicilium mercaturae Indicae. . . Fere quadraginta parasangis abest, ait ol Azizicus, a Bosth, primo termino Segestanae." ABULFEDA in BÜSCHING Mag. T. V. p. 349. V. HERBELOT v. Gazna.

GORDSCHESTHAN 117. ne quis putet esse Georgiam, quam nos dicimus. Ad pontum enim Euxinum vsque neque Samanidae neque Gaznevidae imperarunt. Hunc tamen in errorem nominis similitudine facile possemus induci. Est prouincia Chorasani, ad quam duas vrbes scilicet Neschin نشين et Surmin سورمين pertinere ex Ebn Haukal discimus (p. 221.) Situs huius prouinciae apparet ex Ebn Haukal p. 225. "Bamian is a town about half as large as Balkh, situated on a hill. Before this hill runs a river, *the stream of which flows into* GURJESTAN." Eadem habet ABULFEDA in Büsch. Mag. T. V. p. 350. "Apud eam decurrit magnus fluuius, qui in Garestan incurrit;" vbi Reiskius: "Sic in Leidensi; etiam in Vienn. ita fuisse concludo, quia in Th. Schick. notatum video, quod Seb. Tengnagel Garisthan scripserit. Schikardus Azstan reddit. Nempe legit puncto a Gain in proximum Remoto. Mihi videtur Gorschesthan legendum esse." Ex Ibn Haukal facilis medela est. Ille fluuius, cuius hi auctores mentionem faciunt, in nostris chartis Bamian appellatur atque supra Balch in Ochum se effundens conspicitur. Apparet igitur, Gordschesthan inter Balcham et Bamian quaerendam esse. Quare non dubito, eandem esse regionem, quae *Ghur* appellari solet. Occurrit alius locus apud EBN HAUKAL p. 256. vnde nisi, quod facile apparet, inter innumera loca huius editionis, quae mira librarii et editoris oscitantia corrupta sunt, referendus esset, deberes concludere, Gordschesthan vltra Oxum fluuium sese protendisse. "The waters of this valley (of Barghis in Mawarelnahr) are augmented in summer by the snow from the mountains of Ghurgestan غرجستان and the vicinity of Samarcand."

Kath 131. Sedes Charizmschahi. "Kats (كاث) olim metropolis Charizmiae. Auctor Alkanun: est extrema ciuitas Charizmiae ad orientem Dschihuni." Abulfed. Chowar. descr. p. 11. "The chief place of Kharizm is called Khab خاب (leg. كاث s. كاث; ita etiam scribunt Nasir ed-din et Ulug Beig in Tabb. Geogr. p. 23. 55); it has a castle now in ruins. There was a town here which the water destroyed, and the people build an other higher up; and the water has approached the castle, and it is feared, will ruin it also. The mosque is in this, and near *it is the palace of the Kharizmschah* etc." Ebn Haukal p. 241.

Kazwin 21. 45. "Vrbs Iraki, in pede montis contermini Dailomitidi, ait Ahmed al Kathib. Kazwin et Thalakan sunt inter al Ray et Abhar." Abulfeda ap. Büsching Mag. etc. T. V. p. 326. Fuit sedes regum Persarum, donec Schah Abbas, Thamaspi pronepos Isfahanum sedem regni faceret. Gol. ad Alferg. p. 200 sq. Habet Abulfeda quaedam ex Ebn Haukal excerpta, quae in editione Ouseley V. C. desiderantur. Cf. Ebn Hauk. p. 171.

Kerman 77. 93. "Ciuitas, Iakuto teste, tridui itinere dissita a Gazna Indiam versus; vno gradu australior et quoque orientalior quam Cabul, ad cuius ditionem pertinet." Gol. ad Alferg. p. 110. Bene secernenda est a prouincia cognomini, prouinciae Farsisthan et mari Persico contermina.

Kesch v. Kasch.

Kilan 175. vel Gilan. Arabes plerumque جيلان enunciant. Gol. ad Alferg. p. 207. "Ol Gil (الجيل), ait Iacuti in al Moschtharek, est nomen prouinciae vastae, vicinae Dailomitidi, multos habentis pagos et oppida, sed nullam magnam vrbem. . . Eadem quoque Gilan (جيلان) appellatur." Abulfed. in Büsching Mag. T. V. p. 328. Cf. Ebn Haukal p. 174.

Kohendiz v. not. crit. *e*. p. 94.

Kom 45. vrbs Iraki al adschem inter Isfahan et Kazwin sita. V. Gol. ad Alferg. p. 218 sq. Abulf. ap. Büscing. T. V. p. 326.

Scharan (شهران) appellatur et planta seminis ac floris experti, quae baccas sub terra nascentes fert, apud scriptores orientales celebratur. V. Gol. ad Alferg. p. 228. Ipsa Schahrzur est vrbs parua Iraki persici inter Hamadan et Mausel sita; Alexandrum Komisii morbo correptum, in eam delatum atque mortuum esse scriptores Orientales fabulantur. Abulfed. in Büsch. Mag. T. V. p. 322. Ibn Haukal p. 171. Gol. l. c.

Schasch 3. Regio provinciae Transoxanae magnifica auctore Abulfeda, amoenissima totius Mawaralnahr. Ad ditionem Samarcandi eam pertinere ait Ahmed al Kathib. Abulfedae Chow. et Maw. descr. p. 49. Ibn Haukal, vnde pleraque hausit Abulfeda, in edit. Ousel. scribit جاج Tschadsch, atque regionis huius caput esse dicit سكت Seket. p. 265.

Sisthan 19. 37. Arabes plerumque سجستان Sedschisthan scribunt. Auctore Ibn Haukal terminatur ab occidente Chorasana et parte Indiae; ab oriente conterminum habet desertum Makran (بيابان مكران), terram Sind سند زمين et partem Multhani; a septentrione terram Indorum; ab austro desertum, quod Sedschesthan a Kirmano (provinciaquae Farsisthano contermina est) secernit. Ebn Haukal p. 203. et Abulfed. qui ex illo sua hausit in Büsch. Mag. T. IV. p. 263.

Tabaristhan 19. 21. 29. 179. 183. Prouincia ad mare Caspium, ab oriente Kilani et Dailemi. Eadem auctore Iacuto Masenderan appellatur. Gol. ad Alferg. p. 195. Abulf. in Büsch. Mag. T. V. p. 332.

Tabrek 67. v. notam crit. p. 66. Videtur esse nomen arcis in Dschordschano vel in finibus Dschordschani sitae.

Therbed 103. Videtur esse idem locus, qui alias Thermed appellatur. Forsan rescribendum est ترمد

